

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2010

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2010

SUMAR

decembrie

2010

4 Omul din umbră
*Eugeniu Carada,
întemeietorul Băncii
Naționale a României*
S. CANTACUZINO

5 Despre celălalt,
cu mai multă sau mai
puțină dragoste
*Români, secui, unguri,
sași, în Transilvania
medievală*
I.-A. POP

10 Axa Moscova-
Budapesta,
în vara lui 1940
*Din arhivele
Federației Ruse*
T.M. ISLAMOV,
T.A. POKIVAILOVA

EXCLUSIVITATE

15 Austria,
în ritm de vals
Amintiri despre 1989
E. STACKL

45 60 de bătălii
câștigate
Generalissimul Suvorov
AL. VASILIEV

66 O parte
a memoriei europene,
la Maryhill și Hillwood
A.E. BUDURA,
A. MCCORMICK
SCOTT

20 Apără-mă,
Doamne, de prieteni...
*Acțiuni secrete
ale statelor din
Tratatul de la Varșovia
contra României*
L.L. WATTS

24 „Am văzut că nu
mai eram pe Pământ“
*Henri Coandă
în imaginea
contemporanilor*
V. AVRAM

28 Noua Europă
trebuie să se sprijine
pe istorie
A. CASTALDINI

AȘA VĂ PLACE ISTORIA?

30 La pomana
unui animal mitic
T. STĂNESCU-
STANCIU

33 Jocul fără
legătură cu calul...
S. ISPAS

37 ... și cel după
care calul bea Chianti
V. IONESCU

40 Precum
în legenda
Meșterului Manole...
*Un nou institut
de turcologie, la Cluj*
T. GEMIL

44 Ca să nu se
piardă deprinderea
*Maraton de lectură
la Academia Română*
AL. TODERICIU

magazin istoric

Anul XLIV – serie nouă – nr. 12(525)

decembrie 2010

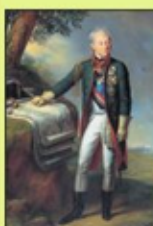
www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Mare specialist în achiziționarea operelor de artă, Dominique Vivant Denon (1747-1825) a îmbogățit colecțiile Muzeului Luvru, în 1812, cu această capodoperă a picturii universale, semnată de Fra Angelico și intitulată *Încoronarea Fecioarei*; provine din biserica San Domenico din Fiesole (Toscana)

2 Generalissimul Aleksandr Suvorov, considerat în mod unanim un veritabil geniu militar al Rusiei, și-a identificat viața personală cu aceea de comandant de oști. Era laconic, uneori brusc în afirmații, cutezător pe câmpul de luptă și adulat de oamenii săi, cu care a împărțit același mod de viață auster

3 Cele două muzee, create de doi particulari cu dare de mână, care păstrează o parte a memoriei Europei de Est, situate pe o coastă și pe cealaltă a Statelor Unite: Maryhill (sus) și Hillwood (fotografiile din colecțiile Maryhill Museum of Art, Goldendale, sunt reproduse prin amabilitatea acestei instituții)

4 Biserica fortificată din Cârța (jud. Sibiu), prima construcție în stil gotic timpuriu din Transilvania, a fost ridicată în secolul al XII-lea de călugării cistercieni pe un teritoriu „smuls de la români”, cum spune documentul (*terram exemptam de Blaccis*). Intruziunea i-a deranjat și pe sași, și pe români

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEI**,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Secretar general de redacție
Florentina Dolghin

Redactori:
Adrian Dumitru,
Theo Stănescu-Stanciu,
Irina Țăranu

Secretar de redacție
Theodor Lianos

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotesesei
Secretariat

Constanța Avram

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 283 (secretariat și difuzare), 285, 287,
Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poș-
tală 15-702, Cod 010155, Telefon, Fax:
021.315.09.91, 021.312.68.77

Tipărit la C.N.I. – „CORESI” S.A. București

EUGEN CARADA

SABINA CANTACUZINO

Dintre amicii pe care îi aveau în prima copilărie, din generația aceasta cel mai iubit și mai intim era Eugen Carada. Avea o pasiune pentru toți copiii și un talent neasemuit de a-i atrage și reține. Se juca cu dâșii, le cânta în toate limbile, până și rusește, jidovește, țigănește; se pune la nivelul lor, le repara toate jucăriile stricate cu îndemânarea minunată la orice lucrare manuală [...]

Băiat de 18 ani, sosise în București fără un ban în pungă, decis să-și completeze instrucțiunea și să-și creeze o situațiune. A dormit pe băncile Cismiguiului și a răbdat de foame până a reușit să-și facă un rost. Mai în urmă a intrat la *Românul*, unde s-a format și a lucrat ani îndelungați, a condus ziarul mai târziu singur, îndeplinind cu Emil Costinescu toate sarcinile. Era apreciat la dreapta lui valoare de Rosetti, dar din pricina copiilor se despărți de el și se legă mai mult cu noi [...]

După ce a părăsit *Românul*, a petrecut mai mulți ani în Franța, unde se logodise cu Jeanne Dumesnil, nepoata lui Michelet, care s-a căsătorit în urmă cu pictorul Paul Baudouin, părinții ei, în ultimul moment, neputându-se hotărî să se despartă de dânsa. Ținea mult la dânsa și nu s-a mai însurat.

În 1876 a revenit definitiv în țară, a servit de secretar și de *garde du corps* tatei în tot timpul ministerului său până la 1888, mai ales în războiul din 1877 nu l-a părăsit un moment, fără însă a consimți să primească o funcțiune oficială [...] La înființarea Băncii Naționale a devenit unul din directori și, de fapt, a fost conducătorul și întemeietorul acestei instituții, cu o pricepere și un devotament care i-au asigurat succesul. Nici aici nu a voit, după cum merita și i se propunea, să aibă titlul de guvernator. El a prezidat clădirea Băncii în toate amănuntele ei și el s-a ocupat de întreținerea atât de minuțioasă care continuă și azi. În fiecare zi de două ori făcea pe jos drumul la Bancă și înapoi, pe orice viscol, pe orice căldură. Îmbrăcat foarte simplu, nu era

cheltuitor decât pentru a susține instituții culturale și sociale din țară și din Ardeal. Aci își vărsa tot ce viața lui modestă îi economisea. Niciun bogătaș nu avea dărnicia lui și nimeni decât dânsul nu știa sumele ce subscria. Școlile din Ardeal îi datorau mult, fără a-i cunoaște măcar numele. Cu toate acestea, la inaugurarea statuii lui la Banca Națională, d. Rebreanu a vorbit în numele Ardealului recunoscător, nu știu cine îl informase.

Bun cunoscător al întregii noastre dezvoltări politice,

voia să fixeze meritele celor ce o pricinuiseră și a ținut să ridice un monument Pompierilor morți pe Dealul Spirei în 1848; a fost unul din inițiatorii statuii lui C.A. Rosetti și a lui G.C. Cantacuzino. Singura pe care nu a realizat-o și de care vorbea adesea era aceea a fraților Golescu. Bineînțeles, și aci a contribuit nu numai cu munca [...] El era tot așa de bun și devotat prieten pe cât de nereductibil adversar. Spre lauda lui, era încă mai sever pentru el însuși decât pentru ceilalți. Din această cauză era uneori jignitor și avea inamici numeroși, mai ales printre cei fără de caracter.

Francofil înverșunat și republican convins, nu a voit să calce la Curtea regelui Carol. Din cauza intransigenței simțământului acesta, nu a primit nicio situațiune datorită unui decret regal.

După ce a stăpânit munca atâția ani, munca, la rândul ei, l-a biruit în 1909. Trei luni a zăcut în amorțeala sclerozei înainte de a-și da sfârșitul.

Spre marea mirare a noastră a tuturor, nu i s-a găsit testamentul, deși nu era omul care să nu-l fi făcut. De câte ori nu ne-a spus că tot ce are va aparține casei Partidului Liberal, iar frumoasa colecție de Grigorești, muzeului din București.

(Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei Ion C. Brătianu*, vol. I, Editura Albatros, București, 1993)

MICROARHIVA MAGAZIN ISTORIC

49 Când a coborât Iadul pe Pământ...

*Bombardamentul
din 4 aprilie 1944*

V. CORDUNEANU,
E. BÂRZU

56 Fondul Monetar Internațional – România

*Povestea unui martor
ocular*

A. MARINESCU

PASTILA DE CUVINTE

59 Ceasul de mers, leghea, păpriștea

M. SALA

61 Pe vremuri, oamenii își trimiteau scrisori

*De dragoste, între
prieteni, despre moșie...*

G. FILITTI

65 Milenii, secole și o lună într-o pagină

CRONICI DE FAMILII

71 Alimăneștenii M. DIM. STURDZA

74 Războinicii luminii

Operațiunea „Nimrod“

L. BANU,
F. BANU

A FOST ODATA CA NICIODATA

77 Sfântul Spiridon, cel iubit de Dumnezeu

G. ROȘU

CHIPURI UITATE

78 Omul care a jefuit pentru Luvru E. STOENESCU

80 Secretele generalului Orlov *Ce era în desaga cu care a trecut Oceanul* C. TRONCOTĂ, D. MATEI

HOOVER INSTITUTION

88 De ce a fost schimbat Brutus Coste

91 Munca unui an *Sumarul sumarelor*

RUBRICI

14 Clio anunță

64 Pentru biblioteca dumneavoastră

84 În București, acum 50 ani

87 Telex

19; 89; 90 Blitz... Concurs; Rebus; Dialog

Este greu de spus într-un cuvânt cum a fost viața împreună a etniilor Transilvaniei în Evul Mediu. Este greu de spus și dacă va fi fost ea „împreună” mereu și peste tot. Am crede mai degrabă că, de multe ori, a fost vorba despre vieți paralele și separate, mai ales în cazul elitelor. Pentru oamenii simpli, de orice etnie și mai ales pentru români, conviețuirea a fost o realitate impusă de

reguli situate deasupra lor, adesea implacabile, iar această conviețuire a cunoscut toată paleta sentimentelor și atitudinilor umane, de la frăție, prietenie și bună vecinătate până la ură, răzbunare și violență. Erau prea mari deosebiri și prea diferite interesele ca acestea să nu genereze mirare, înverșunare, ură și conflicte. „Celălalt” a fost mereu un prilej de interogație, iar această interogație, în funcție de împrejurări, a generat în variate sentimente și atitudini, de obicei reciproce negative.

Sensul negativ se poate atenua în timp, conducând la o concurență loială, dar cu o condiție: să nu apară discriminarea. Or, aceasta apare de cele mai multe ori, cum s-a întâmplat și în istoria Transilvaniei.

O zonă diversă etnic și confesional

Viața românilor a fost, firește, tulburată de cucerirea ungărilor, mai întâi de cea

„...prolog” de la migrarea a de
...prolog” de la migrarea a de

Intrarea ungarilor în bazinul carpatic, miniatură din Cronica pictată de la Viena

violentă sau armată, care s-a extins la nivelul întregii Transilvanii pe o perioadă de circa un secol și jumătate, și apoi de cea instituțională, de impunerea regimului de dominație ungar, cu toate regulile sale. Trimiterea comiților regești în mijlocul unor ținuturi, inițial în vechile cetăți de pământ moștenite din perioada migrațiilor, nu a fost o intruziune prea dură, din moment ce viața comunităților rurale, supuse cnezilor și voievozilor, a putut continua nestingherită.

Plata periodică a unor dări în natură (tribut) regelui de către localnici nu se deosebea mult de perceperea similară de venituri din partea capilor migratori, percepere cu care

românii erau obișnuți. Tulburarea a venit treptat, prin noi persoane (demnitari) și instituții, prin noi stăpâni organizați militarmente, prin „oaspeți” și, mai ales, prin biserica apuseană. Aici un castelan, dincolo un supus regal venit din Panonia, dincoace o mănăstire benedictină dăruită cu câteva sate, în alt loc pâlcurile de secui înaintând dinspre nord-vest (Ungaria propriu-zisă), prin Cri-

șana și regiunea Târnavelor spre colțul sud-estic al Transilvaniei și, mai peste tot, grupuri de „oaspeți” occidentali, răzleți ori compacți.

În satele românești ori lângă ele s-au așezat în multe locuri străini, cu pretenții speciale și cu obiceiuri diferite, care au dat locurilor nume noi, după limba și sensibilitatea lor. De multe ori, românii au fost împinși mai spre munte ori mai spre deal, spre izvoarele râului, care păstrează câteodată nume românești de origine latină ori slavo-română pe cursul superior și nume maghiar ori german la câmpie, la vărsare. Aceste nume noi erau neobișnuite pentru localnici, deși multe dintre ele, devenite

oficiale și repetate prea adesea, au fost calchiate după specificul limbii române. Neobișnuite erau și orașele și târgurile, întemeiate după modelul vestic și locuite mai toate de străini. Toată viața urbană derulată după tipicul burgurilor era adusă de coloniștii germanici sau de „oaspeți”.

Castel și sat în Transilvania, gravură colorată de mână, secolul al XIX-lea

Istoria românilor din Transilvania în epoca medievală rămâne în continuare o necunoscută pentru nespecialistul iubitor de istorie. Începem în acest număr o serie de trei articole, desprinse dintr-o carte intitulată „Din mâinile valahilor schismatici...”. Românii și puterea în Regatul Ungariei medievale (secolele XIII-XIV), ce urmează să apară la Editura Litera.

Regatul cu o singură limbă este slab și fragil, spunea regele întemeietor al regatului ungar. Reprezentare de secolul al XIX-lea a patru suverani ai Ungariei: Maria, soția lui Ludovic al II-lea, cel căzut în bătălia de la Mohacs, a condus regatul ca regentă până în vara anului următor; era sora împăratului Carol Quintul. Bela al IV-lea a fost rege între 1206 și 1270. Wenceslas al III-lea, ultimul reprezentant al dinastiei cehice Přemysl, a fost și rege al Ungariei între 1301 și 1304. Matia Corvin a ajuns rege al Ungariei, după ce tatăl său fusese guvernator și regent

CUM AU TRĂIT ROMÂNII CU UNGURII, SAȘII ȘI SECUII

Academician IOAN-AUREL POP

Trecutul nu ne poate fi revelat altminteri decât printr-o mare varietate de izvoare, de la ciobul de acum câteva mii de ani până la mărturia orală a unor contemporani. Firește, studiul trecutului se poate realiza și în afara izvorului, dar aceasta nu înseamnă, de regulă, cercetare, iar cei care se apropie de trecut astfel nu sunt istorici, ci esești, artiști, politicieni, jurnaliști etc. Din păcate, astăzi, foarte adesea se suprapun planurile, încât mulți intelectuali de bună credință confundă pasiunea pentru istorie cu meseria de istoric și speculațiile infinite pe seama trecutului cu cercetarea istorică de specialitate.

Vorbind despre statutul românilor ca grup în Ungaria medievală, am configurat și chestiunea identității naționale, temă delicată și de multe ori condamnată, mai ales fiindcă s-ar lega de naționalismul nostru ancestral, de tradiționalism și conservatorism, cu prelungiri în comunismul ceaușist. Nu de puține ori, am văzut analiști români și străini oripilați de „boala noastră naționalistă”, care ne-ar măcina sufletele și ne-ar arunca iremediabil într-un fel de sindrom obsesiv contagios, din care ni s-ar trage toate relele. Personal, am studiat identitățile naționale din varii spații geografice și din timpuri diferite și am găsit momente sublime și excese abominabile peste tot, fără predominarea unora în detrimentul altora, la unii sau la alții. Iar a condamna identitățile naționale pentru crimele comise în numele naționalismului este ca și cum ai condamna biserica, familia sau proprietatea, în numele cărora s-au omorât atâtea oameni!

dova. Este dificil de spus dacă episcopia cumanilor avea autoritate asupra acestui întreg vast teritoriu, mai ales că funcționarea ei a fost adesea întreruptă și păstorirea episcopilor contestată și ignorată. Sunt însă unele indicii despre întinderea jurisdicției acestei eparhii și în Țara Bârsei și

despre desfășurarea activității ei în regiunea Carpaților de Curbură, adică acolo unde trăiau și secuii. Episcopia ar fi trebuit, conform dorinței înaltului pontif, prin intermediul „brațului secular” al suveranilor ungari, să-i păstreze în limitele creștinismului apusean pe cumani și să-i convertească pe „schismaticii” din zonă.

Papa Grigore al IX-lea constată în documentul din 1234 existența în episcopatul cumanilor a „unor popoare care se numesc români, care, deși după nume se consideră creștini”, ignoră biserica romană și pe episcopul diocezan, primind tainele bisericești „de la unii pseudo-episcopi care țin de ritul greco-oriental”. Pentru a redresa grava situație, pontiful poruncește episcopului catolic să orânduiească un episcop vicar „potrivit acelei națiuni” (a românilor), de care să asculte cu toții. De asemenea, Papa îi poruncește „regelui” ungar Bela (pe atunci coregent și fiu al regelui în funcție) să-i dea episcopului cumanilor venituri îndestulătoare și, mai ales, să-i aducă pe toți nesupușii sub ascultarea „bisericii catolice”, să nu mai „rabde în regatul său astfel de schismatici”. Tulburarea gravă a

Tătarii pradă regatul ungar, miniatură din *Cronica pictată de la Viena*

Sfântului Părinte provine și din faptul că unii, atât unguri, cât și germani, împreună cu alți dreptcredincioși din Regatul Ungariei, trec la acei români din Cumania și, „alcătuiind un singur popor cu pomeniții români”, primesc sfintele taine de la clerul „schismatic”. Această mențiune este realmente importantă, fiindcă demonstrează, pe fondul unei politici prozelite catolice, traiul împreună al românilor, ungurilor, teutonilor, secuilor, într-o regiune de obediență ecleziastică răsăriteană (bizantină).

Secuii folosesc „literele” românilor

Alte episoade în care românii și secuii au acționat concomitent și chiar împreună în secolul al XIII-lea se leagă de invaziile tătar-mongole, mai ales de cea mai pustiitoare dintre ele, din 1241-1242. Este astăzi evident că, în acei ani, locuitorii Transilvaniei au încercat să se opună, după puteri, puhoiului invadator și, mai ales, să prevină alte atacuri prin fortificarea zonelor de trecere prin Carpații Orientali. Cronicarii apuseni Jean de Ypres și Marino Sanudo arată că românii și

secuii (*Olaci et Siculi*), undeva lângă Munții Carpați, au blocat trecătorile pentru a opri trecerea tătarilor. În afara datelor legate de episoade militare și războinice, sunt și mărturii privind conviețuirea secuilor cu românii în viața cotidiană. În toate cronicile latino-ungare medievale, românii

și secuii sunt considerați populații vechi, premaghiare, în Ungaria și Transilvania. Românii sunt prezentați drept „agricultori și păstori ai românilor”, rămași „de bună-voie” în zonă, după retragerea stăpânirii romane, iar secuii apar ca rămășițe ale hunilor, scăpați cu fuga din războiul „crimhildic”. Această dublă prezență veche este confirmată uneori și documentar. Astfel, în 1256, regele Bela al IV-lea, confirmând arhiepiscopiei de Strigoniu privilegiile ei originare, care datau „de la prima întemeiere”, pomeneste între daniile străvechi ale acestei instituții și „decimele din veniturile regale din partea secuilor și românilor, decime din vite mari și mici și din orice fel de animale”; cu alte cuvinte, încă din jurul anului 1000, de la fondarea statului ungar creștin, regii percepeau dări din partea secuilor și românilor, iar cancelaria regească știa fără dubii în secolul al XIII-lea acest lucru. În acele timpuri de demult, când s-a creat episcopia de Strigoniu, sub regele Ștefan I, secuii se aflau încă în Pannonia, iar românii menționați trebuie să fi fost cei din Ungaria propriu-zisă, fiindcă Transilvania nu era

Este interesant de notat că toate cele circa 150 de orașe (*civitates*) menționate până pe la 1350 pe teritoriul Ungariei erau locuite în perimetrul apărat (*intra muros*) de către oaspeți străini (germanici), în cea mai mare parte. Natural că românii, ca și maghiarii, au învățat cu timpul să trăiască alături de aceștia și împreună cu aceștia.

În secolul al XIII-lea, odată cu așezarea definitivă a majorității seculor în colțul sud-estic al Transilvaniei, unde trăiesc și astăzi, contactele acestora cu românii din regiune devin tot mai intense. În jurul anului 1200, structura etnică și confesională a zonei era destul de diversă, fiindcă aici, alături de românii de confesiune răsăriteană și de secuii adepți ai bisericii romane, mai trăiau sași, cavaleri teutoni (între 1211 și 1225), pecenegi și cumani, ultimele două populații fiind în mare parte păgâne. Deosebiriile dintre aceste popoare și populații erau notabile, iar interesele lor erau adesea divergente. După Cruciada a IV-a (1202-1204), Regatul Ungariei, în conformitate cu politica Sfântului Scaun, și-a intensificat acțiunile contra „păgânilor, ereticilor și schismaticilor”, în vederea susținerii Imperiului Latin de Răsărit, a extinderii credinței apusene și, firește, a propriei dominații în regiune. În acest sens, presiunea Ungariei viza

Papa Grigore al IX-lea, frescă de Tițian

Imperiul Româno-Bulgar al Asăneștilor (care totuși, sub țarul Ioniță Caloian, părea câștigat pentru biserica romană) și Cumania apuseană (intrată în sfera de expansiune a teutonilor și apoi a statului arpadian).

Tulburarea Sfântului Părinte

Prima mărturie sigură a unei acțiuni comune la care au participat românii și secuii datează de pe la 1210-1213. Atunci, țarul Asan Borilă al „vlahilor și bulgarilor”, atras la alianță cu puterile catolice,

se vedea amenințat de o opoziție puternică internă, care, cu sprijinul cumanilor, controla Vidinul. De aceea, o oaste din Regatul Ungariei, formată din sași, români transilvăneni, secui și pecenegi (menționați în această ordine), pusă sub comanda comitelui Ioachim de Sibiu, este trimisă la sud de Dunăre, în ajutorul suveranului amintit. Forțele acestea venite din sudul Transilva-

nici (care arată indirect și structura etnică de bază a regiunii) au învins mai întâi trupele „din Cumania” și apoi au recuperat Vidinul, pe care l-au restituit lui Asan Borilă. Se vede din această mărturie că Regatul Ungariei dispunea la începutul secolului al XIII-lea în sudul și sud-estul Transilvaniei de unități militare organizate ale românilor și pecenegilor, adăugate celor formate din sași, secui și cavaleri teutoni. Prin ele s-a exercitat presiunea asupra cumanilor și s-a aplicat politica de menținere a statului româno-bulgar în alianță cu puterile occidentale.

O altă mărturie a contactelor și chiar a conviețuirii româno-secuiești datează din 1234 și se referă la „episcopia cumanilor”, fondată de Papa Grigore al IX-lea, la cererea arhiepiscopului de Strigoni, în 1227. „Cumania” cuprindea vag în acel timp, în accepție ungară, regiunea extracarpatică de la răsărit de Olt, adică Muntenia și o parte din Mol-

Statuia cronicarului Anonymus, din Budapesta

Europa de Răsărit în câmpul de forțe al marilor puteri. Problema Transilvaniei. 1940-1946 este titlul lucrării apărute la Moscova (în toamna 2008), care are ca autori doi specialiști ai temei, cunoscuți cititorilor noștri, Tatiana Pokivailova și Tofik Islamov (acesta din urmă decedat, din păcate).

Măr al discordiei între Ungaria și România, Transilvania – scriu istoricii Islamov și Pokivailova – a trecut din mână în mână de trei ori numai în prima jumătate a secolului al XX-lea. Pe baza arhivelor, monografia analizează politica marilor puteri față de Transilvania în acei ani și hotărârile dictatului de la Viena și ale Conferinței de Pace de la Paris.

Este atent studiată și pusă în lumină poziția Uniunii Sovietice, care – consideră autorii – a jucat abil „cartea transilvană” pentru întărirea propriei influențe în evoluția proceselor social-politice din ambele țări și stabilirea în ele a unor regimuri comuniste.

În paginile ce urmează prezentăm un fragment din volum.

De la stânga: Adolf Hitler, premierul ungar Pál Teleki, Galeazzo Ciano și ministrul ungar al Afacerilor Externe, I. Csáki

MĂRUL DISCORDIEI

TOFIK M. ISLAMOV, TATIANA A. POKIVAILOVA (Moscova)

Un moment istoric crucial pentru România a survenit la sfârșitul lunii iunie 1940, când căderea Franței și izolarea Angliei dincolo de Canalul Mânecii au dat un curaj și o energie speciale celor trei vecini ai României, aflați în așteptarea unui moment favorabil pentru a-și declara pretențiile asupra feliilor din plăcinta românească, pe care fiecare dintre ei pusese ochii. De altfel, încă de la începutul anului se puteau observa, cu ochiul liber, două tendințe: apropierea dintre Moscova și Budapesta, concomitent cu înrăutățirea progresivă a relațiilor lor cu România.

La 17 ianuarie, un înalt funcționar ungar, din însărcinarea guvernului său, i-a declarat un lucru important trimisului plenipotențiar al U.R.S.S. în Ungaria, N.I. Șaronov: recent, ziarele maghiare „au primit dispoziție: 1. să nu publice articole cu

conținut antisovietic; 2. din facultativă (neobligatorie) cenzura devenea obligatorie, pentru că într-o publicație apăruse o fotografie cu un soldat al armatei roșii în chip de vagabond; 3. vor fi publicate mai multe materiale din sursă TASS.” Era, de

asemenea, oprită publicarea de materiale având ca sursă agenția italiană „Stefani” despre „pericolul rusesc în Carpați” (din jurnalul lui V.G. Dekanozov, adjunctul comisarului poporului pentru Afaceri Externe, 21 martie 1940).

deocamdată supusă regelui întemeietor.

Abia după anul 1000, prin supunerea și capturarea lui Gyla cel Tânăr și a familiei sale, Transilvania intră treptat, prin cucerire, sub stăpânirea Ungariei. Firește, odată cu supunerea temeinică a „țării de peste pădure” (secolele XI-XIII), obligația veche a românilor apuseni de a da decimele s-a extins și asupra românilor de aici, așa cum secuii, mutați acum în Transilvania, au continuat să plătească darea respectivă și din noua lor țară. Astfel, cum remarca în urmă cu un secol canonicul Augustin Bunea, acești români din Ungaria secolului al XI-lea, de pe vremea „sfinților regi”, nu puteau fi decât „proprietari de moșii și de pășuni întinse”, căci numai de la deținătorii de bunuri funciare temeinice se puteau percepe venituri.

Acești români, ca și secuii, aveau atunci, în calitate de supuși regali oficiali, și o serie de atribuții militare. De altminteri, până în secolul al XIII-lea, după Cruciada a IV-a, Ungaria arpadiană nu a făcut distincții notabile între

locuitorii săi (dintre care unii nu erau creștini, ci islamici, mozaici și adepți ai altor culte „păgâne”), de multe etnii și confesiuni, conviețuind pașnic, după legendarul testament al regelui întemeietor: regatul cu o singură limbă este slab și fragil. Privilegiul din 1256 a fost confirmat șase ani mai târziu. Calitatea de stăpâni de bunuri a românilor situați în Ungaria în secolele XII-XIII, organizarea acestora în instituții proprii (de origine romano-bizantină și de influență bizantino-slavă) și tendințele oficialităților laice și ecleziastice de depozitare a acestor români, de subordonare a instituțiilor lor sunt relevante mai insistent de izvoare după Cruciada a IV-a. În ciuda acestor evoluții, traiul românilor alături de secuii a continuat.

Despre o astfel de conviețuire dintre români și secuii în secolul al XIII-lea vorbește cronicarul Simon de Keza (Simon Kézai) care a scris prin anii 1282-1283, preocupat și el, ca și notarul anonim al regelui Bela, de întemeierea și așezarea țării. Simon de Keza spune că, după ce secuii i-au ajutat pe unguri

să cucerească țara, cei dintâi au dobândit o parte din această țară, dar nu în Câmpia Panonică, ci în munții de la margine, unde trăiesc împreună cu românii, amestecați cu aceștia și folosindu-se de „literale” acestor români. Nu interesează în acest context în ce fel și de ce au împrumutat secuii alfabetul sau scrisul de la români, ci faptul că, de la venirea secuilor „în munții de margine” sau în Carpații Orientali, aceștia au trăit în acea parte de țară împreună cu românii și amestecați cu aceștia. Faptul nu are nimic surprinzător, fiind confirmat și de alte izvoare. În secolul al XVI-lea, un alt autor, anume iezuitul italian Antonio Possevino, spune același lucru: românii, fiind răspândiți în toată Transilvania, sunt amestecați cu secuii. Simon de Keza scrie aceste lucruri în deplină cunoștință de cauză, fiindcă la finele secolului al XIII-lea, când își elabora cronică, traiul împreună al românilor și secuilor, în acea parte de țară a Transilvaniei, era de mult statornicit și știut de toți. ■

(Va urma)

Războiul crimhildic

Conform legendei Nibelungilor, Siegfried se îndrăgostește de Crimhilda, sora lui Gunther, regele burgunzilor. Gunther îi promite lui Siegfried mâna Crimhildei, cu condiția ca acesta să-l sprijine în cucerirea reginei Islandei, Brunhilda, care își pune la grele încercări pretendenții. Folosindu-se de mantia sa fermecată, Siegfried susține în locul lui Gunther toate probele impuse de Brunhilda peșitorilor și trece cu bine de toate obstacolele. Brunhilda află de înșelă-

ciunea lui Siegfried și jură răzbunare. Îi cere ajutor războinicului Hagen care, aflând locul vulnerabil de pe trupul lui Siegfried, îl ucide la o vânătoare. Urmează răzbunarea Crimhildei, văduva lui Siegfried, devenită între timp soția regelui hun Atila. Crimhilda îi invită la curtea soțului său pe războinicul burgunzi, în frunte cu Gunther și Hagen. Are loc un război sângeros între burgunzi și huni, din care nu scapă decât Gunther și Hagen. Ei aveau să fie aduși în fața Crimhildei și uciși.

direcția Moscovei și pentru dorința de a-i obține bunăvoința. De aceea, chiar și cele mai insignifiante fapte care indicau schimbări în atitudinea conducerii de la Moscova – cum ar fi nemenționarea Ungariei în cuvântarea lui Molotov la cea de a șasea sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S., din 29 martie 1940 – deveneau motiv de îngrijorare la Budapesta. La 17 aprilie 1940, A. Ullein-Reviczky, secretarul de Stat în Ministerul Afacerilor Externe ungar, a încercat să afle mai multe de la Șaronov despre cauzele acestei „omisiuni“ a șefului departamentului sovietic de politică externă. Este ceea ce i-a determinat pe unguri să se readreseze puterilor occidentale.

Apelul la puterile occidentale a mai fost determinat și de faptul că, în virtutea tratatului din 13 aprilie 1939 [Marea Britanie și Franța au dat atunci garanții unilaterale României și Greciei, angajându-se să le acorde asistență în cazul unei acțiuni care le-ar fi pus în primejdie independența, iar cele două țări ar fi decis să opună rezistență – *n. trad.*], ele erau garantele integrității teritoriale a României, dar această circumstanță a dispărut repede, parcă de la sine. Printr-o ironie a sorții, oricât ar părea de ciudat, chiar guvernul acestei țări, de bună voie, fără a fi presat în niciun fel, a renunțat la garanțiile anglo-franceze! Totodată, România a părăsit și Liga Națiunilor, considerând sub demnitatea sa prezența în această organizație. Într-o declarație oficială,

A. Ullein-Reviczky,
secretarul de Stat în Ministerul
Afacerilor Externe ungar

guvernul a anunțat că „va duce o politică de includere sinceră în sistemul constituit de «axa» Berlin-Roma“, ceea ce este nu numai o expresie a realismului politic, dar și o consecință logică a ideologiei membrilor guvernului, care transmit cu exactitate sentimentele națiunii. Erau gândurile trimisului plenipotențiar al U.R.S.S. la București, A.I. Lavrentiev, expuse lui V.M. Molotov, la 30 iunie 1940.

Declarația guvernului român, care a pus în impas cancelariile europene, a avut două urmări politice concrete, de departe nefavorabile intereselor națiunii române. Jignită în sentimentele sale cele mai bune, Anglia, firește, s-a distanțat imediat de îndelungata sa poziție de sprijinire a integrității teritoriale a României. Asta în primul rând. În al doilea, pasul întreprins de București a uluit și a pus în gardă conducerea sovietică, chiar dacă anularea garanțiilor

ușura, evident, realizarea planurilor sovietice față de România.

Trimisul plenipotențiar al U.R.S.S. în România, A.I. Lavrentiev, îi scria lui Molotov, la 30 iulie 1940: „O asemenea schimbare bruscă în politica externă a guvernului român în direcția italo-germană a fost dictată de: 1. înfrângerea Franței; 2. succesele acțiunilor militare ale Germaniei; 3. teama că Ungaria și Bulgaria ar pretinde României cedări teritoriale semnificative; 4. teama că Uniunea Sovietică ar ridica alte pretenții [sublinierile autorilor] și 5. presiunea în creștere asupra guvernului român din partea Germaniei.“ Totul este adevărat în această analiză, cu o singură excepție: „schimbarea bruscă în direcția italo-germană“, în linii mari, nu aparținea acelui moment. Ea se produsese în orientarea politicii externe românești cu mult înainte. „Bruscă“ a fost doar ruptura brutală a Bucureștiului de Anglia. Dar în acel moment relațiile anglo-române erau deja departe de „înțelegerea cordială“ de altădată, din Antantă. Mult mai importantă a fost menționarea – bineînțeles, la condițional-optativ – a fricii cercurilor conducătoare românești de perspectivele unor viitoare acțiuni amenințătoare din partea U.R.S.S.

Fără îndoială că, în vara anului 1940, când dinamismul militaro-strategic german pe teatrul de operațiuni occidental practic se epuizase, centrul de greutate al expansionismului statelor europene ale Axei s-a mutat spre Europa de Sud-Est,

*Fără să fie presat în vreun fel,
guvernul României renunță la garanțiile
anglo-franceze, spre nedumerirea
cancelariilor europene*

Astfel, absolut pe neașteptate, U.R.S.S. se transforma dintr-un vecin dușman al Ungariei într-un vecin prieten al ei. Noua orientare a cercurilor conducătoare ungare era confirmată, două săptămâni mai târziu, la 31 ianuarie, într-un articol din oficiosul *Ujj Magyarország*, remarcat de diplomații sovietici de la Budapesta: „... sprijinim relațiile de prietenie cu Germania, relațiile cordiale cu U.R.S.S., vecinul nostru de la nord. Dinspre el nu simțim nicio amenințare. Un pericol ne amenință numai dinspre România [sublinierile autorilor]“. Peste alte două săptămâni, la 13 februarie 1940, însuși ministrul Afacerilor Externe, I. Csáki, îi spunea la fel lui Șaronov, cam cu aceleași cuvinte: „Suntem liniștiți în ce privește granița noastră de pe Carpați, nu avem nicio divergență cu Sovietele și, în general, din partea asta nu simțim nicio amenințare“ (tot din jurnalul lui Dekanozov).

Pe un cu totul alt plan se desfășurau problemele cu românii. Moscova întârzia sub fel și fel de pretexte numirea propriului trimis plenipotențiar la București și, în ciuda nenumăratelor rugăminți și apeluri ale trimisului român, adresate adjunctului comisarului poporului pentru Afaceri Externe, V.P. Potiomkin, și chiar comisarului poporului, V.M. Molotov, soluționarea acestei pro-

***Din vecin dușman al Ungariei,
U.R.S.S. devine, peste noapte, vecin prieten***

bleme se amâna mereu, ceea ce, evident, nu era un semnal bun pentru România. Exact la fel se eschiva guvernul sovietic de la propunerile românești privind intensificarea schimburilor comerciale între cele două țări. Nenumărate întrebări ale misiunii românești către persoane competente sovietice rămâneau fără răspuns. Totodată, la începutul primăverii anului 1940, partea sovietică aștepta cu o nerăbdare tot mai evidentă sosirea delegației comerciale a Ungariei, convocată literalmente la Moscova.

Pe de altă parte, Germania și Italia se eschivau din răspunderi să sprijine activ Ungaria contra României, pentru simplul motiv că aceasta din urmă „cântărea“ mult mai mult decât rivala ei. În primăvara anului 1940 nu se maturizaseră circumstanțele internaționale și premisele pentru realizarea planurilor ungurești cu privire la România și asta, în primul rând, din cauza lipsei evidente de apetit a celor mai apropiați aliați ai Ungariei de a sprijini

aceste planuri. Vizita din aprilie a premierului ungar Pál Teleki la Roma, primul și, aparent,

cel mai sigur aliat al Ungariei, întreprinsă cu scopul de a sonda poziția Italiei în problema românească, nu a adus rezultate îmbucurătoare.

Chiar din confesiunea făcută de Teleki, la întoarcerea sa la Budapesta, trimisului slovac și transmisă imediat de acesta trimisului plenipotențiar sovietic Șaronov, la Roma, premierul ungar a fost sfătuit să se abțină de la înfăptuirea planurilor revizioniste cu privire la România. Ungariei i s-a recomandat „să aștepte!“, să aștepte momentul favorabil. În plus, Roma a pus o condiție puțin plăcută ungarilor: ca în raioanele revendicate de ei să nu fie mai mult de 30% minorități etnice. Întrucât județele cu majoritate maghiară se aflau departe de granițele de la Trianon, iar zonele de frontieră erau populate mai mult cu români decât cu unguri, acceptarea acestei condiții ar fi lipsit Ungaria de orice speranță chiar în privința returnării numai a unei părți din Transilvania. Pe deasupra, Musso-

lini a refuzat categoric să se oblige în scris față de Ungaria să-i acorde ajutor militar.

Neîncrederea în sprijinul ferm al aliaților din Pactul Anticomintern [Germania, Italia, Japonia – *n. trad.*] a constituit un stimulent suplimentar pentru deriva Ungariei în

Trupe sovietice intră în Chișinău, în iunie 1940

pinse cu brutalitate de Molotov, care pe timpul convorbirii a informat despre hotărârea adoptată de guvernul sovietic ca, în timpul cel mai scurt, să ridice Bucureștiul problema Basarabiei.

În continuare, a apărut o întorsătură surprinzătoare referitoare la Bucovina. „Bucovina, a continuat Molotov, ca regiune populată cu ucraineni [existența acolo a unei numeroase populații românești, a evreilor, nemților, polonezilor, ȝiganilor nu-l interesa în niciun fel pe comisarul sovietic al poporului – *nota autorilor*], este inclusă și ea în rezolvarea problemei Basarabiei.

***Cerința categorică a Germaniei:
să nu se declanșeze acțiuni militare
contra României***

România ar proceda înțelept dacă ar ceda Basarabia și Bucovina pe cale pașnică... Dacă România nu va accepta o soluție pașnică a problemei Basarabiei, atunci Uniunea Sovietică o va rezolva cu forța armată.“

Exact pe o asemenea soluție contau ungurii. După cum afirma atașatul militar ungar la Moscova, G. Faragó, la 18 iunie 1940, în cadrul vizionării filmului *Petru I* la M.A.E. al U.R.S.S., „ungurii așteaptă ocuparea de

către noi [adică de către U.R.S.S. – *nota autorilor*] a Basarabiei, pentru a intra ei în Transilvania.“ „Noi am

elaborat planul de război cu România pornind de la premisa că România va respinge condițiile U.R.S.S.-ului, iar noi vom putea intra în război după începerea războiului României cu dv.“, a spus, într-un irepresibil puseu de sinceritate, Ferenc Reinisch, membru al Comisiei pentru Afaceri Externe, într-o convorbire cu trimisul plenipotențiar sovietic N.I. Șaronov. ■

**În românește de
Florentina DOLGHIN**

(Va urma)

Clio anunță

115 ANI DE LA NAȘTEREA LUI ILIE LAZĂR

Istoricul IOAN BABICI, din București, ne semnalează o comemorare.

S-a născut în localitatea Giulești, din județul Maramureș, la 12 decembrie 1895, într-o familie modestă, având ca strămoși slujitori ai bisericii și cărturari. A urmat liceul la Sighetu Marmației și Lugoj, apoi a terminat Facultatea de Drept din Cluj, iar ulterior și-a desăvârșit studiile la Viena.

Ilie Lazăr a fost cel mai tânăr senator participant la Actul istoric de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918. A îmbinat lupta pentru înfăptuirea idealurilor naționale cu lupta socială, fiind un apărător ferm al țăranimii și altor pături nevoiaș. S-a remarcat ca un orator de mare talent, a fost deputat de Maramureș în Parlamentul de la București și chestor al Parlamentului României.

În 1939 și-a manifestat solidaritatea cu refugiații cehi și polonezi sosiți în țara noastră după invazia hitleristă. Printre cei salvați atunci s-a aflat și fostul suveran pontif Ioan Paul

al II-lea, care a poposit pentru o perioadă scurtă de timp la Sighet. În anii ultimului război mondial, a condamnat cu tărie represiunile naziste și șalaziste [Ferencz Szálasi, 1897-1946, a condus partidul fascist „Crucile cu săgeți“, a devenit șef al națiunii (1944-1945), cu sprijinul hitleriștilor, instaurând în Ungaria un regim fascist; criminal de război, a fost judecat, condamnat și executat] împotriva evreilor și rromilor, trezind în inimile contemporanilor sentimente de admirație și stimă. În perioada totalitarismului stalinist a suferit ani lungi de detenție, în închisorile de la Galați, Sighet și Râmnicu Sărat.

S-a stins din viață în noiembrie 1976, așezându-se în cartea de istorie a României printre personalitățile proeminente ale vieții politice autohtone, luptător consecvent pentru făurirea Marii Uniri, propășirea țării și înfăptuirea idealurilor celor mulți. ■

România căpătând o importanță-cheie în relațiile sovieto-germane. Dar, în pofida confruntării evidente a intereselor lor în regiune, ambele părți puneau accentul, până una alta, nu pe confruntare, ci pe acțiuni comune și cooperare.

Până la transmiterea de către Moscova a ultimatumului privind Basarabia, la 26 iunie 1940, după cum reiese dintr-o convorbire a lui Molotov cu ambasadorul Germaniei în U.R.S.S., Friedrich von Schulenburg, din 23 iunie, ambele părți au constatat din nou că „problema balcanică poate fi rezolvată în comun pe cale pașnică de către Uniunea Sovietică, Germania și Italia.” Din cuvintele lui Schulenburg, spuse în treacăt, reiese fără putință de tăgadă că între U.R.S.S. și Germania exista, încă din toamna anului 1939, un „acord privind Basarabia” special. Acest lucru a fost întărit și de comisarul poporului, care, cu insistență și reiterat, dorea să obțină confirmarea înțelegerilor în problemă de la o autoritate, de la ministrul nazist al Afacerilor Externe, Joachim von Ribbentrop. Molotov i-a pus lui Schulenburg următoarea întrebare: „Confirmă Ribbentrop ceea ce s-a discutat despre Basarabia în timpul convorbirilor din toamna anului trecut și rămâne valabil și azi ceea ce s-a afirmat atunci?” Comi-

Molotov îi cere lui Ribbentrop să îi confirme că tot ceea ce conveniseră în toamna lui 1939 în privința Basarabiei rămăsese valabil

sarul poporului a primit din partea germană confirmarea cerută, dar numai de principiu. Fără a nega drepturile U.R.S.S.-ului asupra Basarabiei, ea, Germania, își condiționa acordul de a conlucra la materializarea acestor drepturi printr-o serie de condiții economice și politice. Printre ele erau: respectarea strictă a intereselor economice ale Germaniei, în primul rând garanția livrării, fără întrerupere, de alimente și produse petroliere, acut deficitare, pentru mașina de război germană. Germania, a declarat ambasadorul Schulenburg, „nu are interese politice în Basarabia, dar interese economice are acolo și ele s-au accentuat acum, din cauza războiului”.

Legată de prima și extrem de importantă era o altă cerință categorică germană: să nu se permită, indiferent de circumstanțe, declanșarea de acțiuni militare împotriva României, ceea ce – și Berli-

nul nu se temea fără rost – ar fi atras după sine imediat angajarea în conflictul militar a Ungariei, posibil și a Bulgariei.

A treia condiție mai mult decât originală, chiar dacă, după toate aparențele, nu atât de vital importantă din punctul de vedere al intereselor strategice germane, suna astfel, în formularea ambasadorului: „U.R.S.S. să-și declare pretențiile asupra Basarabiei numai în cazul în care o a treia țară (Ungaria, Bulgaria) își va anunța pretențiile teritoriale asupra României și va trece la punerea lor în practică. U.R.S.S. nu-și va asuma inițiativa în această problemă.” Guvernul sovietic a ignorat pur și simplu această propunere ciudată. Molotov nu a socotit necesar nici măcar să aibă vreo reacție la ea.

In plus, nemții se temeau, în cazul intervenției sovietice, să nu se instaleze haosul în România, în spatele armatelor germane care luptau în vest, și asta într-un moment când, conform cuvintelor ambasadorului, „astăzi Germaniei îi trebuie neapărat petrolul și celelalte produse primite din România.” Cu acest ultim argument șeful guvernului sovietic a fost de acord întru totul, promițând „să facă tot posibilul pentru a «nu aduce atingere» intereselor economice ale Reichului”. Toate celelalte pretenții ale nemților au fost res-

A.I. Lavrentiev, trimisul plenipotențiar al Uniunii Sovietice la București, la sosirea în Gara de Nord

ajungând să fie un jucător de marcă în investițiile externe din Europa Centrală și de Est. Companiile austriece au investit mai ales în sectorul bancar, dar și în cel energetic (cum a fost cazul în România), în hoteluri și în turism.

Criza financiară mondială care a izbucnit în 2008 a avut consecințe foarte grave. Întrucât fondurile comunitare destinate investițiilor au fost stopate, economiile majorității țărilor s-au oprit din creștere. În februarie 2009, băncile din Austria aveau un portofoliu de împrumuturi de 280 de miliarde de dolari, adică echivalentul a 70% din PIB. Situația părea destul de înspăimântătoare, mai ales atunci când Paul Krugman, laureatul Nobel pentru economie din anul 2008, a observat în treacăt că și Austria ar putea trece printr-un colaps financiar cum s-a întâmplat în Islanda. Ministrul de Finanțe austriac, Josef Pröll, a spus că erau declarații „complet absurde” și a adăugat că dl. Krugman participa poate că fără voia lui la o campanie de „război economic” împotriva Vienei.

De atunci și până în decembrie 2009, riscul unei crize financiare s-a diminuat în Europa Centrală și de Est. La începutul anului 2010, băncile austriece aveau o perspectivă mult mai optimistă. Destinul Austriei este strâns legat de restul țărilor din regiune iar istoria ne arată că așa a fost timp de mulți, mulți ani. Nu mai este nevoie să amintim ceea ce a fost Imperiul Austro-

Patrulă aliată pe străzile Vienei, în 1945

Ungar sau faptul că Austria a fost înghițită de Germania, iar că în timpul celui de Al Doilea Război Mondial foarte mulți oameni care aveau origine austriacă au luat parte la crimele regimului nazist.

Ștrudel, șnitel, snaps, vals și diplomatie

Să ne începem așadar cercetarea cu anul 1945, când Austria a fost ocupată de cele patru puteri aliate care au câștigat războiul mondial. Partea de răsărit a țării a intrat sub ocupația militară sovietică, astfel încât putem spune că Austria s-a aflat, dacă nu în totalitate, măcar în parte, în sfera sovietică. Doar din când în când se putea întâmpla ca acei politicieni austrieци care se pricepeau să ridice glasul în numele întregii Austrie să poată dialoga în mod efectiv cu Moscova, iar opțiunea lor a fost aceea a neutralității. De fapt, această idee a venit de la emisarii sovietici, pe vremea când Stalin încă mai trăia. La început, puterile occidentale nu prea au fost de acord cu așa ceva, întrucât neutralitatea Austriei, împreună cu aceea a Elveției, s-ar fi înfipt ca o

pană în linia continuă de front ce ar fi trebuit să unească statele membre NATO din nordul Europei cu cele din sud.

Până și astăzi, cei mai mulți austrieци consideră că marile puteri s-au lăsat convinse să recunoască dreptul de suveranitate deplină și independența unei mici țări neutre din centrul Eu-

ropei datorită talentelor diplomatice ale liderilor lor, asezonate cu un pic de mănecare austriacă, pe ritmuri de vals. Istoricii sunt de părere că și considerentele geopolitice ale U.R.S.S. trebuie să fi jucat un rol, iar unii cred chiar că statutul de neutralitate și independența a Austriei a fost de probă, urmând să fie oferit și Germaniei dacă lucrurile mergeau bine.

Tratatul de Stat privind Austria a fost semnat de către puterile aliate la 15 mai 1955, fiind urmat de ordinul de retragere a trupelor de ocupație. Ultimul soldat sovietic a părăsit Austria la 26 octombrie 1955. În aceeași zi, Parlamentul austriac a adoptat o lege constituțională care a proclamat statutul de neutralitate perpetuă a țării.

Germania nu a urmat această cale, prăpastia dintre părțile de vest și est adâncindu-se și mai mult. Însă câteva luni mai târziu o cu totul altă țară europeană avea să-și ridice vocea pentru a cere să devină neutră precum Austria. Este vorba despre Ungaria, în timpul mișcării anticomuniste din 1956. La 1 noiembrie, Imre Nagy a informat U.R.S.S.-ul despre

În zilele de 24-25 noiembrie 2009, a avut loc la Institutul Cultural Român un colocviu internațional intitulat „20 years after“ (După 20 de ani), dedicat ultimelor luni ale anului 1989 și evenimentelor care au dus la prăbușirea comunismului în Europa Centrală și de Est. Alături de alți invitați de marcă din țară și din străinătate (dintre care îl amintim pe domnul Coen Stork, fostul ambasador al Olandei în România anului 1989, care a avut amabilitatea de a ne acorda un interviu, în Magazin istoric, nr. 2/2010), s-a aflat și domnul Erhard Stackl, de la ziarul Der Standard din Viena.

Domnia sa ne-a încredințat spre publicare textul care urmează.

Exclusivitate

AUSTRIA ȘI CĂDEREA CORTINEI DE FIER

*Sus: dărâmarea barierei de sârmă ghimpată la granița dintre Austria și Cehoslovacia
(fotografie publicată cu permisiunea lui Robert Newald, autorului ei)*

Jos: Tratatul de Stat privind statutul Austriei este prezentat publicului, după semnare, în 1955

ERHARD STACKL (Viena)

În evenimentele care au condus la anul schimbării, 1989, Austria nu a avut un rol principal de jucat, ci doar o contribuție interesantă. Ulterior, Austria a avut foarte mult de câștigat de pe urma noilor oportunități economice din Europa.

În timpul Războiului Rece a rămas cumva neutră între blocul comunist și cel occidental și nu a îndrăznit să ceară admiterea în UE decât în iulie 1989, când nu a mai avut a se teme de eventualele

obiecții ale Moscovei. După ce a fost primită în UE, Austria a avut enorm de câștigat – exporturile sunt de trei ori mai mari acum decât înainte. Cele două extinderi majore, din 2004 și 2007, atunci când au

fost admise majoritatea țărilor central-europene, și respectiv, România și Bulgaria, au deschis noi perspective de acțiune. Istoricii sunt de părere că Austria a intrat de-abia acum în epoca globalizării,

Trebuie spus că ideea unei conferințe de securitate europeană a plecat de la Moscova, încă din anii '50, când Sovietele au cerut Occidentului să garanteze noile frontiere apărute în Europa, prin mijloacele puse la dispoziție de o conferință internațională. În 1968, guvernul sovietic i-a sugerat guvernului de la Helsinki să organizeze o astfel de conferință, lucru pe care finlandezii nu-l puteau refuza, ei, care trăiau sub presiunea constantă a U.R.S.S. mai mult decât oricare țară europeană. Diplomații finlandezi au avut ideea de a invita și Statele Unite și Canada să ia parte la această conferință. În mod ironic, nevoia de a face aranjamente pentru securitatea europeană a devenit palpabilă tocmai în perioada care a urmat șocului rezultat din înăbușirea brutală a primăverii de la Praga de către trupele Tratatului de la Varșovia.

Cu Austria neutră, alături de Elveția, și punând la socoteală și statutul de nealiniere al Iugoslaviei, se poate spune că Europa era împărțită în trei: blocul NATO, Tratatul de la Varșovia și aceste trei țări, așa numitele „state N+N” (neutre și nealiniate). Acestea au venit cu ideea de a pune toate propunerile conferinței de la Viena în patru coșuri, permițând astfel participanților să accepte fiecare ceea ce-i convenea mai mult. Primul coș includea măsurile politice și de securitate, coșul al doilea cuprindea problemele economice, coșul al treilea conținea tot ceea ce era legat

de contacte inter-umane, de cultură și de circulație a informației, iar coșul al patrulea era dedicat problemelor privind organizarea viitoarelor conferințe de acest tip.

Unii istorici, precum americanul Daniel C. Thomas și elvețianul Thomas Fischer, au ajuns la concluzia că țările „N+N” au jucat un rol crucial în timpul negocierilor din anii aceia. De multe ori aceste state au mijlocit găsirea unor soluții de compromis, atunci când se ajungea la un blocaj între cele două sisteme. Un diplomat austriac i-a declarat autorului rândurilor de față că epoca Războiului Rece a fost perioada de glorie a diplomației de la Viena.

La 1 august 1975 a fost semnat Acordul Final de la Helsinki, garantând, cel puțin pe hârtie, atât frontierele europene, cât și drepturile civile fundamentale ale omului și cetățeanului. Această adevărată „Magna Charta” a Desținderii nu a fost un tratat internațional, în sensul strict al termenului, ci o declarație politică, depinzând de bunăvoința guvernelor participante. Foarte curând, „comitetele Helsinki de monitorizare” au fost amplasate la Moscova și în alte câteva orașe, toate acestea contri-

buind la încurajarea celor care activau pentru Drepturi Civile.

La vremea în care a fost organizată conferința „Helsinki” de la Viena, în 1986, U.R.S.S. era deja în plină epocă Gorbaciov, iar diplomații sovietici, cât și cei din unele țări comuniste au participat la discuții într-o manieră mult mai deschisă decât înainte fapt care s-a simțit în modul în care s-au desfășurat dezbaterile despre Cortina de Fier și despre Zidul Berlinului, spre finalul lucrărilor Conferinței, încheiată în ianuarie 1989. Eduard Șevardnadze, la vremea aceea ministrul de Externe al U.R.S.S., a făcut comentarii pozitive despre „coroziunea Cortinei de Fier”, însă a ținut să precizeze că Zidul Berlinului era, totuși, „o problemă internă a Republicii Democratice Germane”. La rândul său, ministrul de Externe al R.D.G., Oskar Fischer, a declarat că Zidul Berlinului va mai dura încă 100 de ani.

Visul unei dimineți de iarnă

Însă la 2 mai 1989, Ungaria a început să elimine obstacolele de pe frontiera cu Austria, ajungându-se, la 27 iunie

1989, la momentul în care Alois Mock, ministrul de Externe al Austriei, și Horn Gyula, omologul său maghiar, să se întâlnească pentru a tăia cu niște foarfece uriașe sârma ghimpată rămasă pe graniță, fapt imortalizat într-o fotografie care a făcut înconjurul lumii. Urmarea a fost

Revoluția de catifea, Praga, noiembrie 1989

Declarația de Neutralitate a Ungariei iar rezultatul ne este cunoscut și nu vom insista asupra lui (*Magazin istoric*, nr. 7-11/1996). 1956 a fost însă un an de cotitură în istoria relațiilor dintre Austria și vecinii ei din Europa Centrală, odată cu apariția unui soi de model de comportament. De fiecare dată când izbucnea pe undeva vreo mișcare anticomunistă, Austria era mereu luată ca exemplu. Iar când aceste revolte erau zdrobite sub șenilele tancurilor sovietice, refugiații politici luau drumul Austriei cu zecile de mii.

Acesta este, de altfel, cel mai bun lucru pe care l-a făcut Austria în perioada comunistă. Refugiații au fost mereu bine primiți, nu doar în anul 1956, ci și după zdrobirea „primăverii de la Praga”, în 1968, sau după declararea legii marțiale în Polonia, și aveau să fie bine primiți și în anii 1990, odată cu dezmembrarea violentă a Iugoslaviei, în alte circumstanțe însă.

Cade sau nu cade?

În timpul Războiului Rece, atât politicienii din vestul Europei cât și cei din Est au trăit cu spaima constantă că orice încercare de a schimba harta politică a lumii, așa cum a fost ea desenată la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, va duce la război nuclear. Social-democrații din R.F. Germania și din alte țări au demarat o nouă

„Ostpolitik“ (Politică pentru Răsărit), care nu era altceva decât rezultatul necesității de a recunoaște realitățile existente și de a iniția un dialog cu liderii din Est, în speranța că vor putea deschide câteva breșe în Cortina de Fier, măcar pentru reunificarea familiilor despărțite după 1945.

În Austria, un politician din cadrul Partidului Democrat-Creștin, Erhard Busek, a găsit de cuviință să înființeze a *one man pressure-group*, „grup de presiune format dintr-un singur om“. I-a vizitat pe disidenții cu orientări creștine din Europa Centrală la ei acasă, luând mereu cu el jurnaliști. Pe lângă aceste acțiuni, Austria s-a angajat într-o serie de proiecte în parteneriat, co-finanțând centrale hidroelectrice gigant pe Dunăre.

În primele luni ale anului 1989, a devenit clar pentru toată lumea că sistemul comunist începea să se prăbușească. Istoricul elvețian de origine ungară Andreas

Oplatka descria în 1989 întâlnirea care a avut loc la graniță, în localitatea Nagycenk, în luna februarie a aceluiași an, între prim-miniștrii Ungariei și Austriei, Nemeth Miklos și Franz Vranitzky. Ungurul i-a dezvăluit austriacului planurile sale de a deschide granițele într-un viitor apropiat. Vranitzky nu a fost prea încântat, după spusele lui Nemeth, întrucât considera că aceasta urma să afecteze stabilitatea regiunii. Franz Vranitzky a declarat mai târziu că Nemeth l-a înțeles greșit...

Într-un articol scris acum câteva luni, Vranitzky a spus că în acea perioadă a primit mai multe semne care arătau că situația se va schimba radical. Gross Kiraly, succesorul lui Kádár Janos la cârma Partidului Comunist, i s-ar fi confesat că „situația nu mai poate fi ținută sub control“, referindu-se la întregul sistem socialist. De asemenea, un profesor universitar din România i-ar fi spus, la un

moment dat, că „Ceașescu nu va mai putea rămâne la putere mult timp“. În reflecțiile sale privind cauzele prăbușirii comunismului, Franz Vranitzky mai accentuează încă un element, și anume rolul jucat de Conferința de Securitate și Cooperare în Europa, așa-numitul proces Helsinki, care a durat din anii '70 până în 1989, când avea să fie înlocuită de cea de-a treia conferință C.S.C.E., care a avut loc la Viena.

Refugiați din Ungaria, 1956, pregătindu-se să decoleze de pe aeroportul din Viena către Statele Unite

Luni, 18 octombrie, la Cercul Militar Național din București, în cadrul Colocviilor „Polemos“, Editura Militară și Societatea Scriitorilor Militari au organizat lansarea volumului *With Friends Like These... The Soviet Bloc's Clandestine War Against Romania (Cu astfel de prieteni... Războiul clandestin al Blocului sovietic contra României)*, de Larry L. Watts, cu un Cuvânt înainte de general dr. Ioan Talpeș. Versiunea în limba engleză, apărută la Editura Militară, a fost prezentată de directorul editurii, Adrian Pandeia, academician Dinu C. Giurescu, prof.univ.dr. Ioan Scurtu și prof.univ.dr. Mihai Retegan. Toți vorbitorii au subliniat baza documentară impresionantă care stă la baza cărții – peste 3.000 de note –, ce include documente desecretizate ale serviciilor secrete americane, documente recuperate din arhiva STASI și ultimele apariții din literatura internațională consacrată subiectului.

Larry L. Watts este un specialist în istoria contemporană a României, care ne-a vizitat țara și înainte de 1989. În momentul schimbărilor din 1989 era consultant al RAND Corporation. A condus apoi oficiul din România al IREX (Institutul pentru cercetări și schimburi internaționale) și, în calitate de consultant al Proiectului Corporației Carnegie pentru relații etnice, a sprijinit discuțiile dintre reprezentanții guvernului și cei ai minorității ungare, concretizate prin crearea Consiliului pentru Minoritățile Naționale. Dr. Watts și-a adus contribuția la crearea Colegiului de Apărare și a fost sfătuitor al consilierului președintelui României pentru securitate națională în perioada 2001-2004.

Cu acordul editurii și al autorului, vă prezentăm un fragment din volum, în așteptarea ediției în limba română a cărții.

aceea că zeci de mii de cetățeni est-germani s-au îmbulzit să intre în Ungaria, de unde sperau să poată pleca mai departe spre Occident. A trebuit să aștepte până în septembrie 1989, când granițele Ungariei s-au deschis complet pentru cetățenii R.D.G. La mai bine de 20 ani după aceste evenimente, Helmut

Kohl, fostul cancelar al Republicii Federale Germania, a ținut să mulțumească poporului și autorităților austriece pentru primirea caldă făcută emigranților est-germani, cât și pentru faptul că au facilitat trecerea acestora în Germania de Vest.

În ceea ce mă privește, eu, Erhard Stackl, mă aflu în Praga în noiembrie 1989, în mijlocul oamenilor care manifestau împotriva regimului comunist, manifestații care s-au soldat cu demisia multor funcționari de nivel înalt din guvern. Câteva zile mai târziu, m-am dus la o altă demonstrație, în parcul Letna,

Noaptea de 10 spre 11 septembrie 1989: frontiera austro-ungară se deschide pentru refugiații veniți din R.D.G.

unde venise o mulțime de lume. Mi-a fost clar atunci că opoziția, în frunte cu Havel, avusese câștig de cauză. Apoi, majoritatea jurnaliștilor care fuseseră trimiși să asiste la evenimentele „Revoluției de Catifea” au luat, unul câte unul, drumul României, unde începuseră deja să se desfășoare evenimente mult mai dramatice.

M-am întors la Viena. Într-o dimineață geroasă de iarnă, am văzut străzile pline cu oameni care aveau steagulețe în mâini și insigne mici, prinse la mâneci și la reverul hainei. Erau steagurile Republicii Cehoslovacia, îm-

preună cu simbolurile *Forumului cetățenesc ceh* și al pandantului său slovac, *Publicul împotriva violenței*. Toată această mare de oameni, bărbați, femei și copii, veniseră la Viena, ca și cum nu ar fi făcut nimic altceva decât să se plimbe pe străzile acestui oraș. Pentru mine, acel moment în care vecinii noștri au venit să ne facă

o vizită (acești vecini care nu avuseseră dreptul să iasă din țara lor timp de câteva decenii) a fost cea mai emoționantă clipă pe care am trăit-o în decembrie 1989.

De atunci s-au întâmplat multe, iar emoția caldelor primiri de altădată s-a șters. Însă acesta a fost momentul în care ne-a fost clar tuturor că apropierea și solidaritatea dintre popoarele Europei este într-adevăr un țel la care merită să aspiři din când în când. ■

Versiune românească
Adrian George DUMITRU

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 ianuarie 2011, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– **În ce an a debarcat Hernando de Soto în Golful Tampa din Florida?**

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna octombrie 2010 este:

De la numele domnitorului Mihail Sturdza

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de domnul **Grigore Diniță, din Târgoviște**

Abonamentul se efectuează începând cu luna iulie 2011

Adresa noastră: **Magazin istoric, O.P. nr. 1, C.P. 15-702, sect. 1, București**

vidual", de la om la om, articole și emisiuni de radio și televiziune, până la organizarea unor simpozioane „științifice” și un plan stabilit anual de „publicații și lucrări științifice”. Avalanșa aceasta depășea capacitatea de analiză a serviciilor de informații occidentale și a comunităților academice, ambele fiind slab pregătite să facă față unei dezinformări coordonate, pe o asemenea scară.

La sfârșitul Războiului Rece exista un consens că regimul din România fusese de fapt un „cal troian” sovietic, care proclama în mod zgomotos independența, în vreme ce alte țări precum Polonia și Ungaria se angajaseră în reforme tăcute, dar care aveau o substanță de disidență mult mai mare. O altă direcție era cea care admitea o politică independentă a României, dar sublinia lipsa de importanță strategică a țării și deci lipsa oricărei însemnătăți din punctul de vedere al sovieticilor.

Revelațiile arhivelor de după încetarea Războiului Rece arată o cu totul altă realitate. Așa-zisa opoziție a celorlalte state membre ale Tratatului de la Varșovia era mult exagerată, atunci când nu era pur și simplu fabricată.

Teoriile despre lipsa de importanță strategică a României apăreau de obicei în momentele de maximă tensiune cu Moscova. Astfel, conceptul „Cvartetului” din zona de nord a Tratatului (care cuprindea R.D.G., Polonia, Ungaria și Cehoslovacia) a fost făcut public în 1963 și a revenit în 1965, sub formula „Primului eșalon strategic”, când România a fost lăsată

deoparte din planurile de război ale Tratatului.

În anul 1967, conducerea partidului comunist din R.S.S. Moldovenească a cerut o campanie de propagandă, care să mobilizeze „cei mai calificați oameni de știință” și pe „conducătorii de partid”, pentru a publica materiale din care să reiasă că „părinții noștri nu au conceput viața în afara Rusiei” și că au „aspirat dintotdeauna la unirea cu Rusia”. În 1968, șeful forțelor KGB din Districtul de Vest plasa politica dusă de România față de acea regiune în aceeași categorie cu „activitățile subversive în creștere desfășurate contra U.R.S.S. de către serviciile de informații ale S.U.A., R.F.G. și Angliei”. Instrucțiunile KGB către agenții din România din 1982, interceptate de Securitate, arătau că România era tratată ca un stat inamic.

Operațiunile contra României erau considerate extrem de sensibile și se duceau în cel mai mare secret. Acest lucru este dovedit de faptul că, deși au fost purtate vreme de peste două decenii și au implicat serviciile din cel puțin șase țări, nu a ieșit la iveală nicio dovadă până când s-a reconstituit parțial arhiva defunctului serviciu al Germaniei de Est. Dezvăluirea unei operațiuni secrete coordonate duse de către Blocul Sovietic contra României ar fi distrus

legenda „calului troian” și ar fi încurajat Occidentul să acorde și mai mult sprijin României.

Ialtă explicație pentru păstrarea secretului atâtă vreme o constituie faptul că Moscova a încheiat acorduri cu guvernele de tranziție din Germania de Est, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria și Bulgaria, care au permis KGB accesul la dosarele serviciilor lor secrete în perioada 1989-1991, cu dreptul „de a îndepărta orice materiale care priveau securitatea sovietică”. În cazul fostului R.D.G., prăbușirea rapidă a sistemului a permis serviciilor americane să recupereze parte a arhivei STASI.

În septembrie 1990, Silviu Brucan declarase fostului șef al secției de relații internaționale a Comitetului Central al P.C.U.S., Vadim Zagladin, că pentru el lupta contra imperialismului american era „mai importantă decât principiile dreptului internațional sau decât respectarea rezoluțiilor O.N.U.”.

În mod ironic, deși România a fost singura țară care și-a dizolvat imediat aparatul de securitate, reducând apoi cu 60% personalul, în vreme ce celelalte foste state comuniste au asigurat o remarcabilă continuitate și stabilitate a instituțiilor și cadrelor, ea a fost mereu indicată drept cea mai rămasă în urmă din punctul de vedere al reformării sistemului de informații.

În perioada care a urmat s-a păstrat o serie de elemente de interes comun între Moscova și foști parteneri din cadrul Tratatului de la Varșovia. Ungaria a fost prima cu care Rusia a încheiat un tratat de stat

Anul 1990 a fost marcat de repetate confruntări de stradă

UN SECRET BINE PĂZIT

LARRY L. WATTS

În momentul culminant al revoluției din decembrie 1989 din România, autoritățile sovietice și-au anunțat disponibilitatea de a furniza imediat „asistență” masivă „prietenului din vecinătate” și „aliatului” din Tratatul de la Varșovia. Moscova a anunțat că a trimis, prin Crucea Roșie sovietică, „60 de echipe mobile de chirurghi” și specialiști la frontieră, mulți dintre aceștia „trecând deja” pe teritoriul României, și că își coordona eforturile cu alți membri ai Tratatului de la Varșovia. Liderii comuniști de la Budapesta au anunțat, de asemenea, că „un grup de lucru din cadrul Tratatului de la Varșovia, care este în contact permanent”, se va întâlni la Moscova pentru a discuta situația din România.

Aceste declarații de prietenie și preocuparea plină de bunăvoință se aflau într-un puternic contrast cu unul dintre cele mai bine păstrate secrete ale operațiunilor de informații ale Tratatului de la Varșovia și una dintre cele mai uimitoare descoperiri care a ieșit la iveală din arhivele Blocului Sovietic din perioada Războiului Rece.

Potrivit dovezilor existente acum, Kremlinul a început să trateze România ca pe un teritoriu ostil încă de la sfârșitul anilor '50, un sentiment reflectat și de decizia Moscovei de a tăia orice punte de comunicare între români și rudele lor de sânge din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească.

Din 1962, Hrușciov a ordonat celorlalți membri ai Tratatului, cu care „se colabora strâns” R.D.G., Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria și Polonia să restrângă cooperarea în domeniul informațiilor cu Bucureștiul. În 1963, această stare de animozitate a justificat mai multe tentative de asasinare a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Arhivele KGB confirmă faptul că, din 1967, Moscova desfășura „măsuri active” pentru a izola România pe plan internațional și a-i divide conducerea internă. După condamnarea de către

România a invaziei din Cehoslovacia, din 1968, la ordinul Moscovei, serviciile secrete satelite au stabilit „rezidenturi secrete sub acoperire diplomatică” pe teritoriul României, singura țară membră a Tratatului de la Varșovia care s-a „bucurat” de un asemenea tratament ostil.

În 1971, Brejnev și alți lideri ai Tratatului au considerat necesar „să identificăm acum pe acei oameni din România pe care ne putem sprijini în viitor” și să îi

recrutăm prin „ambasade și alte contacte”, pentru a putea „exercita influență asupra evoluțiilor din interiorul țării”. Brejnev se referea la operațiunea INTERKIT lansată în 1967 drept „dezbatere internă din China”, prin care se coordonau resursele din domeniul propagandei, ideologiei, mass-media și cercetării academice ale tuturor partenerilor, plus Mongolia și apoi Cuba, prin secțiile de relații externe ale Comitetelor Centrale, pentru a submina și discredită regimul lui Mao și a menține Beijingul izolat în plan internațional. România devenea o țintă în cadrul INTERKIT.

Amploarea unor astfel de operațiuni avea un efect devastator asupra unei țări ale cărei dimensiuni, resurse și contacte externe erau limitate, cum era cazul României. Acțiunile desfășurate în mod coordonat acopereau o gamă largă, de la „propaganda făcută în mod indi-

La invitația C.C. al P.C.U.S., Nicolae Ceaușescu și-a petrecut o parte din concediul de odihnă la Chișinău (2-12 august 1976; fototeca online a comunismului, cota: 154/1976)

Savantul și aerodina („farfuria zburătoare“)

- Urmând sfatul regelui Carol I • Pe urmele lui Traian Vuia • Primul aparat, distrus de foc • Eiffel este încântat • „Nu mi-am dat seama ce se petrece“ • Esențialul era că zburase • Inventatorul farfuriei zburătoare

Unul dintre multiplele brevete obținute

Avionul cu reacție

AVIONUL FĂRĂ ELICE

Dr. VALERIU AVRAM

Inginerul Henri Coandă a făcut parte dintre acei oameni care au reușit, prin activitatea lor, să schimbe cursul istoriei. Geniul său inventiv s-a manifestat prin proiectarea și realizarea primului avion cu motor turbo-propulsor din istoria aeronauticii. Savantul a trăit într-o vreme când numeroși conaționali au proiectat – iar unii au construit – aparate de zbor performante, așa cum au fost: Traian Vuia, Tache Brumărescu, Cornel Marinescu, Rodrig Goliescu, Vasile Dimitrescu etc.

S-a născut la 7 iunie (stil nou) 1886. Tatăl provenea dintr-o veche familie boierească din Oltenia, înrundindu-se cu Tudor Vladimirescu și Iancu Jianu. Mama, Hayde Danet, se născuse la Morlaix (Franța), fiind fiica doctorului

Gustave Danet, savant bun prieten cu Pasteur și cu dr. Pierre Paul Roux. A fost o femeie de o rară sensibilitate și bunătate sufletească, tenace ca toate bretonele.

Henri era al doilea născut. La vârsta de șase ani a plecat

cu părinții în străinătate. Căpitănel Constantin Coandă fusese numit atașat militar, mai întâi la Viena, apoi la Paris. S-a reîntors în țară și a urmat cursurile școlii „Petrache Poenaru“, ulterior a frecventat trei ani cursurile Liceului „Sf.

bilateral, în decembrie 1991. Ulterior, Moscova și Budapesta au restabilit conexarea intereselor lor în disputele etnic-teritoriale cu România, semnând o declarație comună de cooperare pentru *Asigurarea drepturilor minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice*, în noiembrie 1992, considerată de ambele părți un moment important în relațiile bilaterale. Mai târziu, autoritățile de la Budapesta au privit acordul cu jenă.

La începutul anilor '90, Kremlinul urmărea cu îngrijorare atracția pe care o România stabilă, orientată către Occident, o putea exercita asupra R.S.S. Moldovenești. În perioada Războiului Rece, Moscova încercase să contracareze o asemenea tendință prin propagarea imaginii unei Românii care exercita o „influență negativă și primitivă, străină de identitatea moldovenească”. Rusia a continuat politica sa de a încuraja animozitatea față de România la Chișinău și Kiev, prezentând Bucureștiul ca urmărind o politică de „ambii teritoriale față de Moldova și o parte a Ucrainei, [teritorii] pe care le pierduse după Al Doilea Război Mondial”, în vreme ce Moscova era prezentată drept apărătoarea integrității lor teritoriale.

În aceeași perioadă, CIA aprecia că presiunile separatiste vor continua să crească în R.S.S. Moldovenească, „dacă noul regim din România va reuși să stabilizeze țara și va începe să creeze un regim politic democratic viabil”. „Români din punct de vedere etnic, moldovenii privesc spre București pentru sprijin în restabilirea

identității lor naționale, asuprite de multă vreme. Ei mai speră să pună bazele unei eventuale reunificări cu România”, se spunea într-un document din 2 octombrie 1990. Moldova sovietică putea fi păstrată și apropierea româno-moldovenească putea fi blocată deci prin împiedicarea consolidării autorității administrative și a progresului reformelor în România și prin încurajarea tulburărilor, a divizării și a reacțiilor autoritare. Este sugestiv faptul că mai mult de 25.000 dintre cei 37.000 de „extra-turiști sovietici, care consideraseră România un loc demn să fie vizitat sau tranzitat cu două săptămâni înainte de revoluția din decembrie, au ales să nu plece de acolo decât un an mai târziu, în octombrie 1990, doar după ce guvernul României a insistat asupra acestui lucru.

Concentrarea Moscovei asupra relației româno-moldovene s-a intensificat în 1993, când NATO a deschis în mod oficial ușa pentru noi membri și S.U.A. au inițiat primul program de asistență militară pentru România. O Românie prosperă și sigură în cadrul Alianței ar fi exercitat

o și mai mare atracție pentru Republica Moldova, dar și pentru Ucraina. Evgheni Primakov, numit adjunct al președintelui KGB și șef al Primului Directorat rapid – transformat de el într-un serviciu independent, SVR (Serviciul de Informații Externe) –, a condus campania contra lărgirii NATO, insistând pe faptul că România ar fi „întins mâna” spre Moldova, dacă era admisă în Alianța Nord-Atlantică.

Moscova a condiționat încheierea oricărui tratat cu România de includerea unei clauze prin care aceasta se angaja să nu devină membră NATO, o condiție pentru care nu a insistat atunci când a încheiat tratate cu celelalte state foste membre ale Tratatului de la Varșovia. În consecință, România a fost singura care a încheiat cu Rusia un tratat abia în iulie 2003, la opt luni după ce NATO admisesese oficial aderarea României.

Insistența cu care Rusia a susținut, în anii 2008-2009, că S.U.A. încălcase înțelegeri anterioare prin plasarea unor baze militare în România, cât și implicarea Kremlinului în problemele Moldovei, într-o manieră care descuraja în mod

substanțial relații mai strânse cu România, indică persistența obsesiilor strategice foarte similare cu cele care au motivat ostilitatea anterioară a sovieticilor față de România. În consecință, sunt puține șanse să existe în viitorul apropiat vreun interes din partea instituțiilor ruse pentru lămurirea relațiilor Moscovei cu România în vremea Războiului Rece și a operațiunilor desfășurate contra acesteia. ■

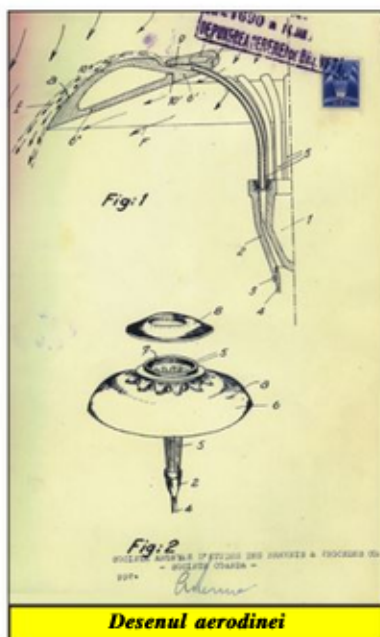

Antoni Macierewicz, cel care a condus procesul de lichidare și refacere din temelii a serviciului de informații al Armatei polone, pentru că ofițerii acestuia fuseseră pregătiți în continuare, până la jumătatea ultimului deceniu al secolului trecut, la Moscova

începe construcția avionului fără elice și lucrează cu fostul său coleg de la Școala Superioară Aeronautică, ing. Cammarotta-Adorno, la noul avion. Acesta este prezentat la cel de-al doilea Salon Aeronautic și de Automobile [din 15 octombrie 1910 – n.a.] și lumea a fost atrasă ca un magnet de această construcție originală; domnul Eiffel fiind deosebit de încântat de explicațiile inventatorului său“.

Biplanul, biloc, cu aripi brun-roșii, fără elice, a fost expus la primul etaj al salonului. Istoricul Charles Dollfus, martor al evenimentului, nota: „L-am văzut acolo, în formele sale elegante, cu desenul său nobil și îndrăzneț și în față cu turbina sa, care completa fără a strica cu nimic această siluetă revoluționară și logică, silueta primului avion cu reacție“.

Pentru savantul André Bie, aprecierile sunt semnificative: „Aeroplanul Coandă, prezentat la Salonul de Aeronautică din 1910, unde a fost extrem de remarcat, este un adevărat aparat de avangardă“. George Espitalier, directorul revistei *La Technique Aeronautique*, nota la rândul său, în nr. 21/1910 al publicației: „Aeroplanul Coandă este unul dintre rarele aparate în care totul este nou. Modul judicios și rațional prin care inventatorul iese din făgașele drumului bătut ca să înfrunte riscul ineditului este un motiv destul de puternic ca să examinăm atent mijloacele pe care inventatorul le-a pus în acțiune pentru realizarea sa.“

Dessinul aerodinei

Revista germană *Zeitschrift für Flugtechnik und Motor-Luftfahrt* aprecia: „Un biplan care a trezit mult interes a fost expus de Coandă. Caracteristica cea mai remarcabilă a biplanului Coandă o constituie înlocuirea elicei cu elicea turbină, adică o suflerie canalizată. Avantajul acestei elice constă în aceea că are un diametru mai mic și este complet închisă într-un canal ușor conic, fiind astfel mai bine protejată decât o elice obișnuită. Cercetările lui Coandă, în plus, au stabilit că eficacitatea elicei-turbină este mai mare decât a celor mai perfecționate elice actuale“.

Trebuie precizat faptul că, în anul 1910, ing. Henri Coandă avea cele mai avansate cunoștințe de aerodinamică dintre toți constructorii de avioane. Studiile și experiențele făcute l-au condus la construirea unor forme de aripă, mult mai avansate decât la toți ceilalți proiectanți de aeronave.

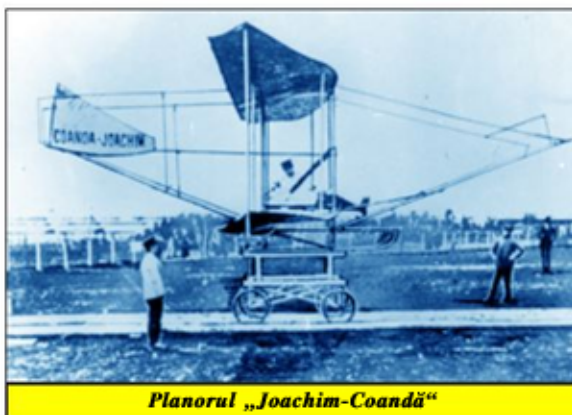
Vizitând Salonul Aero-nautic, atenția specialiștilor fusese atrasă nu numai de forma aparatului de zbor realizat de Coandă, revoluționară pentru acel timp, dar mai ales de sistemul de propulsie. Motorul avea toate elementele caracteristice unui reactiv: compresor, cameră de ardere, ajutor de reacție și un motor auxiliar cu piston. Ultimul era construit de Paul Clerget și se compunea din patru cilindri în linie, răciți cu apă. Dezvolta aproximativ 40-50 CP; forța de tracțiune la punct fix era de 220 kgf la 4.000 de rotații/minut și se realiza pe seama reacției gazelor care se produceau în cele două ajutoare cu reacție aflate în lateralele fuzelajului, sub motorul cu piston. Elementul principal al sistemului de propulsie era turbina (compresorul) de aer, care se compunea dintr-un distribuitor aflat în față, completat cu un iris, ce permitea reglarea volumului de admisie a aerului și schimbarea vitezei ansamblului. Turbina era singura parte mobilă a propulsorului și difuzorul în formă de inel se afla în continuare. Toate acestea se găseau într-un carenaj tronconic, mai mic în față și mai mare în partea posterioară. În acest fel, difuzorul folosea la maximum puterea aerului.

După Salon, Henri Coandă, posesorul a trei diplome de licență în inginerie și a unui doctorat în mecanică, și-a transportat avionul la Issy-les-Moulineaux și, în dimineața de 16 decembrie 1910, l-a pregătit pentru zbor. S-a urcat

Sava". Și-a continuat studiile la Școala fiilor de militari din Iași, pe care a absolvit-o ca șef de promoție în anul 1903. A urmat Școala militară de ofițeri de artilerie, geniu și marină din București și, după absolvire, tânărul sublocotenent de artilerie Henri Coandă a fost trimis la studii în Germania.

Destinul a făcut ca regele Carol I să-i sugereze lui Constantin Coandă că ar fi bine ca fiul său, aflat la specializare la Berlin, să urmeze și cursurile Școlii Superioare Politehnice din Charlottenburg (cartier berlinez al universităților). Sublocotenentul Henri Coandă a reușit la examen cu o medie mare și a terminat-o cu un an mai devreme, în anul 1906, obținând titlul de doctor în inginerie mecanică. Simultan, a trecut și examenele la specialitatea frigotehnie, un domeniu al tehnicii aflat la început de drum, ca și aeronautica.

Aflând de succesul deosebit al zborului lui Traian Vuia din 18 martie 1906 cu avionul „Vuia nr. 1”, a plecat în Franța să-și realizeze visul: construirea unui aparat de zbor cu motor. A cunoscut mari personalități: Gustav Eiffel, Paul Painlevé, Louis-Charles Breguet, căpitanul Ferber și ing. Louis Blériot, care l-au încurajat. Revenit în țară, testează mai multe machete de avioane, dar

Planorul „Joachim-Coandă”

și de rachete. A construit la Arsenalul Armatei, împreună cu sublocotenentul Nicu Capșa, viitor aviator militar, un model de avion propulsat de o fusee. Din nefericire, în timpul experimentului, aparatul de zbor a luat foc, distrugându-se.

În 1906 se înscrie la Universitatea din Liège și la Institutul de Electricitate de la Montefiore, aflat tot în Belgia, pe care le-a urmat simultan și le-a terminat în anul 1908.

În primăvara anului 1909 a construit un planor, iar către toamnă, un al doilea,

împreună cu Gianni Caproni, numit „Joachim-Coandă”.

Considerând că are suficiente cunoștințe de ordin științific și tehnic și chiar practice, Henri Coandă a trecut la realizarea avionului fără elice sau, mai corect spus, cu una întubată. La 30 mai 1910 înregistrează două invenții:

„Suprafața portantă pentru mașini de zbor” și „Propulsor”, fiind breveteate cu numerele 416.541 și 416.542, la 9 august 1910.

La recomandarea lui Blériot, Coandă a plecat la Douai, unde s-a întâlnit cu Breguet, constructor de avioane, care i-a prezentat pe inventatorul unui motor de avion, Paul Clerget. Iată ce ne spune un document inedit, aflat în patrimoniul Muzeului Aviației: „H. Coandă i-a dat acestuia toate amănuntele în legătură cu motorul pe care-l concepușe pentru avionul fără elice și pe care el l-a denumit turbo-propulsor. Clerget a muncit mult cu inventatorul pentru a reuși cuplarea motorului [cu cilindri – n.a.] cu turbina și funcționarea lor. S-au depus mari eforturi pentru realizarea post-combustiei. Între timp, H. Coandă a intrat în prima promoție a Școlii Superioare de Aeronautică și Construcții Mecanice din Paris, pe care o termină, primind diploma de inginer civil în aeronautică. Instalată în str. Ranelaght,

Propulsorul avionului cu reacție

DOAR O MEMORIE ÎMPĂRTĂȘITĂ POATE FI FUNDATIA SOLIDĂ A NOII EUROPE

Reprezentare fantezistă a podului lui Traian

Domnul ALBERTO CASTALDINI, directorul Institutului Italian de Cultură din București în perioada 2006-2010 și atașat cultural al Ambasadei Italiei la București, a avut amabilitatea să răspundă, pentru cititorii revistei Magazin istoric, la câteva întrebări.

Domnia sa s-a născut la Verona, în anul 1970. Istoric al epocii moderne, specializat în studiul ebraismului și al relațiilor acestuia cu lumea creștină, este membru onorific al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române, profesor honoris causa al Universității din Cluj și doctor honoris causa al Universității din Alba Iulia, membru titular al Accademia Nazionale Virgiliana (Mantova) și membru plin (full member) al European Association for Jewish Studies (Oxford; Asociația Europeană pentru Studii Ebraice). A predat la Universitățile din Verona și București și la Universitățile Europee din Roma. Predă istoria culturii italiene la Universitatea din Cluj.

D. M.

– În primii ani de după 1990, între temele propuse publicului românesc de către institutele culturale din Capitală figurau numeroase subiecte de istorie. Astăzi, Institutul pe care îl conduceți a rămas aproape singurul care include constant subiecte de istorie în programul său. Cum explicați acest fenomen?

– Este o explicație de natură obiectivă, legată de faptul că eu însumi sunt un istoric, specializat în relațiile dintre creștinism și ebraism în epoca

modernă. În septembrie 2005, Ministerul Afacerilor Externe italian a hotărât să încredințeze conducerea Institutului Italian de Cultură din București unui istoric, membru al unor academii și asociații științifice mondiale și internaționale. Subliniez, de altfel, că funcția mea nu a făcut parte din cadrul intern ministerial, ci a fost o funcție acordată pentru merite de natură culturală. Eu am fost dintotdeauna interesat de evenimentele istorice din Europa Centrală și de Est. Imediat ce am sosit în România, m-am întâlnit cu

istorici, cu oameni din mediul academic și cu cercetători. Consideram indispensabil ca Institutul să recupereze, prin activitățile sale, memoria istorică a acestei părți a Europei, căreia istoria i-a rezervat grele încercări. Această memorie trebuia să fie împărtășită și asimilată prin întâlnirea dintre cercetătorii români și cei italieni. Doar o memorie împărtășită poate fi fundația solidă a noii Europe. Sper ca exemplul Institutului Italian de Cultură să fie urmat și de celelalte centre culturale din capitala României. Pentru a consolida

în carlingă și a pornit motorul. „Flăcările jeturilor au început să se abată deasupra fuze-lajului nota Coandă. Am redus motorul și ele s-au micșorat. Nu mi-am dat seama ce se petrecea în jurul meu, doar am ridicat capul și am văzut că nu mai eram pe pământ. În același timp, mi-au apărut în față zidurile [vechii cetăți – n.a.] Parisului, care veneau cu viteză enormă asupra mea. Și atunci, iar mi s-a făcut frică, încât gândul [mi era – n.a.] numai la salvarea mea, la evitarea unei coliziuni cu acele ziduri, la prevenirea catastrofei ce părea iminentă. Am tras de mânere, făcând practic ceea ce în teorie se numește reducerea motorului... Aparatul a căzut și a luat foc. Noroc că în acele timpuri carlinga nu era capotată, iar eu n-am apucat să mă prind în vreo centură, astfel că am fost proiectat afară. Aparatul, bineînțeles, a ars. Iar eu am scăpat numai cu unele leziuni corporale și cu o fractură la antebraț... Ei, dar avionul, acel avion fără elice, existase și zburase. Asta era esențial. Totul!”

Henri Coandă cheltuieste aproximativ un milion de franci francezi pentru realizarea avionului cu reacție și nu mai avea nicio sursă materială pentru întreținerea familiei. La propunerea lui sir George White, a plecat în Anglia și a fost angajat mai întâi ca inginer, pentru ca în

scurt timp să devină directorul tehnic al uzinei de avioane „Bristol”, cea mai importantă firmă de construcții aeronautice din Marea Britanie. Aici, a proiectat și construit mai multe tipuri de avioane militare, care au fost vândute în numeroase țări. România a achiziționat, între anii 1912-1914, un număr de 16 avioane militare de la firma „Bristol”. Unul dintre ele, un Bristol-Coandă cu motor de 80 CP, nr. 151, era dotat cu un lansator de torpile; tabloul de bord dispunea de un altimetru, busolă, indicator de viteză și înclinător.

Henri Coandă a proiectat și realizat în anii Primului Război Mondial nouă tipuri de avioane militare performante, care s-au aflat în dotarea aviației franceze și britanice. A inventat un tun fără recul de 37 mm, cu care a dotat o variantă a avionului francez de vânătoare „Spad”. Și-a continuat activitatea până târziu. Între anii 1950-1960 a lucrat pentru N.A.S.A. și U.S. Air Force. În aprilie 1967, ziarul

The Washington Post publica un articol intitulat *Bunicul avionului cu reacție muncește la 81 de ani*.

Unii istorici italieni nu l-au considerat pe H. Coandă inventatorul avionului cu reacție, ci pe inginerii Caproni-Campini, care au construit, în iunie 1940, un avion cu motor reactiv. Revista italiană *Interavia* publica în iunie 1953 un articol despre primul avion reactiv din lume, recunoscând meritele marelui savant român Coandă: „Avionul Coandă-1910 a fost precursorul celui realizat de Caproni-Campini, primul avion cu reacție dinaintea războiului. Englezul Whittle, germanul Heinkel vor putea protesta, revendicând prioritatea invenției primului motor cu reacție. În legătură cu aceasta, noi considerăm necesar însă să reamintim adevărul istoric al lui Coandă.”

Savantul român H. Coandă a realizat 260 de invenții și a obținut 700 de brevete. A inventat, printre altele, aerodina lenticulară (farfuria zburătoare), „efectul Coandă”, cu aplicații în numeroase domenii de activitate. Mo-

dulul lunar „Apollo 11” a utilizat, pentru frânarea în momentul aselenizării, un dispozitiv complex realizat după un proiect al inginerului H. Coandă, cunoscut sub numele de „epoleții zburători”. S-a stins din viață la 25 noiembrie 1977. ■

Avionul Bristol-Coandă din 1912

● Sacrificat în onoarea zeilor ● Porcul troian ● Prezent și la Stonehenge
● Sfântul porcilor ● Porcul care a omorât un rege... ● ... și cel care a sabotat
un oraș ● Cum a apărut Wall Street

Așa vă place istoria?

Pârlițul porcului într-o mahala din București

POVESTEA PORCULUI

THEO STĂNESCU-STANCIU

Sărmanul porc pare, de departe, unul dintre cele mai nedreptățite animale. Cu toate acestea, în tradiția chineză, porcul este simbolul belșugului, al prosperității.

Prin pădurile și mlaștinile din Europa și Asia s-au descoperit numeroase fosile ale unor animale sălbatice asemănătoare porcului, care datează de aproximativ 40 de milioane de ani. Primele urme de domesticire a porcilor sălbatici se pare că se regăsesc undeva în jurul lui 9.000 î.H., pentru regiunea de est a Turciei, respectiv 7.000-6.000 î.H. – pentru zona Chinei. În ceea ce privește Europa, specialiștii au considerat 1.500 î.H. ca bază de plecare a fenomenului. S-au descoperit importante

dovezi ale creșterii porcilor, în Neolitic, atât în actuala Italie, cât și în Europa Centrală, India de Nord sau sud-estul Asiei.

China rămâne unul dintre leagănele strămoșului porcului. Cercetări arheologice întreprinse în provincia Hunan (sudul Chinei Centrale) au confirmat prezența animalului domestic în jurul anului 7.000 î.H. Este vorba despre morminte în care au fost identificate atât schelete umane, cât și animale – căprioară, urs, elefant, rino-

cer și porc. Analiza dinților acestuia din urmă – mai mici, în comparație cu cei ai porcului sălbatic – i-au confirmat domesticirea.

Porcul a apărut și la alte civilizații ale Orientului antic, mai ales ca ofrandă în sacrificiile aduse zeilor. Considerat, în Egipt, animal lipsit de puritate, el era totuși sacrificat în onoarea unora dintre cei mai importanți zei Osiris și Toth. Explicația ar putea fi dată de ideea de belșug, prezență atât în legătură cu Osiris, zeul fertilității, cât și cu ani-

această perspectivă, am semnat de curând o convenție atât cu Centrul româno-italian de studii istorice de la Universitatea București (CERISS), cât și cu Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, al cărui membru onorific pot spune cu mândrie că sunt.

– Este un truism afirmația că românii și italienii au origini comune și că istoria lor prezintă multe similitudini, inclusiv faptul că s-au format ca state naționale aproape simultan, în secolul al XIX-lea. Cum vede totuși un istoric aceste lucruri?

– Între români și italieni sunt multe asemănări și multe deosebiri. Mai trebuie adăugat că în ambele cazuri există diversități istorice și geografice interne. Nu este exagerat să afirmăm că tocmai aceste diferențe interne au constituit un ulterior element de comparație și analogie între Italia și România. Deseori i-am auzit pe colegii istorici ironizând „fractura” dintre Valahia „otomană” și Transilvania „mitteleuropeană”. În mod asemănător, în Italia există multe diferențe între sud, care s-a aflat, în anumite etape ale istoriei, sub dominație arabă, aragoneză și burbonică, și nord, ce a fost în mare parte sub dominație venețiană și habsburgică. Spațiul istoric românesc are însă o mai mare importanță strategică: dimensiunea multiconfesională, multilingvistică, fapt ce m-a fascinat imediat atât de mult, încât am dedicat „mozai-cului românesc” o serie de publicații științifice.

– Ce v-ați dorit să realizați, în calitate pe care ați avut-o la București, ce ați reușit și ce nu?

– Trebuie să afirm că, în lumina numeroaselor inițiative istoriografice, am atins obiectivele pe care mi le-am propus și mărturisesc că, mulțumită colegilor și prietenilor istorici, am reușit chiar să obțin rezultate nesperate. Mă refer aici la primul colocviu al istoricilor moderniști ce s-a desfășurat la București în 2009, la Colocviul „Ovidiu” din 2008, la Colocviul „Antonio Possevino și moștenirea culturală a ieziștilor în Transilvania”, ce s-a desfășurat la Cluj, la sfârșitul anului 2007. În același an, în care se aniversau 1.900 de ani de la cucerirea Daciei de către romani, tot la București, împreună cu Academia Română, Institutul meu a organizat un colocviu internațional despre moștenirea instituțională și culturală a romanității în spa-

țiul cultural român. Cu această ocazie, am intermediat, din funcția mea de atașat cultural al Ambasadei Italiei, semnarea unei convenții între Academia Română, reprezentată de vicepreședintele Dan Berindei, și Consiglio Nazionale delle Ricerche din Roma. Nu aș vrea să trec cu vederea colocviul „Shoah: memorie pentru viitor”, organizat în colaborare cu Comunitatea Evreiască din București și cu Centrul „Goren Goldstein” din cadrul Universității București, care s-a desfășurat la Sinagoga mare din București, în ianuarie 2010.

– Vi se pare că istoria Italiei este suficient de cunoscută în România? Dar cea a României în Italia? Și, în general, cum, cât și cu ce poate contribui istoricul la construcția europeană?

– Cred că istoria Italiei este foarte cunoscută de către istoricii români, dar nu și invers. România a privit mereu către *Roma Mater*, care este sinteza (mai mult pe plan simbolic decât real) întregii peninsule italiene. În Italia există istorici care sunt mari experți în istoria României (mă gândesc, de exemplu, la Cesare Alzati și la Francesco Guida), dar ar trebui favorizată o mai amplă cunoaștere, nu numai prin intermediul colocviilor. Și aceasta atât pentru a promova o cunoaștere reciprocă a două popoare înrudite, cât și pentru a consolida bazele memoriei și identității de care Europa are urgentă nevoie pentru viitorul său.

Alberto Castaldini

creșteau în voie în afara zidurilor cetății. Uitând cu totul de băutura pentru consort, femeia s-a apucat să alerge după porc, strigând cât o țineau plămâni: „Hei, bătrâne, hei!” (*So, Gsell So!*). Intrigați de zgomote, vecinii au ieșit și, descoperind porțile orașului deschise, au dat repede alarma. Un porc salvase un oraș imperial! În cinstea acestui eveniment, chiar și astăzi, paznicul orașului rememorează, în fiecare seară, de pe înălțimea turlei bisericii Sf. Gheorghe, strigătul femeii: *So, Gsell So!*

De numele lui Cristofor Columb (1451-1506) se leagă prezența porcilor în America. La insistențele reginei Isabela de Castilia (1451-1504), navigatorul a

luat cu el, în călătoria spre Cuba, din 1493, opt porci. Însă adevăratul părinte al industriei americane a cărnii de porc este considerat un alt explorator spaniol, Hernando de Soto (1500-1542), care a debarcat în Golful Tampa din Florida, în 1539, cu 13 porci. Atât de mult au ajuns să îndrăgească carnea acestora indigenii americani, încât expediția spaniolului a devenit ținta a numeroase atacuri. La moartea lui de Soto, numit încă de la plecarea în expediție, de către Carol Quintul (1500-1558), guvernator al Cubei, turma sa de porci ajunsese la impresionant număr de 700 de capete.

Încetul cu încetul, prin intermediul expedițiilor diverse, porcii s-au răspândit pe întregul continent american:

oamenii lui Hernán Cortés (1485-1547) i-au adus în New Mexico, spre 1600; iar cei veniți împreună cu Sir Walter Raleigh (1552, 1554-1618), în 1607 – în colonia Jamestown.

Vagabondajul turmelor de porci a făcut și aici victime. Mai ales pe câmpiile de cereale ale coloniștilor din regiunea New York. Luându-se act de toate acestea, oficialitățile au hotărât fie ca toți deținătorii de porci mai înalți de 35 cm să le pună un inel în rât; fie, pe insula Manhattan, ridicarea unui zid, de-a lungul marginii de nord a coloniei, tocmai în scopul de a opri hoardele migratoare de porci. De atunci, acea zonă a fost cunoscută sub numele de Wall Street (Strada zidului). ■

În Evul Mediu, în nouă din zece procese îndreptate contra animalelor, viețuitoarea incriminată a fost porcul... Conform estimărilor istoricului francez Françoise Legruen, între 1266 și 1586, au avut loc aproximativ 60 asemenea procese.

În ianuarie 1386, în orașelul muntos Falaise, din zona normandă, un porc de trei ani a fost condamnat la moarte și executat pentru a fi atacat și mâncat un copil. În urma unui proces în toată regula – implicând jurați, apărător și procuror –, animalul a fost scos din închisoare și, în fața unei impresionante adunări, prezidate de viconte Regnault Rigault, adunare la care au participat și stăpânul, cât și alți proprietari de porci, însoțiți de rămătoarele lor, porcul, îmbrăcat în haine omenești, a fost mai întâi spânzurat, ritualic, apoi ars de viu în piața publică.

Perioada Revoluției franceze a adus un alt caz de proces în care a fost implicat un porc... Din nou, sacrificat, dar din cu totul alte motive! După cum se menționa în însemnările greșierului tribunalului din Lamarche, la 31 decembrie 1798, un anume cetățean François Devaux a fost surprins în timp ce sacrifică un porc în ziua de duminică. Cum legea din 17 Thermidor interzicea orice activitate lucrativă în *décadi* (duminică sau ultima zi a decadei), Devaux a fost imediat adus în fața organelor judiciare. Apărându-se singur, a declarat că nu a dorit să încalce legea, pe care o cunoștea, ci doar să... ajute animalul și pe sine însuși! Deoarece observase că porcul, pe care tocmai îl cumpăraseră, dădea semne vizibile de sfârșeală și nu mai mânca, s-a hotărât să-i curme... suferința.

În urma deliberărilor, „tribunalul a considerat că omorârea de către un cetățean a porcului său, pentru hrană, nu poate fi clasată printre muncile interzise...”. Nemulțumit, procurorul a înaintat o moțiune împotriva sentinței. După deliberări îndelungate, tribunalul parizian, însărcinat cu soluționarea complicatei chestiuni, a confirmat verdictul.

Afișul filmului în care personajul principal este un avocat obligat să apere un porc care a ucis un băiețel, în Evul Mediu

malul ce trăia în câmpurile aduse la viață de revărsările Nilului. Dar și din perspectiva „necuratului” și „necunoscutului” caractere definitorii și pentru Toth, dar și pentru Osiris.

În Grecia antică, legende pomenesc în răpirea fecioarei Persephona de către Hades și de prezența unui crescător de porci, Eubouleus, ale cărui animale au fost înghițite de pământ, împreună cu Persephona. Astfel că, pentru sărbătoarea dedicată aceluia eveniment, *Thesmophoria*, ce avea loc în luna octombrie, preteșele creșteau porci, pentru a fi aduși ofrandă zeităților.

Romanii considerau porcul nu numai o delicată culinară, ci și, alături de oaie și taur, singurul sacrificiu permis pentru purificare. Una dintre rețetele preferate ale romanilor era *Porcus trojanus*, numele amintind tocmai de celebrul cal cu care se cucerise cetatea Troiei. Carcasa era umplută cu bucăți de ficat, gălbenuș de ou, carne condimentată, atât de porc, cât și de pasăre.

In mitologia celtă, porcul reprezenta un animal mitic, cu puteri miraculoase, atribut al zeilor și zeitelor. Unele inscripții în cinstea lui Mercur, de exemplu, îi utilizau numele galez de Moccus, ceea ce însemna porc sau mistreț, în limba celtă. Darul său cel mai căutat era de vindecător al bolnavilor.

În zona sanc-tuarului de la

Stonehenge, din Marea Britanie, au fost descoperite numeroase resturi de animale aduse ca ofrandă, printre care importanți, se pare, au fost și porcii, a căror prezență domestică se identifică cu aceeași perioadă neolitică.

Evul Mediu occidental a nutrit sentimente diverse față de acest animal, dar prezența sa a fost impresionantă după estimările actuale, cam trei sferturi din totalul turmelor.

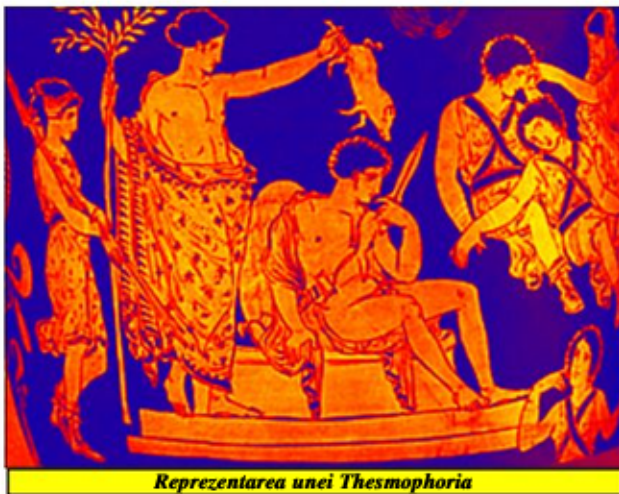
Ilustrare perfectă stă legenda Sfântului Antonie (251-356), părinte al călugărilor din Occident. Sfântul Atanasie, prieten și ucenic, autorul uneia dintre cele mai frumoase modele de biografie, ne-a lăsat povestea vieții sale. Născut la Como, o mică localitate din centrul Egiptului, Antonie, urmând cuvintele domnului Iisus, a părăsit, la 20 de ani, viața lumească și, la început, s-a retras într-un ținut pustiu, printre morminte părăsite, pentru ca, apoi, vreme de mai bine de 80 de ani, să-și găsească sălașul pe malul Mării Roșii. Locul a devenit unul de mare pelerinaj, inclusiv Constantin cel Mare și fiii săi au păstrat legătura cu pustnicul pentru sfat și îndrumare spirituală. În timpul

primei sale experiențe mistice, meditația i-a fost întreruptă de prezența unui demon, ce luase înfățișarea unui porc. Reușind să scape de tentațiile pe care Necuratul i le-a întins, Antonie a devenit, astfel, și protegitorul porcilor. Începând cu secolul al XV-lea, reprezentările au alăturat întotdeauna imaginii sale pe cea a unui porc sau a unui mistreț.

Un alt eveniment avea să tulbure istoria porcului în lumea occidentală medievală. La 13 octombrie 1131, la Paris, tânărul Philippe de Franța (1116-1131) era ucis sub copitele unui cal, speriat de un porc, ce fugea liber pe stradă. Copilul era odrasla regelui Ludovic al VI-lea (1081-1137) și al reginei Adela de Savoia (1100-1154). Începând cu acea dată, un edict regal a interzis proprietarilor de porci să îi lase liberi pe străzile orașelor. Totuși, accidente de acest fel au continuat.

Spre anul 1440, contele de Oettingen s-a hotărât să cucerească orașul bine fortificat Nördlingen, din Germania. Legenda spune că, în seara în care era decis atacul

(ce se baza și pe trădarea paznicilor de la porți), o femeie, pe nume Dauser, a ieșit pentru a-i cumpăra bere bărbatului ei. Plimbându-se pe străzi, a zărit un porc ce-și freca spina de poarta orașului. Aceasta fiind întredeschisă, animalul a scăpat, ademenit de ierburile ce

Reprezentarea unei Thesmophoria

Cu Moș Ajun, pe străzile Bucureștiului

Crăciun pe front, în 1916

ALBUM ISTORIC

Vă oferim câteva imagini legate de Sărbătorile de iarnă, în diferite colțuri ale lumii și în diferite momente. Sărbători fericite și La Mulți Ani!

La cumpărături, pentru Popul lui Moș Crăciun

În fața vitrinelor pline de jucării

Moșuleasa și la pușcăriași

*Lângă bradul împodobit,
pe o plajă din California*

Ce mi-a adus Moș Crăciun!

Bunic, părinți și nepoți, Germania, 1897

Călușar din Pădureți, Vlașca

E timpul sărbătorilor

Pentru perioadele toamnei și iernii avem în vedere câteva sărbători (cu serbările însoțitoare), care au loc la date fixe: hristovul viilor (Ziua Crucii – 14 septembrie), Sâmedru sau Sumedru (Sf. Dumitru – 26 octombrie), lăsatul secului pentru postul Crăciunului (14 noiembrie) și sâmbăta morților, Arhanghelii (8 noiembrie), Sânt Andrei (Sf. Andrei – 30 noiembrie), Sânt Nicoară (Sf. Nicolae – 6 decembrie), Ignatul (Sf. Ignatie Teoforul – 20 decembrie), Crăciunul (Nașterea Domnului – 25 decembrie), Boboteaza (Botezul Domnului – 6 ianuarie), Sânt Ion (Sf. Ion – 7 ianuarie) și Arezanul, Trifonul sau Gurbanul viilor (Întâmpinarea Domnului – 2 februarie).

Datele sărbătorilor care au legătură cu ciclul pascal, fără a fi mai puțin semnificative, sunt relativ variabile (limitate de intervalul de timp dintre 25 martie și 8 mai), fiind fixate

în funcție de data mobilă, calculată anual, a sărbătorii centrale care este Paștile. Respectarea lor necesită o mai mare atenție. Pentru a le cunoaște, trebuie păstrat un contact permanent cu persoanele informate (biserica), celebrările având aceleași date, calculate după aceleași reguli, în întreaga lume ortodoxă. Aici sunt incluse: lăsaturile de sec („de carne și de brânză”) pentru Postul Mare, comemorările morților (Moșii), sâmbăta lui Toader (Sântoaderul), sâmbăta lui Lazăr și Floriile, Joia Mare, Învierea, Paștele blajinilor (lunea sau marțea după Duminica Tomii), Înălțarea, Rusalii, ale căror date nu pot fi cunoscute fără ajutorul autorității religioase (biserica) și fără sprijin sacerdotal. Ele sunt circumscrise primăverii și începutului verii.

În perioadele cu încărcătură excepțională, cum sunt cele amintite, acționează, în comunitățile tradiționale, grupuri, bărbățești sau femeiești, care împlinesc funcții rituale și ceremoniale și au autoritate asupra întregii comunități. Între acestea, cele mai importante sunt ceata de colindători pentru perioada iernii, de la Crăciun până la Sf. Ion, și ceata călușarilor, pentru sfârșitul primăverii sau începutul verii, de Rusalii. În unele părți din Ardeal, dar și din zona Brăilei sau la aromâni și meglenoromâni, se întâlnește Călușul de iarnă sau Călușul, pe care noi îl considerăm un tip, cu particularități specifice, al unui ritual unitar, pentru care folosim numele generic de Căluș. Lui îi asociem și ceremonia Junii Brașovului, care constituie un alt tip al aceleiași categorii.

Pentru omul Evului Mediu european timpul avea valori creștine și era ordonat după calendarul liturgic, în primul rând. Fiecare segment de timp era relaționat unui eveniment religios excepțional, care avea rolul să-l apere pe el și tot ceea ce îi aparține, să-i garanteze că nu este abandonat acțiunilor potrivnice, că tot ceea ce întreprinde se află sub autoritatea sacralului. Oamenii, natura, obiectele și evenimentele erau puse sub protecția patronului sau patronilor zilei sfinte, aceiași pentru o întreagă confesiune, indiferent de arealele geografice unde se afla comunitatea practicantă. Abia din secolul al XVI-lea putem privi calendarul preponderent ca pe un instrument de măsurare și organizare a timpului în zile, săptămâni, luni etc.

Anul liturgic ortodox are în centru sărbătoarea cu dată mobilă a Paștelui și se structurează în trei perioade: cea prepașcală, numită a *Triodului* (zece săptămâni), trei săptămâni înainte de postul mare, până în duminica Paștelui; de la duminica Paștelui până în prima duminică după Rusalii, numită a tuturor sfinților, este perioada *Penticostarului*, care are opt săptămâni. Restul anului este timpul *Octoihului* (26-40 de săptămâni, în funcție de data la care se celebrează Paștele). Octoi-

Călușar și Mut din Balș

Omul complex, creator și dispersator de valoare, se raportează la tot ceea ce îl înconjoară și îi reglementează, în diferite moduri, existența. Sistematic, constant, ciclic, el se concentrează spre ceea ce poate și trebuie să depășească limitele cotidianului și să-l apropie de transcendent. Astfel se grupează, într-o ordine deloc întâmplătoare, sărbătorile, forme sociale ale vieții religioase, cu serbările lor. Fiecare an, cu ciclurile sărbătorilor ce-i sunt circumscrise, înseamnă o treaptă câștigată în procesul cunoașterii și, implicit, al evoluției sale spirituale pe spirala timpului, prin care omul se îndreaptă spre veșnicie.

CĂLUȘ ȘI CĂLUȘAR. O VIZIUNE NECONVENȚIONALĂ

SABINA ISPAS

În cultura românească – creștină în esența ei –, nu sunt comemorate sau celebrate moartea și renașterea unor divinități în cadrul unor cicluri temporale, deschise și închise la începutul și sfârșitul fiecărui an calendaristic, mereu reluate, ca într-un joc absurd, fără sfârșit, ci se îmbogățesc calitatea morală, spiritualitatea omului, care se perfecționează și se purifică, urcând treptele cunoașterii, cu ocazia fiecărei sărbători la care participă direct, prin ritualuri și practici conservate în cultura tradițională. Reperle care ordonează diferitele celebrări sau comemo-

rări sunt cele fixate în calendarul creștin (ortodox).

Dintre acestea, selectăm cele trei momente în care se concentrează ritualuri și ceremoniale de referință în cursul unui an astronomic, liturgic și chiar administrativ: Crăciunul și Boboteaza, care au dată fixă de celebrare și urmează o curbă ascendentă. Începând cu sfârșitul toamnei, în perioada iernii, autoritatea rituală și, implicit, socială revine bărbaților în momentul concentrării rituale. Acestor sărbători le urmează cea cu dată mobilă a Paștelui, pentru pregătirea căreia mai multe momente, a căror succesiune,

începând cu data de 2 februarie și sfârșind cu Joia Mare, prezintă un transfer de autoritate dinspre masculin spre feminin, după care autoritatea sacerdotală bărbătească este restaurată. Cel de-al treilea centru de intensă ritualitate, când autoritatea masculină devine, din nou, determinantă, se află sub „acoperământul” sărbătorii Rusaliilor, care marchează întemeierea bisericii, când pare a se relua un proces de redistribuire a funcțiilor, în care masculinul și femininul colaborează, pentru obținerea unei conviețuiri echilibrate.

curțile princiare. Practicarea lor de către soldați, în cadrul armatei, le plasează, încă de atunci, printre jocurile războinice, atletice, competitive, certificând tocmai existența unor procese de transfer, de schimbare a funcțiilor, dispariția caracterului de ritual de vindecare, taumaturgic și profilactic, și dezvoltarea caracteristicilor spectaculare. (Dansuri războinice performante în cadrul diverselor ceremonii sunt atestate în multe culturi.)

Asemenea trăsături par a se fi dezvoltat progresiv în călușerul ardelean o perioadă lungă, fără a se exclude și o valență a lor simbolică, rituală, încifrată și păstrată din vremuri vechi, asociată devoțiunii religioase, exprimată prin dans și cântec instrumental. Procese înrudite cu cele ale mondializării, pe care le analizăm astăzi, s-au desfășurat în cuprinsul imperiilor multietnice, multireligioase și multiculturale, de-a lungul timpului, în cadre spațiale și temporale restrânse, ca strategii culturale menite să realizeze o apropiere a tradițiilor tuturor locuitorilor. „Studiul comparativ al

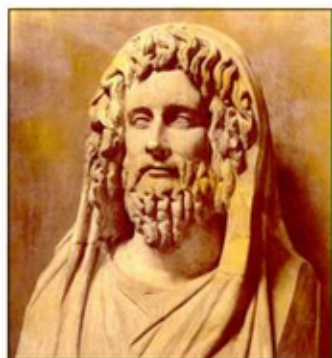
structurii călușului și călușerului (corelarea lor cu alte categorii de evenimente și informații istorice) dovedește însă că, la începutul acestui secol [al XX-lea] modelul ritual al călușului exista în Transilvania, Banat, Câmpia Dunării (pe ambele maluri) și în sudul Moldovei“ (A. Giurchescu, *Unitatea Călușului în spațiul cultural carpato-dunărean*).

Învățătură principe D. Cantemir îi acordă *Călușului* o atenție care dovedește că acesta nu era un eveniment ritual care se consuma în spațiul intim țărănesc. El avea o deschidere și o importanță cu larg răsunet în cultura vremii. Prințul numește *Călușarul* joc care „ține de datină“. „[...] ei [călușarii – n.n.] au peste o sută de jocuri diferite, cu mișcări anume întocmite [...] În cele zece zile dintre Înălțare și Rusalii ei străbat toate orașele și satele sărind și alergând neconținute exerciții. În tot acest timp dorm numai sub acoperișul bisericii“ (Cantemir, *Descriptio Moldaviae*).

Fr.I. Sulzer, în *Istoria Daciei Transalpine*, consideră jocul

călușarilor o „rămășiță însemnată“ a coli salilor (vezi caseta) vechilor romani. Damaschin Bojincă, în lucrarea *Anticile Romanilor* (Buda, 1832) face aceeași asociere între călușari și coli-salii romani. La sfârșitul secolului al XIX-lea Dimitrie Ollănescu îi consideră pe călușari „via întrupare la noi a străvechei corporații instituite de Regele Numa Pompiliu, pentru paza celor douăsprezece scuturi (ancilae), dintre cari unul, al lui Marte, fusese căzut din cer și cari erau proteguitoarele cetății și simbolul puterii și tăriei militărești ale romanilor“ (*Teatrul la români*, 1896, 1897). O descriere în care nu se întrevede nicio perspectivă sacră sau interpretare rituală oferă I. Eliade, care susține că „originea acestui joc [...] este jocul romanilor, întocmit de strămoșul nostru Romulus spre răpirea sabinelor“. Numindu-l „joc gimnastic“, el constată că „nu este popor unde se vorbește limba românească între care să nu fie cunoscut jocul Călușarilor, ce se săvârșește în săptămâna dinaintea Rusaliilor“ (*Curierul românesc*, 1843). ■

(Va urma)

Regele Numa Pompiliu

„Institutul salilor, așa-numiții preoți săltători, care saltă (joacă) saltul belic de arme, a fost instituit de frunte pentru cultul lui Marte.

Saltul de arme a fost lăpădat la latini și în alte părți ale Italiei.

Institutul salilor la Roma s-a format prin Numa Pompiliu. Al doilea rege. Mitul spune că Numa stând într-o dimineață înaintea Regiei și rugându-se cu mâinile către cer, un scut a căzut în mâinile lui și el l-a numit Ancile [...] Atunci s-a auzit un glas din cer, că statul roman creat prin Numa, până atunci va înflori și va întrece cu puterea pe celelalte țări, până când va păstra scutul acesta, ca semn al binecuvântării cerești [...] Ca să împiedice furarea acestui scut, a făcut încă unsprezece asemenea scuturi [...], iar pentru păzirea lor a instituit un colegiu de 12 preoți, pe Salii [...] Căderea s-a crezut a fi fost în 1 martie [...], începând Salii procesiunea lor prin Roma cu acele scuturi și săltând și cântând cântece pe la templele și sacrariile mai de frunte.“

(Atanasie Marian Marienescu, *Cultul păgân și creștin. Sărbătorile și datinile romane vechi*, București, 2005, p. 95)

hul are ca moment central Crăciunul, „reînnoiește activitatea profetică și didactică a lui Iisus, cea în care a fost dată Evanghelia”. Triodul, cu punct central în vinerea pa-timilor, actualizează „activitatea de Mare Preot, îndeplinită mai ales prin jertfă”, a lui Iisus; Penticostarul acoperă un număr de 50 de zile, între Paște și Rusalii, conține Învierea, Înălțarea și Pogorârea Sfântului Duh, celebrează pe Iisus împărat și întemeietor al bisericii (E. Braniște, *Litur-gica generală*).

Vătaful și mutul

Călușul este un ritual practicat de o ceată ezoterică masculină, într-o perioadă fixă a anului liturgic, determinată de data mobilă a sărbătorii Rusaliiilor. Ritualul (numit, în literatura de specialitate, obicei, datină sau joc, după perspectiva din care se face analiza) manifestă astăzi un poli-funcționalism evident, din care amintim: valența inițiativă, vindecarea și profilaxia, atragerea fecundității și prosperității, caracterul răz-boinic și funcția de divertisment, spectacol, când a do-bândit chiar un nefiresc rol modelator. Ceata folosește un instrumentar specializat – steag, bastoane din lemn ale călușa-rilor, sabie, acoperământ al capului și alte piese de costum –, plante care au caracteristici profilactice și vindecătoare – usturoi, pelin, busuioc –, sub-stanțele cu atribute purifica-toare – sare, tămâie, apă. În timpul actului vindecării este sacrificată o găină.

Conducătorul grupului de călușari este numit *vătaf* (ase-menea celui al cetei de colin-dători, în unele zone) și îm-parte unele segmente de autoritate cu „mutul”, perso-naj cu fața acoperită de o

Micii călușari

maskă confecționată, de obi-cei, din piele de capră, înarmat cu sabie de lemn, purtând, uneori, și un bici. Costumele călușarilor au însemne care îi fac ușor identificabili: cămăși cusute cu flori (de preferință cu arnici roșu), curele, bețe, basmale încrucișate peste piept și peste spate, local, șor-turi roșii, batiste brodate, un acoperământ al capului parti-cularizat (turban, fes, pălărie cu panglici și alt tip de po-doabe), clopoței metalici și ciucuri fixați în jurul pulpelor, piteni la călcăie. În anumite circumstanțe, în momente bine precizate ale desfășurării ritualului, participă și femeile. Sunt „jucați” copii mici, pen-tru a li se induce o stare de sănătate nealterată. Ritualul (implicit jocul) are o funcție, pe care am numit-o tauma-turgică, cu unică atestare în cultura românească: vinde-carea, tămăduirea de anumite boli. Grupul este însoțit de unu-doi lăutari. Muzica și jocul spectaculos, cu trăsături specifice, pertinente, consti-tuie caracteristici care fac din *Căluș* un complex coregrafic excepțional.

Ritualul are o putere cu totul neobișnuită de mani-

festare și vitalitate, este privit cu gravitate de către practi-canți și beneficiari, respectul față de acesta și față de per-formeri fiind uneori însoțit de un sentiment de teamă, aproape neschimbat, de la primele atestări până în zilele noastre. De aceea, credem că nu poate fi vorba despre o relicvă ar-heologică, care a supravie-tuit din Antichitate în preajma uneia dintre cele mai impor-tante sărbători creștine, Rusa-liile, fără a-și adapta mesajul, semnificațiile, valoarea în-semnelor sacre, simbolurile la sensurile sărbătorii pe lângă care funcționează.

Consemnări mai vechi

Atestări ale jocurilor călu-șerești, care în Ardeal înce-puseră a fi practicate în afara ritualului și, implicit, a timpu-lui consacrat (Crăciun sau Rusalii), sunt cunoscute încă din secolul al XVI-lea. Func-țiile profilactice, curative, propiitoare (prin care Dum-nezeu poate deveni clement față de oameni) pierdeau din importanță în fața celor spec-taculare, generate de cadrul fastuos al serbărilor de la

Dacă azi cea mai strălucitoare cursă italiană de cai are loc la Siena, în Evul Mediu ea se ținea la Ferrara. Avea loc la 15 mai, în cinstea Sfântului Gheorghe, și în august, de ziua Sfintei Marii. În statutele orașului, dar și în cronicile ferrareze, cum este cea a lui Frizzi – *Memoriae Storiche di Ferrara* –, se menționează că aceste curse aveau loc pe „Strada Mare”, cu participarea a 4-13 cai. Dacă doi cai ajungeau în același timp la finiș, cursa era repetată. Premiul cel mare era un cal de 25 de ducați, iar din 1476, prin edict al ducelui Ercole I d'Este, „o bucată de stofă verde”.

Dar istoria consemnează și premii speciale: astfel, în 1501, ducele de Mantova, al cărui cal ocupase locul doi la cursa ferrareză, a primit drept premiu un cocoș, după ce în anul anterior locului secund îi revenise un purcel de lapte. La apogeul curselor de cai din Ferrara, frumoasa Parisina, soția ducelui Niccolò al III-lea d'Este, avea propria sa echipă de curse numită „scuderia”, termen folosit astăzi de echipele italiene participante la cursele auto de Formula 1. De altfel, casa domnitoare din Ferrara era renumită în toată Italia pentru caii săi aduși din Franța, Anglia sau Ungaria, dar și, mai ales, datorită cailor pur-sânge arabi, numiți atunci de italieni „cai barbareschi”.

Ducesa Parisina era o pasionată de cai și de curse. Toate scuderile familiei erau în grija ei. Parisina dispunea de zeci de maeștri de echitație, de nenumărați jochei („fantini”) și paji. Caii ei câștigau curse la Mantova, Rimini,

Bologna, Milano ori Siena, palatul din Ferrara fiind decorat cu numeroase trofee (paliouri) verzi sau de altă culoare.

De fiecare dată când aveau loc curse de cai, funcționarii municipali erau obligați să anunțe dinainte evenimentul. „Înțelepții din Ravenna – scrie într-o asemenea proclamație oficială – fac cunoscut tuturor și, în primul rând, șefilor străzilor [mercenari albanezi și dalmati – n.n.] din Pescara, că «Il Palio» va avea loc cu

Când intră caii în Piazza del Campo din Siena, locuitorii celor zece contrade participante sunt animați de speranța victoriei calului lor

ocazia sărbătorii Sfântului Vitale și că premiul va consta în 30 de coți de stofă damaschinată”.

Prestigiul, singurul câștig

Revenind la cursa din Siena, care stă și astăzi mărturie a pasiunii italienilor pentru întrecerile de cai, trebuie să spunem că, patrioți până la fanatism, sienezii retrăiesc prin „Palio” istoria libertăților comunale și gloria militară a orașului lor. De la mijlocul secolului al XVI-lea, când Republica Sieneză și-a pierdut independența în beneficiul Florenței, contradele sau cartierele plebeiene ale localității și-au asumat rolul de a înlocui armatele urbane prin miliții locale.

În număr de 17, aceste contrade au nume simbolice sau pitorești, precum Țestoasa, Lupoica, Pantera, Dragonul, Scoica, Acvila, Peștera, Girafa, Pădurea sau Berbecul. Acele denumiri se regăsesc și ca reprezentare simbolică pe drapelele sub care contradele participă la curse. Spre deosebire de alte curse de cai italiene, cea din Siena este a poporului, și nu a nobililor, motiv pentru care se desfășoară în Piazza del Campo, în circuit („alla tonda”), și nu pe străzi („alla lunga”), precum cele nobiliare. Fiecare contradă are o administrație proprie, aleasă din doi în doi ani, având o funcție civilă încă activă: organizarea în comun a festivităților (nașteri, botezuri, nunți), a comemorărilor și a sărbătorilor populare (baluri, jocuri, excursii). În acest sens, „Il Palio” este principala preocupare a contradelor. Cursa în sine este una fără interese, câștigându-se doar un drapel (palio) și prestigiu. Sienezii iubesc culorile contradei lor. Ei poartă fulare, cravate și chiar haine în culorile și cu simbolurile cartierului.

„Il Palio” se deschide printr-o festivitate care arată unitatea teritorială și istorică în rivalitatea sportivă dintre contrade. Cortegiul istoric este în ținută renașcentistă și pentru localnici nu e câtuși de puțin un fapt banal, ci un ritual solemn și de autoidentificare. La cursă participă doar zece dintre cele 17 contrade, pe baza unei secrete trageri la sorți. Fiecare dintre contradele „norocoase” este reprezentată în cortegiul istoric de un tobosar, doi stegari, un „duce”, doi

„IL PALIO“. CURSELE DE CAI ÎN ITALIA MEDIEVALĂ

VICTOR IONESCU

Vara, în torida Toscană, turiștii ajunși la Siena pot asista la cea mai cunoscută cursă de cai din Italia. Numită „Il Palio“, ea are loc de două ori pe an, la 2 iulie și la 16 august, zile cu hramul Fecioarei. Numai cu ocazii excepționale în trecut aveau loc și curse speciale, programate în mai sau septembrie. Așa au fost „Il Palio della Pace“, în 1945, cursa de 500 de ani de la canonizarea Sf. Bernardino da Siena, în 1950, cea dedicată centenarului unității italiene, în 1961, sau „Il Palio“ ocazionat de coborârea omului pe lună, din 1968. Ultima, la fel de specială, s-a desfășurat în anul 2000, pentru a marca intrarea omenirii în noul mileniu. La Siena, jockeyii călăresc fără șa, iar învingătorul cursei (deci și sărbătoritul) este calul, și nu călărețul.

Cursele de cai reprezintă poate cea mai spectaculoasă moștenire a italienilor de la atât de popularele jocuri din Roma antică. În epoca lui Dante (1265-1321), cursele de cai erau, se pare, divertismentul preferat al italienilor. El scrie în *Infernul* despre „cei care, la Verona, aleargă [călări – n.n.] pe câmpie pentru o flamură verde“. Dante, în a cărui Florență se câștiga la cursele de cai o flamură stacojie, cu ciucuri de aur și ornată cu blănuri, „în valoare de 300 de florini“, recunoaște prioritatea în domeniu a Vero-

nei, unde primul „Palio“ a avut loc la 29 septembrie 1207. În 1450 statutele (constituția) Veronei, atunci scrise, dar, desigur, mult mai vechi, consemnau cursele de cai la care „vor fi atribuite patru premii, dintre care primul va fi o bucată de stofă verde, extrem de fină“.

Premii speciale: un cocos sau un purcel de lapte

Practic, statutele multor orașe italiene din secolele XII-XIV conțin mențiuni speciale

privind cursele de cai. Se regăsesc astfel de precizări scrise în documentele orașelor Arezzo, Bologna, Imola, Lucca, Mantova, Perugia, Ravenna, Rimini, Urbino sau Verona, pentru a nu le numi decât pe cele mai cunoscute. Din 1257, la Padova, și din 1280, la Bologna, aveau loc curse de cai prin care se marcau momentele în care burghezii din acele orașe scăpaseră de tirania nobililor. La Florența primul „Palio“ a fost organizat în anul 1288, pentru a sărbători cucerirea orașului Arezzo.

INSTITUTUL DE TURCOLOGIE

Rectorul Universității „Babeș-Bolyai”, *Andrei Marga*, și directorul Institutului de Turcologie și Studii Central-Asiatice, *Tasin Gemil*

În zilele de 26 și 27 octombrie, la Cluj-Napoca, Institutul de Turcologie și Studii Central-Asiatice, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”, a organizat, împreună cu Centrul Cultural „Atatürk”, din Ankara, o reuniune științifică cu tema „Noi perspective asupra interacțiunilor culturale dintre România și Turcia”.

În cadrul ceremoniei de deschidere au rostit alocuțiuni rectorul Universității „Babeș-Bolyai”, prof.univ.dr. Andrei Marga, prof.univ.dr. Osman Horata, președintele Centrului Cultural „Atatürk”, și prof.univ.dr. Tasin Gemil, directorul Institutului de Turcologie și Studii Central-Asiatice. Prima sesiune a reuniunii a examinat stadiul actual al relațiilor dintre instituțiile culturale și academice din cele două țări. Pe baza celor două prezentări, susținute de prof.univ.dr. Recep Boztemur și prof.univ.dr. Călin Felezeu, au luat cuvântul prof.univ.dr. Aglemin Baubec, Universitatea din București, prof.dr. Erdogan

Yildirim, Universitatea Tehnică a Orientului Mijlociu, Șella Suliman, consilieră, Ministerul Culturii și Patrimoniului din România, Vildan Bormambet, consilieră, Ministerul Educației din România. Au fost trecute în revistă realizările obținute până acum, dar mai ales problemele întâmpinate în domeniul schimburilor educaționale și culturale și al sprijinului acordat comunității turco-tătare din România. Unora dintre problemele concrete ridicate le-a oferit răspuns doamna Naima Öztürk Meral, de la Ambasada Republicii Turcia la București, care a prezentat și un mesaj al doamnei ambasador Ayşe Sinirlioglu. În domeniul academic, așa cum remarcă Recep Boztemur, s-au încheiat numeroase acorduri, dar lucrurile au avansat foarte puțin. Cum plastic se exprima profesorul turc, încheiem un acord, apoi nu se mai întâmplă nimic; iar se încheie un acord, din nou fără urmări practice. În egală măsură, oaspeții din Turcia au subliniat interesul manifestat în România față de studiile de turcologie și de istoria turcilor, recunoscând că în Turcia nu există, din păcate, un interes similar pentru problemele de istorie și civilizație românească.

– Domnule profesor, cum a apărut acest institut și de ce la Cluj-Napoca?

– Dorința creării unui astfel de institut este mai veche. În istoriografia noastră au mai existat astfel de încercări. Mihail Kogălniceanu a fost unul dintre primii care a subliniat nevoia studierii documentelor otomane pentru a cunoaște istoria noastră. La începutul secolului trecut, același lucru îl spunea și Nicolae Iorga. El a și încercat practic să creeze un Institut de turcologie la Iași, unde l-a adus pe marele profesor german Franz Babinger, în anul 1940. Din cauza războiului, institutul a avut o existență efemeră, el încetându-și activitatea

după ce Babinger a fost încorporat în Wehrmacht, în 1943. În anii '60, regretatul profesor Mihail Guboglu a reluat tentativele, dar fără succes. El spera să poată fi înființată măcar o secție de turcologie, în cadrul unui institut mai mare de orientalistă. Nici contextul politic nu i-a fost favorabil, deși relațiile dintre România și Republica Turcia, chiar dacă membre ale unor alianțe militare opuse, erau bune.

Totuși, în acei ani s-au format câțiva tineri cercetători, care au asigurat aducerea în țară a unei cantități importante de documente turco-osmane, din arhivele din Turcia, Bulgaria,

soldăți, un paj, cu însemnele specifice, și alți doi paji, cu steaguri militare și, la sfârșit, de calul de curse ținut de dârlogi de jocheu.

Chianti, numai o dată în viață

Din fiecare contradă se îndreaptă asemenea cortegii spre catedrala Sieneci, de unde pornește parada comună. Momentul cel mai spectaculos este jocul stegarilor. Mii de turiști și toți sienezii așteaptă apoi cursa. Când intră caii în Piazza del Campo, locuitorii celor zece contrade participante sunt animați de speranța victoriei calului lor. Caii sunt apoi plasați între două corzi, în ordinea stabilită de tragerea la sorți.

Cursa, extrem de rapidă și lipsită de orice reguli, este periculoasă, frenetică, imprezvizibilă și captivantă. Uneori cad jocheii, altele se prăbușesc și caii. Între 1970 și 2007 au murit în cursele de la Siena 48 de cai. Este motivul pentru care municipalitatea a adoptat în ultimii ani o serie de măsuri pentru a spori siguranța cailor. Între ele, o vizită medicală obligatorie, în fața unei comisii veterinare special constituite, și construirea în satul Mociano a unei piste de antrenament identică cu aceea a cursei. Dacă un cal este rănit sau moare înaintea cursei, soarta contradei respective este pecetluită, pentru că, sub niciun motiv, calul înscris nu poate fi înlocuit sau schimbat. Pentru a preveni astfel de situații, calul este binecuvântat într-o ceremonie care are loc în biserica contradei, în dimineața cursei. Fiecare cartier are biserica sa, așa cum are și

Dacă un cal este rănit sau moare înaintea cursei, soarta contradei respective este pecetluită

un muzeu cu trofee câștigate de-a lungul timpului.

În cele peste 700 de ediții desfășurate până acum la Siena, cele mai multe victorii, 63, le are contrada Oca, iar cele mai puține, 24, contrada Aquila. În 2010 au câștigat, la 2 iulie, contrada Pădurea, iar la 16 august contrada Țestoasa. Dacă un cal ajunge la destinație primul, dar fără jocheu, el este proclamat în-

vingător. Potrivit tradiției multiseculare, din momentul victoriei, calul devine obiectul de adulație al întregului cartier. El este plasat în capul mesei gigantice, care marchează victoria.

Au fost impresionați de „Il Palio” din Siena istoricii Virgilio Grassi (1972) și Roberto Filassi (2000), scriitorii Aldous Huxley (1925), Carlo Frutera și Carlo Lucentini (1985), sociologul Sydel Silverman (1974) și cineastii A. Blasetti (1932), L. Zampo (1957), L. Emmer (1963), A.G. Onufri (2002) și John Appel (2004).

Vara, la Siena, unul dintre cele mai bine conservate orașe medievale italiene, „Il Palio” este un festival căutat și pasionant care, pentru turiștii străini, durează câteva zeci de minute, iar pentru localnici câteva săptămâni de pregătiri și emoții. Ele se descarcă în chefurile de după cursă, pentru că, firește, în timp ce într-o contradă se sărbătorește victoria, în cele nouă învinse se marchează înfrângerea și se plănuiește, „din cuțite și pahare”, cursa următoare. După fiecare „Palio”, sienezii plutesc în aburii unei beții ușor de întreținut, datorită zonelor viticole ce înconjoară orașul. Aici este și Chianti, probabil cea mai renumită podgorie italiană. Iar serbarea victoriei în cursă începe cu o găleată de vin de Chianti, îndoit cu apă, oferită calului învingător, împreună cu o copioasă porție de ovăz. Devenit legendă vie, calul victorios la „Palio” trăiește un an „ca un pașă”, zilnic cetățenii contradei înghesuindu-se să-i ofere cereale și apă, pentru că un cal nu bea vin de Chianti decât o dată în viață: când câștigă un „Palio” la Siena. ■

O ceremonie medievală face frumusețea cursei de două ori pe an

... la care a luat parte și Eldar Hasanov, ambasadorul Republicii Azerbaidjan la București

dispun de instrumente moderne de lucru, oferă condiții similare celor din oricare arhivă modernă. Din păcate, nu am știut să profităm de situația favorabilă.

Cariera mea diplomatică, contactul zilnic cu realitățile din cele două țări unde am fost ca ambasador al României – Azerbaidjan și Turkmenistan – mi-au întărit convingerea că Asia capătă o importanță tot mai mare în procesul globalizării. Obişnuiam să spun în mediile diplomatice că vrem, nu vrem, Asia vine peste Europa. Și este bine să fim pregătiți pentru a face față acestui fenomen. Atunci când mi-am încheiat misiunea diplomatică în Azerbaidjan, în anul 2003, am inițiat la Universitatea „Ovidius” din Constanța un Centru de studii euro-asiatice. Acesta a fost acreditat în anul 2005 și a scos și o publicație, *Revista română de studii euro-asiatice*. La reîntoarcerea din Turkmenistan, în anul 2007, doream să extind activitatea centrului prin adăugarea și a componente de turcologie. Realizasem în anii petrecuți în Asia Centrală că studiile de turcologie și osmanistică nu pot face abstracție de rădăcinile istoriei turce, care se află în acea zonă. Îmbinarea între tradițiile central-asiatice și cele

islamice i-au dat Imperiului Otoman caracterul dinamic și flexibil, care i-au asigurat existența o perioadă atât de îndelungată. Legam pentru prima oară turcologia de Asia Centrală, căci de obicei studiile turcologice se limitau la Imperiul Otoman și Republica Turcia. Din păcate, nu am mai putut continua proiectul început la Constanța.

Știam de dorința profesorului Călin Felezeu de la Cluj-Napoca de a crea un centru de studii orientale. Conducerea Universității „Babeș-Bolyai”, domnul rector Andrei Marga, în primul rând, au înțeles importanța acestui proiect și i-au acordat de la bun început tot sprijinul.

Institutul a început să se contureze în toamna anului 2008. Înscrierile la cursuri au depășit așteptările noastre, dovedind interesul pentru zonă și pentru acest gen de studii.

Inaugurarea oficială a avut loc la 30 octombrie 2009. A participat și Excelența Sa, domnul Eldar Hasanov, ambasadorul Azerbaidjanului în România.

– Care sunt obiectivele institutului și cum le vedeți realizate?

– Institutul a fost gândit pe trei paliere. În primul rând, cel de cercetare științifică, pe direcții de cercetare ce țin de domeniul său de activitate. Există apoi un palier didactic, prin organizarea de cursuri, inclusiv cursuri doctorale și post-doctorale. În sfârșit, cel de al

Cățiva dintre membrii delegației turce: Naima Oztürk Meral, Osman Horata, Recep Boztemur

ȘI STUDII CENTRAL-ASIATICE

În sesiunea de după-amiază, pe baza prezentărilor făcute de prof.univ.dr. Meltem Begüm Saateci și prof.univ.dr. Tasin Gemil, s-a discutat despre perspectivele relațiilor culturale și academice dintre cele două țări și, mai ales, despre pași concreți ce trebuie întreprinși. Tasin Gemil a insistat pe faptul că, în lipsa unui cadru instituțional clar conturat și care să aibă continuitate, este foarte greu, dacă nu imposibil, să pregătești specialiști în istoria Imperiului Otoman, un domeniu esențial pentru a înțelege istoria noastră medievală și modernă. În momentul de față, istoriografia română nu dispune de numărul necesar de specialiști, buni cunoscători ai limbii și paleografiei turco-osmane, capabili să lucreze în arhivele din Republica Turcia, pentru a aduce la lumină comorile documentare aflate acolo. De asemenea, s-a discutat despre nevoia de a prezenta publicului larg – bombardat de o avalanșă de informații false, pe fondul unor clișee cu veche tradiție despre istoria relațiilor româno-otomane – o imagine cât mai corectă a trecutului comun.

A fost o zi plină, cu discuții extrem de interesante și cu o evidentă dorință din ambele părți de a face ca istoria să nu se mai repete, adică întâlnirea să aibă urmări practice și cooperarea academică să devină una reală. De altfel, s-a decis ca aceste întâlniri să aibă un caracter periodic, la doi ani.

O reuniune a istoricilor din România și Turcia într-un oraș baroc, cum este Cluj-Napoca, mai apropiat de spațiul central-european decât de cel balcanic, poate stârni mirare. Explicația ține de existența acolo, de un an de zile, a Institutului de Turcologie și Studii Central-Asiatice. I-am solicitat domnului prof.univ.dr. Tasin Gemil un interviu, pentru a oferi cititorilor noștri o imagine de la cea mai autorizată voce despre această nouă instituție științifică.

Dorin MATEI

organize
the International Conference

The Dialogue between East and West

17-18 June 2010
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Welcoming remarks by:

- Professor Andrei MARCA, Ph.D., Rector
- H.E. Eldar HASANOV, Ph.D., Ambassador of Azerbaijan Republic in Romania
- Mr. Julian FOTEA, Presidential Adviser for National Security

The opening will take place on 17 June 2010, Thursday, at 10:00, Sala Club, 1 Em. de Martonne St.

Afișul manifestării organizate de Institut, în iunie, acest an...

Austria, Polonia. Există la Arhivele Naționale din București peste 150.000 de cadre de film cu astfel de documente. Din păcate, a urmat un hiatus în pregătirea unor astfel de specialiști.

În anii '80, profesorul Mihai Maxim a înființat, în cadrul Universității București, un laborator de turcologie, unde se prezentau mai ales comunicări, dar s-au organizat și câteva cursuri practice.

După 1990, în cadrul Facultății de Arhivistică de la Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” se predau cursuri de limbă și paleografie turco-osmană. Unul dintre cei care au predat acolo a fost și bunul meu

prieten Valeriu Veliman, dispărut prea devreme. Există un grup de tineri care s-au specializat în relațiile turco-române, care folosesc documentele turco-osmane, dar nu putem spune că avem azi o echipă pe măsura nevoilor istoriografiei române în acest domeniu, oameni care să poată lucra cu ușurință în arhivele din Republica Turcia. Este cu atât mai trist, cu cât aceste arhive s-au deschis astăzi foarte mult. Pe vremea când lucram noi acolo, se pătrundea foarte greu, din cauza regimului politic. Documentele se dădeau cu mare greutate la studiu, se putea face un număr redus de copii sau cadre de microfilm. Astăzi, aceste instituții

Președintele Academiei Române, Ionel Haiduc, salută pe participanții la Maratonul de lectură

PASIONANTA ZI A CĂRȚII CITITE

Aula Bibliotecii Academiei Române a găzduit, la 16 octombrie, un maraton de lectură organizat de către Fundația bucureșteană „Delta”, după o idee care ne-a aparținut. Mecenatul s-a datorat lui The Berendel Foundation, din Londra. Inițiativa a fost salutăată de către președintele Academiei Române, Ionel Haiduc, și a adus, pe lângă public, și miresmele cafelei de bună calitate oferită de Gheorghe Florescu, cafegiul de altădată.

Dr. ALEX TODERICIU

Până aici, probabil, nimic deosebit. Un eveniment înscris, ca multe altele, într-o agendă de toamnă culturală. Noutatea mesajului este însă demnă de consemnat. Unii dintre noi au uitat, poate, exercițiul cititului, în timp ce alții nu și l-au însușit încă pe deplin. Tributar lumii virtuale, internetului, televizorului și divertismentului facil, cultura cărții lui Gutenberg nu ne mai preocupă, a ajuns o îndelnicire aproape desuetă. Există, bineînțeles, siteuri care găzduiesc cărți în format electronic, biblioteci virtuale care (aparent) sunt la îndemână tuturor, nu mai departe de *clickul* unui *mouse*.

Plăcerea de a răsfoi și citi, această plăcere a lecturii tactile, nu e comparabilă cu cea a lectorului aflat în fața unui monitor. „Maratonul de lectură” și-a propus să aducă tocmai cititul într-o formă de eveniment colectiv, de factură consensuală. Ideea – nouă la noi, des întâlnită în alte capitale ale lumii – aduce în fața publicului personalități ale vieții culturale, științifice, medicale, politice, din mass-media, oameni ca noi toți de altfel, însoțiți de paginile cărților lor preferate. Astfel, am putut nu numai să împărtășim bucuria unei eventuale descoperiri literare, dar ni s-a revelat și o latură a personalității respective, o latură aproape intimă.

Pe parcursul a nouă ore, în fața microfonului, ne-au împărtășit cuvinte citite: Bedros Horasangian, autor al unui impresionant *Manifest pentru citit*, Mircea Dumitrescu, Gheorghe Florescu, Mircea Albușescu, Dan Bordeianu, Doru Braia, Irinel Popescu, Marius Ghilezan, Călin Georgescu, Niels Schneck, Mircea Dușu, Oreste Teodorescu, Cornel Vișoianu, Anca Boalca, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Radu F. Alexandru și alte personalități. Textele alese au fost fragmente din opere ale literaturii universale – *Micul Prinț* de Antoine de Saint-Exupéry, *Armata de cavalerie* de Isaac Babel și *Încă de pe atunci vulpea era vânătorul* al laureatei premiului Nobel, Herta Müller –, cât și din operele unor scriitori români, ca A.E.

Baconschi, Dinu Săraru, I.L. Caragiale. Am putut recunoaște fragmente din opera lui Nichita Stănescu, poezii dedicate prietenului acestuia, artistului Mircea Dumitrescu. O incursiune în contemporan a venit prin *Cartea șoptelor* a lui Varujan Vosganian, *Fluturile în lesa de aur* de Mircea Albușescu, *Confesiunile unui cafegiu* de Gheorghe Florescu sau *Codul lui Oreste*. Multora tot mai (re)cunoscutul Călin Georgescu, raportor special al O.N.U., a citit din *Economia albastră* de Günter Pauli, avocatul Gabriel Biriș a lecturat din *Capitalism și libertate* de Milton Friedman, consiliera prim-ministrului Andreia Paul a ales să citească din *Opinii sincere și periculoase ale unui erou patriot* de N. Iorga.

Maratonul a găzduit și festivitatea decernării Premiilor *Magazin istoric*, concursul găzduit în paginile revistei, intitulat „Conrad Haas, precursor al rachetei moderne”. Câțiva inimoși cititori ai revistei au obținut volumul datorat lui Dimitrie Doru Todericu despre *Manuscrisul de la Sibiu*. Organizatorii mulțumesc pe această cale colectivului Fundației culturale „Delta”, condus de Felicia Mardale.

Dincolo de plăcerea prilejuită de exercițiul citirii, prezența unui numeros public a fost sancționată de către Academia Română. Neobositul ei președinte, academicianul Ionel Haiduc, a decis ca maratonul să nu se oprească. Va continua anul viitor la Ate-neul Român, unde și-a găsit un susținător în persoana lui Andrei Dimitriu, directorul Filarmonicii „George Enescu”. Andrei Dimitriu este managerul care a rentabilizat întreprinderea culturală găzduită de Ate-neul Român și i-a deschis porțile pentru un alt gen de public, mai numeros, mai tânăr și mai dinamic.

„Cine are carte, are parte. Cine știe să citească, știe să și trăiască. Chiar dacă nu mai are parte de nimic. E simplu: Citiți și veți fi liberi!”, scria Bedros Horasangian. ■

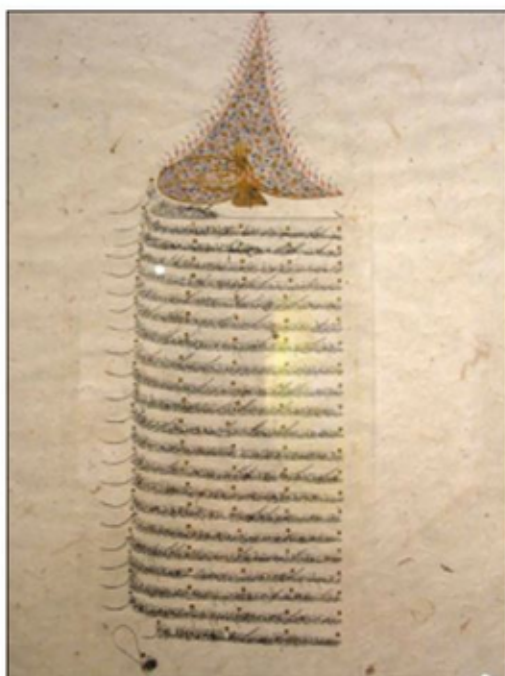
treilea palier este destinat susținerii cercurilor de afaceri și instituțiilor statului. Despre intersul cercurilor de afaceri pentru această zonă, esențială pentru aprovizionarea Europei cu energie, nu trebuie să vă mai vorbesc. Sunt apoi instituții ale statului care au nevoie să își pregătească oameni pentru a face față provocărilor ce vin de acolo. Mă gândesc, de exemplu, la Poliție (cea de frontieră, pașapoarte, dar și cea care se ocupă de crima transfrontalieră). Au fost trimise la noi cadre care au nevoie de cunoștințe de limbă sau de civilizație și istorie a zonei, pentru a înțelege mai bine fenomenele cu care au de a face.

Institutul este și un atu pentru România în relațiile diplomatice cu această zonă. Și-au manifestat interesul atât Ministerul de Externe, cât și Președinția României. În cadrul institutului se pot pregăti diplomați care vor pleca la post în zonă.

În prezent, funcționează în mod sistematic cursuri de limba turcă modernă, de introducere în istoria și civilizația Asiei Centrale, în istoria și cultura islamică și în istoria Imperiului Otoman. În noul an academic au început și cursurile de: „Limba azerbaidjană“, „Istoria și cultura azerbaidjană“, „Reevaluarea istoriei Asiei“. În perioada următoare vom mări numărul acestor cursuri cu altele privind introducere în azerologie; limba și paleografia turco-osmană; istoria tătarilor și relațiile româno-tătare; istoria și civilizația Anatoliei și Asiei Centrale în epoca antică; religii și mentalități în Asia Centrală; Turcia în relațiile internaționale din secolul al XX-lea și al XXI-lea; Marea Neagră și Marea Caspică punți eurasiatice. Pentru mediul de afaceri, politic și mass-media, vom organiza cursuri privind sisteme politice, mentalități și relații sociale în lumea turcofonă contemporană; politici economice, resurse și oportunități de afaceri în Turcia și bazinul carpatic; geopolitica resurselor energetice; introducere în gastronomia turcească.

Institutul a organizat cu succes reuniuni științifice internaționale, între care aș aminti: „Dialogul dintre Est și Vest“ (17-18 iunie 2010) și „Moștenirea Istorică a Tătarilor“ (6-9 octombrie 2010).

De asemenea, organizăm conferințe lunare ale unor personalități, pe subiecte legate de tematica institutului.

Caligrafia turco-osmană, foarte frumoasă, este greu de descifrat

Am stabilit relații de colaborare cu universități din Turcia – o delegație condusă de domnul rector Andrei Marga a vizitat mai multe centre universitare din această țară –, Azerbaidjan și Kazahstan.

Avem asigurată și liniștea financiară pentru perioada următoare, prin donațiile făcute de Ambasada Azerbaidjanului, de o serie de firme din Cluj-Napoca și de oameni de afaceri tătari, așa încât sunt toate semnele că ne vom putea duce la îndeplinire ceea ce ne-am propus.

– Domnule profesor, vă doresc mult succes și, mai ales, șansa de a pune, în sfârșit, bazele unui centru de pregătire pentru turcologi care să nu aibă doar o existență efemeră.

Contact

telefon/fax: 0040 264 403085

e-mail: orient.institut@ubbcluj.ro

Web: <http://orient.institute.ubbcluj.ro>

sediul: Str. M. Kogălniceanu nr. 1 RO 400084
Cluj-Napoca, sala 311

Generalissimul într-o pictură de epocă

Aleksandr a început de la soldat simplu, iar după 56 de ani își încheia cariera cu cel mai înalt grad militar, acela de generalissim.

Parcursul lui s-a desfășurat într-un tempo lent, fiecare promovare survenind numai după un serviciu exemplar, și nu în urma unei intervenții de familie. A devenit ofițer la 24 de ani. Viitorii lui șefi și rivali în ale gloriei militare au avansat repede. P. Rumianțev, de pildă, a devenit colonel la 18 ani, iar Piotr M. Saltikov (1698-1772/73, conte, feldmareșal, a luptat în Războiul de șapte ani, iar între 1764 și 1771 a fost guvernator al Moscovei), la 23. În schimb, parcurgerea unei asemenea cariere i-a permis să cunoască toate problemele și năzuințele soldaților simpli, el fiind cu adevărat un „comandant de oști popular“, pe care soldații îl idolatrizau. Toată viața Suvorov și-a păstrat rezistența fizică. Chiar când ajunsese general, purta în miez de iarnă mantaua ușoară, dormea în cort pe fân, mânca hrană soldătească, împărțea cu

subordonații toate greutățile vieții de campanie.

Prima experiență pe teatrul de luptă și-a câștigat-o în Războiul de șapte ani (1756-1763), când armata rusă a reușit să înfrângă trupele lui Friedrich al II-lea, invincibile până atunci. A luat parte la bătălia de la Zorndorf (1758), la lupta de la Kunersdorf (1759), la cucerirea Berlinului (1760).

În 1762, Aleksandr Suvorov a fost avansat la gradul de colonel. În cei șase ani când s-a

aflat la comanda Regimentului de infanterie Suzdal, viitorul comandant a elaborat un sistem de educație și instruire a trupelor bazat pe o intensă pregătire de luptă, pe respectul față de soldat și pe deviza: „Observă, acționează rapid, presează“. Încă de atunci se manifesta ca o individualitate, combinând inteligența cu originalitatea, asprimea comandantului cu strânsa comunicare cu subordonații, simplitatea traiului cu înalta erudiție. A studiat aplicat, pe lângă disciplinele militare, matematica, filosofia, istoria; știa opt limbi. În plus, era un om profund religios, care nu numai că mergea frecvent la slujbele bisericesti, dar și cânta în strană. Puțini știu că marele comandant și-a încercat și

talentul literar. Primele sale eseuri, *Dialoguri în împărăția morților*, au fost editate în 1756, în revista *Opere lunare*, publicată de Academia de Științe.

În fruntea unui regiment, apoi a unei brigăzi, Suvorov a luat parte la acțiunile militare din anii 1768-1772, împotriva confederațiilor din Polonia (nobilimea catolică, întemeietoare a Confederației de la Bar împotriva suveranului), când Rusia a intervenit în sprijinul autorității lui Stanisław Poniatowski (1732-1798, ultimul rege al Poloniei, 1764-1795). Acționând repede și energic în plan militar, el i-a respectat cu strictețe pe localnici.

La întoarcerea în Rusia, și-a dorit să participe la războiul recent început contra Imperiului Otoman, în 1771, dar curând a fost trimis să întărească apărarea graniței ruso-suedeze. În 1773 este, în sfârșit, numit în Armata I a lui P. Rumianțev, care acționa la

Armatele lui Suvorov în Alpi

Monumentul de lângă Focșani

ALEKSANDR SUVOROV

ALEKSANDR VASILIEV
(Secretar II al Ambasadei Federației Ruse la București)

În acest an s-au împlinit 280 de ani de la nașterea unuia dintre cei mai mari comandanți militari ai secolului al XVIII-lea și, totodată, cel mai iubit din Rusia, Aleksandr Vasilievici Suvorov. Parcurgând traseul de la simplu soldat la generalisim, Suvorov a fost printre foarte puținii comandanți militari din istoria lumii care nu a pierdut nicio bătălie, participând la peste 60. I s-au înălțat monumente nu numai în Rusia, ci și în Ucraina, Republica Moldova, Italia, Elveția. Are unul și în România, pe locul unde a obținut două strălucite victorii, la Râmnic și Focșani.

Aleksandr Vasilievici s-a născut la 13 noiembrie 1730 (după alte surse, în 1729), într-o veche familie nobiliară a unui fost aghiotant al lui Petru I, Vasiliu Ivanovici Suvorov. Tatăl viitorului comandant nici nu se gândea la început la o carieră militară pentru fiul lui, din cauza sănătății, destul de precare. Dar tânărul Aleksandr nu-și vedea viitorul decât în

cadruul acestei cariere. Citea enorm și se ocupa de condiția fizică. La vârsta de zece ani a fugit de acasă, să stea sub ploaie câteva ceasuri.

Un rus profund religios

Până la urmă tatăl s-a împăcat cu dorința fiului. La 13 ani Aleksandr a fost înscris în

Regimentul de gardă imperială Semionovski – un regiment de elită al gărzilor, creat de Petru I la sfârșitul secolului al XVII-lea și dizolvat în 1918. Pe vremea aceea, momentul era socotit destul de tardiv pentru o carieră militară, cei mai mulți dintre nobili înscriindu-și copiii în armată la 7-8 ani, pentru ca, ani mai târziu, să poată deveni ofițeri.

militară se reducea acum la știința de a mășcăli la parade. Ceea ce a provocat protestul, vehement exprimat, al lui Suvorov. „Pudra nu e praf de pușcă, bucele nu-s tunuri, coada nu-i tesac (sabie), iar eu nu sunt neamț, ci rus get-beget.” Observația asta a ajuns repede la urechile lui Pavel. A urmat dizgrația feldmareșalului. În februarie 1797, a fost trecut în retragere și exilat la moșia sa, sub supravegherea poliției.

Puterea crescândă a Franței postrevoluționare a obligat Rusia să intre în 1798 în a doua coaliție antifranceză. S-a constituit o armată reunită ruso-austriacă, pentru o campanie în nordul Italiei, ocupat de armatele Directoratului. La insistențele Angliei, Austria s-a adresat lui Pavel I cu rugămintea să fie numit Suvorov comandant al acestor trupe. Chemat din exil, feldmareșalul a sosit la Viena, la 14 martie 1799, unde împăratul

Francisc I i-a conferit gradul de feldmareșal austriac.

Prin bătăliile victorioase de la Adda, Trebbia și Novi, Suvorov a încheiat campania italiană, eliberând de francezi întreaga Italie de Nord. Trupele rusești, trimise apoi în Elveția, au executat o exemplară trecere peste Alpi. Dar corpul de armate al lui A. Rimski-Korsakov (Aleksandr M. Rimski-Korsakov, 1753-1840 – general de infanterie, guvernator al Vilno, comandantul forțelor rusești, trimise în ajutorul armatei austriece în Elveția; a pierdut bătălia de la Zürich, în 1799) era deja înfrânt în acel moment, iar armata lui Suvorov, cu un efectiv de 22.000 de oameni, s-a trezit încercuită de 80.000 de francezi. Suvorov a reușit să iasă din încercuire prin luptă. Curând, împăratul rus, nemulțumit de politica aliaților, și-a chemat trupele în Rusia. Recompensa lui Suvorov a constatat în titlul de prinț italian

și gradul de generalissim. Presupunând că Franța nu se va abține în continuare de la campaniile de cucerire, generalissimul s-a exprimat față de camarazi: „I-am bătut pe francezi, dar nu de tot. Parisul este ținta mea.”

Ultimul război zdruncinase însă serios forțele fizice ale comandantului, acum în vârstă de 70 de ani. Foarte bolnav, el s-a întors la Sankt-Petersburg, unde, la 6 mai, a murit. Rămășițele pământești au fost duse la Lavra Aleksandr Nevski, unde pe piatra de mormânt este scris doar atât: „Aici odihnește Suvorov”.

În calitatea lui de comandant de oști, Suvorov și-a depășit epoca. Arta lui s-a întemeiat pe strategia unor acțiuni ofensive active, cu concentrarea forțelor și mijloacelor pe cele mai importante direcții, pe înfrângerea succesivă a inamicului, pe combinarea loviturilor frontale cu manevre de învăluire. O contribuție special recunoscută a fi a lui este perfecționarea tacticii coloanelor și a dispozitivelor desfășurate de trăgători, ca mod de abordare a luptei, procedee însușite ulterior și de alți comandanți, inclusiv de Napoleon. Suvorov a căutat întotdeauna să-și instruiască soldații pentru acțiuni curajoase și câștigarea inițiativei și a educat în acest sens o întreagă pleiadă de comandanți militari ruși, între care M. Kutuzov, P. Bagration, M. Platov, A. Ermolov, M. Miloradovici. Numele lui Aleksandr Suvorov a devenit pentru totdeauna un simbol al strălucirii și gloriei armeei ruse. ■

După ce i-a urmărit pe francezi în Italia de Nord, Suvorov a trecut Alpii elvețieni, prin Saint-Gothard (în imagine), pentru a face joncțiune cu trupele altui general rus, Rimski-Korsakov

În românește de
Florentina DOLGHIN

Gravură reprezentând bătălia de la Râmnic

Dunăre. Acolo obține victoriile de la Turtucaia, Hârșova și Kozlodui. La 10 iulie 1774, pacea de la Kuciuk-Kainargi consfințește succesele obținute de armata rusă pe câmpul de luptă.

Conte „de Râmnic“

Cu adevărat celebru pe Suvorov l-a făcut însă războiul ruso-otoman din 1787-1791, la care s-a alăturat din ianuarie 1788 și Austria. La începutul conflictului, Aleksandr Vasilevici a învins un puternic desant otoman la Kinburn, în Crimeea. În timpul asediului fortăreței Oçakov, a fost grav rănit (în total, în timpul serviciului militar, comandantul a fost rănit de zece ori, atât de des participa personal la lupte).

Revenit pe câmpul de luptă, Suvorov a condus un corp în armata lui Nikolai V. Repnin (1734-1801, prinț, feldmareșal, diplomat, ambasador în Polonia), care acționa în Moldova și Basarabia. Acolo, în alianță cu trupele austriece ale prințului Frederic de Coburg (1737-1815, feldmareșal, învingător al generalului Franței revoluționare Dumouriez, în 1793, la Neerwinden), a provocat otomanilor, în 1789, două înfrângeri decisive, lângă Focșani, la 18/29 iulie, și pe râul Râmnic, la 11/22 septem-

brie. Ambele bătălii au rămas cunoscute prin aceea că aliații au acționat cu forțe puține. La Râmnic, împotriva celor 115.000 de oameni ai trupelor lui Iusuf-pașa, aliații au aliniat numai 25.000. Cu toate acestea, victoria a fost câștigată printr-un atac puternic.

După bătălie, Iusuf-pașa a putut aduna numai 10.000 de oameni. Or, pierderile aliaților nu au depășit 600. Pentru izbânda de la Râmnic, Suvorov a fost răsplătit de Ecaterina a II-a cu titlul nobiliar de conte „de Râmnic“.

Prințul de Coburg i-a scris lui Suvorov că garnizoana otomană a părăsit în panică Bucureștii, imediat ce s-a arătat avangarda lui, și a explicat panica otomanilor prin rezonanța numelui „învățătorului“ ei. Dar generalul rus deja nu-i mai era în preajmă; primise ordin de la Grigori A. Potiomkin (1739-1791, feldmareșal, prinț, favorit și consilier apropiat al țarinei) să conducă asaltul asupra Ismailului, una dintre cele mai puternice cetăți din Europa, apărată de o garnizoană de 42.000 de oameni și de 200 de tunuri. La 11 decembrie 1790, cetatea a căzut. Numele lui Suvorov a devenit cunoscut în întreaga Europă. Totuși, el nu a primit gradul așteptat de feldmareșal, pentru că atotputernicul favorit al Ecaterinei a II-a, G. Potiomkin, nu voia să împartă cu generalul laurii de principal erou al războiului.

După încheierea conflictului cu Imperiul

Otoman, Aleksandr Vasilevici a comandat diferite unități din Finlanda și din sudul Rusiei și a administrat construcția unor fortificații de graniță. În august 1794, a fost trimis în Polonia, pentru înăbușirea insurtecției conduse de Tadeusz Kosciuszko. Suvorov a provocat rebelilor câteva înfrângeri, a cucerit prin asalt suburbia Praga a Varșoviei și a ocupat capitala. A acționat cu hotărâre, dar păstrându-și omenia față de locuitorii pașnici. La sfârșit, Ecaterina i-a conferit gradul de feldmareșal.

În 1796, contele de Râmnic a fost numit comandant al forțelor din guberniile de sud și sud-vest ale Rusiei. Acolo și-a terminat de scris cartea *Știința de a învinge*, în care a sintetizat experiența de mulți ani în instruirea trupelor.

În dizgrație

După moartea Ecaterinei, în 1796, a urcat pe tron Pavel I. Noul împărat, un mare admirator a tot ce era nemțesc, a început să reformeze și armata după model prusac, introducând până și mantalele nemțești sau perucile și părul strâns în cozi. Toată instrucția

Ofițeri din Regimentul de elită Semionovski

● Lumea, îngrozită, fugea în toate părțile ● Adăpostit sub un vagon ● Morți, răniți, băltoace de sânge ● Cu picioarele în materii fecale ● Al treilea val cel mai cumplit ● Ploaie de bombe explozive și incendiare ● Ardeau cadavrele ca lemnele în cuptor ● Primit și îngrijit de o familie din Bâcu ● „Vagonul despre care vorbești dumneata a ars!” ● Din tren în tren și din gară în gară, înapoi acasă ● Tot avutul pierdut în vagonul distrus ● Resturi de trupuri umane cărate cu roaba

În ziua bombardamentului din 4 aprilie 1944 asupra Triajului dintre Gara de Nord București și Chitila, căile ferate erau, absolut toate, ocupate de trenuri românești și germane arhipline de refugiați (din Moldova, Bucovina și Basarabia), precum și de unități militare (părți sedentare) ale unor regimente românești și germane, dar și trenuri cu cisterne de petrol etc.

Autorul relatării

Subsemnatul, care, din nefericire, am fost martor ocular în timpul acestui groaznic bombardament, îmi permit să redau aici, în acest caiet, declarația pe care am dat-o în luna aprilie 1944 către organele Ministerului Agriculturii și Domeniilor (din acea vreme).

Se înțelege însă de la sine că nici pe departe nu s-ar putea descrie în amănunt grozăvia văzută de ochii mei, în acele scene apocaliptice.

Subsemnatul Bâzu D. Emil, desenator la Inspectoratul Silvic Iași, în prezent evacuat și domiciliat în orașul Strehaia, jud. Mehedinți, declar următoarele:

Subsemnatul am fost delegat prin ordin scris și verbal, de către dl.ing. inspector general silvic Gh. Tărnăuceanu – șeful Inspectoratului Silvic Iași – de a însoți pe C.F.R., de la gara Iași la gara Strehaia, jud. Mehedinți, vagonul de marfă de 20 tone nr. 453.015, cu inițialele I.M.F., încărcat cu arhivele, materialele, obiectele de inventar etc. ale Inspectoratului Silvic Iași, precum și cu bagajele a o parte din personalul ambelor instituții [și de la Serviciul Silvic Județean Iași – *n. edit.*].

Încărcarea vagonului cu toate cele arătate mai sus s-a

făcut în ziua de 27 martie 1944. Vagonul a fost atașat unui tren format aproape în întregime din vagoane de marfă, pline cu refugiați și evacuați. Plecarea trenului din gara Iași s-a făcut pe la orele 3.30, în dimineața zilei de 28 martie 1944. Trenul a mers în bune condițiuni până la București – Triajul Gării de Nord –, unde a ajuns în dimineața de luni, 3 aprilie 1944, aproximativ pe la orele 9.30 și [a fost – *n. edit.*] ținut în Triaj până în ziua de 4 aprilie 1944, până în momentul când a început bombardamentul (în jurul orei 14.15).

În momentul când s-a dat alarma, subsemnatul mă afluam în drum spre Biroul de Mișcare din Triaj, cu scopul de a mă informa despre plecarea trenului spre Pitești și mai

departe. Am stat pe loc neștiind ce este, după cum toată lumea ce se afla în trenurile sau printre trenurile din Triaj nu știa dacă e alarmă adevărată sau încetarea exercițiului de prealarmă ce se dăduse cu trei ore mai înainte adică pe la orele 10.30. Auzeam din toate părțile spunându-se: „Probabil că abia acum sună încetarea exercițiului de prealarmă”. Așa credea toată lumea din jurul meu și asta m-a ținut pe loc. La un moment dat însă, cineva a strigat: „Toată lumea se adăpostește cum poate și unde poate! E alarmă adevărată!” Lumea, nedumerită până atunci, a început să fugă zăpăcită în toate părțile.

Am luat-o și eu la fugă îndărăt, spre vagonul al cărui însoțitor eram și pe

Microarhiva Magazin istoric

La 4 aprilie 1944, Triajul Gării de Nord, până la Chitila, a fost supus unui masiv bombardament american; 220 bombardiere B-17 „Fortărețe zburătoare” și 93 bombardiere B-24 „Liberator” au aruncat peste 860 tone de bombe.

Acțiunea, soldată cu 2.942 morți și 2.126 răniți, marca începutul ofensivei aeriene anglo-americane, având ca obiectiv distrugerea instalațiilor petroliere și a căilor ferate.

Putem acum să oferim cititorilor o mărturie inedită despre cele întâmplate în acea zi.

Triajul de vagoane de călători București Grivița sub un bombardier B17

SUB COVORUL DE BOMBE

EMIL BÂRZU

La 4 aprilie 1944, fratele bunicii mele, Emil Bârză (1908-1989), pe atunci angajat al Ocolului Silvic Iași, se afla în Triajul Gării de Nord din București. În această calitate a întocmit un raport către superiori, cuprinzând o descriere a bombardamentului. În 28 aprilie 1944 a transcris raportul pe un caiet. Notițele sale ne-au fost puse la dispoziție de către nepotul său, Cristian Chelariu, cadru didactic la Suffolk University (Boston).

Emil Bârză s-a născut în satul Potângenii, comuna Movileni, județul Iași. A urmat cursurile Școlii de Arte și Meserii din Roman, după care a lucrat în mai multe întreprinderi și instituții ieșene (Fabrica de Proteze Pirogoff, Ocolul Silvic, Teatrul Național etc.). Pasionat de artă și literatură, este autorul a numeroase lucrări de sculptură în lemn. A publicat, ocazional, poezii în mai multe reviste ieșene.

Vali CORDUNEANU,
Director, Muzeul Presei „Sever Bocu”, Jimbolia

oamenii să aibă unde să-și facă nevoile – sub o adevărată ploaie de bulgări, țărână, pietriș și stropi de petrol, până ce-a trecut și cel de-al treilea val de bombardament, care mi s-a părut cel mai îngrozitor. După încetarea și a acestui ultim val de bombardament, deși dezorientat, că nu știam în ce

Gara de Nord fotografiată de pe palatul C.F.R., aflat atunci în construcție. Se poate vedea clădirea Policlinicii C.F.R., care există încă, și lumea care se îndreaptă spre adăpostul amenajat la subsolul Palatului C.F.R.

parte este vagonul, deoarece în jurul meu vedeam atunci numai fum și flăcări, am încercat să ies din groapă, ca să merg la vagon să văd ce s-a întâmplat cu celelalte trei persoane, dar mi-a fost imposibil, fiindcă ceilalți mă trăgeau de haine îndărăt în groapă, spunându-mi să stau pe loc, pentru că pericolul încă n-a trecut. În cele din urmă, fumul începând să dispară, să se limpezească, am ieșit din groapă împreună cu ceilalți.

Dar tocmai când căutam să văd în ce parte este vagonul, un ofițer din apropiere începu să strige: „Toată lumea, direcția asta! Explodează vagoanele cu muniții!” Și arăta cu mâna spre marginea de apus a Triajului. Nu mai era de gândit. Am pornit-o în direcția arătată și, ajutat de cei câțiva soldați, am trecut printre vagoanele, în cea mai mare parte sfărâmate sau în flăcări, a vreo patru sau cinci garnituri de trenuri, până ce-am ajuns în afara Triajului, adăpostindu-mă cu toată lumea într-o groapă mare și adâncă de unde se tot scosese pământ, la executarea tera-

samentelor liniilor ferate din Triaj –, unde am stat până ce s-au terminat exploziile din vagoanele cu muniții și unde am fost martorul unor mari și multe tragedii, între alți 400-500 de oameni scăpați de la dezastru ca și mine. Unii dintre ei erau răniți, alții boceau după membrii de familie ce fuseseră uciși etc. Alții erau pur și simplu înnebuniți de groază. Din zecile de mii de oameni scăpaseră câteva sute, pe lângă alte câteva sute, probabil din partea cealaltă a Triajului, adică în Cartierul Bucureștii Noi.

N-am cuvinte să pot descrie măcar o parte din ceea ce mi-au văzut ochii. Și nu știu cum de nu mi-am pierdut mintea. Nu exagerez absolut nimic. E ușor de imaginat ce s-a ales din înghesuiala a zeci de mii de oameni, asupra cărora avioanele americane, în trei valuri succesive, au aruncat ploaie de bombe explozive și incendiare. S-a bombardat aproape la metru pătrat. Numai așa se explică de ce dintr-un tren german, care

avea pe puțin 40 de vagoane, n-a scăpat absolut niciun vagon nelovit de bombe. Toată încărcătura acestui tren, care era formată numai din soldați germani, a fost prefăcută în țandări. Ardeau cadavrele în foc cum ard lemnele într-un cuptor...

Repet, am stat în acea groapă

mare până ce s-au terminat exploziile din vagoanele cu muniții, după care m-am îndreptat, pe aceeași cale pe care venisem, adică tot printre vagoanele sfărâmate sau în flăcări ale celor patru sau cinci garnituri de trenuri, și, cu toate că nu mai știam bine ce e cu mine, am pornit în căutarea vagonului meu, orientându-mă după un turn (castel de apă) din Triaj, de care vagonul știam că e aproape și pe care nu era greu să-l găsesc, datorită faptului că avea drept acoperiș o prelată mare, galbenă. Ajungând la vagon, care încă mai era întreg, am început să strig pe nume pe fiecare dintre cele trei persoane care știam că erau în vagon în momentul începerii celui de-al doilea val de bombardament. M-am uitat cu mare atenție printre morți, dar n-am găsit pe nimeni dintre persoanele cunoscute și, cu mare greutate, m-am urcat în vagon pe scara gheretei frânarului. Era o căldură înăbușitoare din cauza atâtor incendii din imediata apropiere. Aerul era greu de respirat din cauza mirosului

care îl lăsasem în seama d-lui Filip Bocek și a d-nei Elena Bocek, părinții d-lui ing. Aurel Bocek, șeful Serviciului Silvic din jud. Iași –, care mai aveau cu ei și pe o nepoată a lor, elevă la Liceul Industrial al R.F.R. [Reuniunea Femeilor Române – *n. edit.*] din Iași și care plecaseră odată cu mine cu vagonul din Iași. În același timp, se auzea zgomot de avioane la mare înălțime și artileria antiaeriană româno-germană începu să tragă. Asupra Gării de Nord s-a lăsat o ceață neagră-cenușie și aproape în aceeași clipă începură și trăsnetele exploziilor bombelor inamice. N-ajunsesem încă la vagon. Am intrat și am stat sub un alt vagon, până ce-a trecut primul val de bombardament, după care am luat-o iar la fugă spre vagonul meu. E un fel de-a spune... Cum puteam oare să fug, printre și peste morți și răniți, care erau căzuți unul peste altul, grămadă... Și aceasta din cauză că lumea a fost surprinsă de bombarda-

ment, fără să aibă unde se adăposti și nici timpul necesar ca să poată părăsi atâtea și atâtea garnituri de trenuri și să iasă în câmp, în afara Triajului.

Când a început bombardamentul, bieții oameni forfoteau printre trenuri ca albinele în stup, neștiind, buimaci, cum și unde să se ascundă de torentul de foc care cădea de sus, văjâind asurzitor. N-aveai pe unde să pășești de morți, răniți și băltoace de sânge. Strigătele de ajutor, țipetele, vaietele răniților nu se puteau auzi din cauza zgomotelor diferite ce veneau din toate părțile. Pârâiau, de exemplu, pereții de lemn ai vagoanelor care ardeau de la bombe incendiare etc.

Când am ajuns, în fine, la vagon, am luat imediat o piatră în mână și-am început să bat cu ea în zăvorul vertical de la ușile laterale ale vagonului, cu scopul de a le deschide și a înlesni astfel ieșirea din vagon a celorlalte

trei persoane, despre care am spus mai sus, cărora le strigam să coboare din vagon fiindcă acesta era descoperit, din care cauză urcarea sau coborârea din el nu se putea face decât pe scara gheretei frânarului. N-am reușit însă să fac nimic, fiindcă în acel moment a început al doilea val de bombardament. Am intrat sub vagon, unde, de asemenea, au mai intrat și vreo trei soldați. Am stat toți pe osiile vagonului, ale cărui roți erau pline, adică nu cu spițe. Am fost astfel apărați de schije și de prundișul care se izbea în pereții vagonului în timpul exploziilor. După încetarea și a acestui val de bombardament, nu știu ce i-a făcut pe acei soldați că m-au tras de mână și de haine după ei, până ce m-am trezit cu dâșii într-o groapă dintre liniile ferate, cam la 25-30 de pași de vagon, cu picioarele înfipite în murdărie (materii fecale).

Am stat în acea groapă – care era una dintre multele gropi la fel săpate, anume pentru ca

Calea Griviței, vedere spre Atelierele C.F.R. Grivița

un ceferist – care, împreună cu doi militari gradați (sergenți T.R.), nota, inventaria ceva – să intervină dânsul pe lângă santinele, ca să mi se permită trecerea, dar mi-a răspuns la fel, că nu se poate sub nici un motiv. M-a întrebat apoi ce număr avea vagonul, când și cu ce tren anume am plecat din Iași

și când am ajuns în Triaj. Răspunzându-i la întrebări, ceferistul s-a uitat pe o foaie de hârtie ce o avea într-o condicuță și mi-a răspuns, plecând, numai atât: „Vagonul despre care vorbești dumneata a ars“. Nu știu dacă acel ceferist mi-a spus adevărul sau dacă m-a mințit, ca să scape de mine, fiindcă insistam.

Văzând că e inutil să mai încerc și fiindcă auzeam diferite persoane vorbind între ele că e foarte greu de intrat în București și prin alte bariere, deoarece s-a bombardat și asupra altor cartiere în afară de Triaj și că legăturile telefonice sunt peste tot întrerupte, m-am întors îndărăt pe jos în satul Bâcu, unde, obosit și deprimat sufletește, m-am odihnit la casa săteanului ce mă găzduia, timp de vreo patru-cinci ore, după care am plecat în satul Joița – reședința de comună –, unde m-am prezentat la Primărie și am rugat să mi se permită să vorbesc la telefon cu Primăria orașului Strehaia, pentru ca să comunic șefilor

Vagoane de marfă pe două osii, acoperite tip G, distruse în București Triaj (sau Chitila Triaj, cum i se spunea atunci); fotografiile fac parte din colecția domnului Șerban Lăcrișanu, inginer ceferist

mei cele întâmplate. Răspunsul a fost însă că nu se poate așa ceva, din cauză că legăturile telefonice sunt întrerupte după bombardamentul asupra Capitalei.

M-am întors în satul Bâcu, unde am rămas până a doua zi (6 aprilie) dimineața, când, mulțumind gazdei mele, mi-am luat valiza și acea haină cu blană și am plecat pe jos, cu hotărârea de a ajunge cât mai repede la Strehaia, unde îmi erau șefii, colegii cu soția mea, care plecase din Iași cu două zile înainte de plecarea mea cu vagonul. Am spus că am plecat pe jos, cu scopul ca să ajung la cea mai apropiată gară de pe calea ferată spre Pitești. Pe drum însă, prin satul Joița, m-a ajuns din urmă o căruță (furgon) cu vreo trei militari, care m-au luat cu ei. Trecând prin satele Cosoba și Tărtășeni, am ajuns la gara Ciocănești, de unde căruța militară a plecat mai departe, iar eu, după puțin timp, m-am urcat într-un tren de marfă, cu care am mers până la Pitești, de unde, după o noapte întreagă de așteptare, am

plecat cu un alt tren până la Piatra Olt, de unde, după o așteptare de vreo trei-patru ore, m-am urcat în alt tren, care trebuia să mă ducă, în fine, până la Strehaia, unde am ajuns pe la orele 8.30, în dimineața de 8 aprilie 1944.

După ce am adus totul – cu amănuntele succesive – la cunoștința șefului

Inspectoratului Silvic Iași și a șefului Serviciului Silvic Județean Iași și după ce am scăpat cu chiu cu vai de colegii și colegele mele, care-mi cereau mereu noi și noi amănunte – mai cu seamă cei care au avut bagajele în vagonul care a ars –, am ajuns în sfârșit și eu acasă, adică la locuința ce-mi fusese reparată de către autorități.

E de prisos să mai descriu în ce stare sufletească a ajuns soția mea, aflând că tot avuțul nostru mai principal s-a pierdut în foc. Vor trebui să treacă multe luni de zile ca să ne venim în fire, să ne obișnuim cu gândul că „așa a fost să fie!“.

După ce m-am spălat bine, am stat la masă și am dormit vreo patru ore. În aceeași zi de 8 aprilie, pe la orele trei după masă, împreună cu dl.ing. Gheorghe Tărnăuceanu, șeful Inspectoratului Silvic Iași, și cu dl.ing. Aurel Bocek, șeful Serviciului Silvic Județean Iași, cu mașina Inspectoratului Silvic Iași, condusă de șoferul

pătrunzător de carne friptă. Răniți nu mai erau. Îi ridicaseră probabil echipele de salvare române și germane. În golul dintre bagajele din vagon, care ne servise pe drum drept adăpost, nu mai era nimeni. Cele trei persoane fuseseră probabil salvate de cineva sau coborâseră singure din vagon. Cine putea însă să știe ce se se întâmplase cu ele mai departe!

Căldura devenise insuportabilă, îmi dogoreau fața și mâinile. Eram sleit de puteri și cu nervii zdruncinați... Ce puteam face singur, într-o asemenea situație? Bagajele mai mici, mai ușoare, erau așezate în vagon sub cele mai mari și mai grele, ca măsură de prevedere, să nu poată să ni le sustragă cineva. Cele care erau mai la îndemână erau cele de primă necesitate, dar și de mai mică valoare. Puteam oare eu singur să ridic, să dau la o parte baloturile mari și grele, ca să scot pe cele mai mici, mai potrivite, pe care să le arunc afară din vagon? Să presupun că aș fi avut puterea să fac așa ceva... Unde aș fi putut să le arunc? În foc? Fiindcă la câțiva pași de vagon erau mormane de jărat. Erau alte vagoane care ardeau, aprinse de la altele; cu alte cuvinte, lipsea spațiul potrivit. Pe acoperișul vagonului, format din prelată mare, galbenă, și alte pături etc., care erau bătute în cuie sau legate cu sârmă de perei vagonului, începuse să cadă

stropi de păcură aprinși, scânteii, cenușă... și să izbucnească, ici-colo, flăcări mici din prelată. Timp de gândit nu mai era. Am pus mâna pe o valiză mică și ușoară de a mea, în care aveam actele personale și alte câteva lucruri mici: alimente pentru drum... și pe o haină (scurtă) cu blană, a șoferului Inspectoratului Silvic Iași, pe nume Cărintu Constantin, și cu ele în mână am coborât din vagon pe scara gheretei frânarului, fără să știu ceva de soarta celorlalte trei persoane, dacă au scăpat cu viață sau dacă...

Nu știu dacă își poate închipui cineva ce simțeam eu atunci în inima mea! Părăseam vagonul, fără să fi salvat ceva din el... Arhivele și toate obiectele de inventar de mare valoare ale ambelor instituții, precum și bagajele a o bună parte din personalul ambelor instituții, pe urmă bagajul meu, care reprezenta întregul meu avut, urma din moment în moment să cadă pradă flăcărilor, să se prefacă în scrum!

Nu știu cum m-am strecurat iarăși pe aceeași cale,

până ce-am ieșit din Triaj în câmp și, ocolind acea groapă mare în care mă adăpostisem mai înainte, am apucat-o pe câmp înainte, spre satul Giulești, împreună cu o mulțime de lume, mai mult femei, dintre care foarte multe cu îmbrăcăminte murdară și sfâșiată, plângând, bocindu-se.

La Primăria din Giulești se făcea repartizarea refugiaților sinistrați (scăpați de la bombardament) pe la casele locuitorilor din comună. Am fost și eu repartizat pentru două zile la un sătean din satul Băcu, unde am fost găzduit și unde, în tot cursul nopții, soția săteanului, bătrână ca și soțul ei, mi-a curățat și reparat hainele (mai cu seamă paltonul și pantalonii). A doua zi dimineață (5 aprilie), lăsând valiza și haina cu blană la casa săteanului ce mă găzduise, am plecat din Băcu îndărăt la București ca să intru în Triaj să văd dacă a ars întreg vagonul sau poate a mai rămas o parte din încărcătură nearsă, în cazul când – mă gândeam și speram – ar fi venit ceva echipe de salvare, care ar fi stins incendiile. N-am mai putut însă pătrunde

în Triaj, din cauză că santinelele, cu toate că le-am dovedit cine sunt și ce caut, m-au oprit peste tot, spunându-mi că au ordin să nu lase sub niciun motiv, pe niciun particular, să intre în Triaj, fiind încă pericol din cauza bombelor cu explozie întârziată etc. Am rugat și pe

*Gara de Nord; în stânga, copertina de la casele de bilete
clasa a II-a*

B.N.R. – 130 ani

O ședință a Consiliului de Administrație al B.N.R., la începutul anilor '90

REFACEREA PRESTIGIULUI INTERNATIONAL AL BĂNCII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

ADRIANA MARINESCU, Director B.N.R.

S-a vorbit mult la începutul anilor '90 despre măsura „de așa-zisă naționalizare“ a valutei, de la 1 noiembrie 1991. După constrângerile severe de până în decembrie 1989 privind regimul valutar, mai ales în ceea ce privea accesul populației la deținerea de valută, orice măsură ce îngrădea posibilitatea utilizării libere a acestuia (de către firme și/sau populație) era privită ca un atac direct la democratizarea țării.

Imediat după evenimentele din decembrie 1989, una dintre primele măsuri a vizat liberalizarea accesului populației la deținerea de valută. Pe de altă parte, centralizarea excesivă a economiei, presiunile inflaționiste de la începutul anilor '90 și diminuarea semnificativă a rezervelor internaționale, care nu se puteau reface rapid, precum și dezmembrarea relațiilor economice în cadrul

C.A.E.R. și declanșarea crizei în Orientul Apropiat au făcut ca alegerea unui regim adecvat al cursului de schimb pentru perioada de început a trecerii la convertibilitatea totală a operațiunilor de cont curent să se facă cu prudență.

Începând cu 1990 s-au marcat primii pași, unii semnificativi, pe linia transformării radicale a economiei românești: abolirea planului

centralizat, eliminarea obligativității livrării mărfurilor doar către agențiile de stat pentru achiziții, eliminarea monopolului de stat în domeniul comerțului exterior, elaborarea unei legi cu deschidere pentru investițiile străine, autorizarea înființării de noi bănci comerciale (chiar și private).

Totodată, în cursul anului 1990, guvernul împreună cu banca centrală au decis de-

Constantin Căruntu, am plecat la București și am ajuns pe la orele 8.30 seara la Ocolul Silvic Brănești, din apropiere de București, unde am fost găzduiți până a doua zi (9 aprilie), de unde, pe la orele 8 dimineața, am plecat în Capitală, la Ministerul Agriculturii și Domeniilor. De acolo, după vreo jumătate de oră, împreună cu încă doi delegați din partea Ministerului, am plecat în Triaj, unde se făcea curățenie. Se adunau și se cărau cu roabele resturi de trupuri omenești. Din cadavrele întregi, în cea mai mare parte carbonizate, se făcuseră grămezi din loc în loc, ca niște clăi de snopi pe lan.

Orientându-ne după același turn (castel de apă), care nu știu prin ce minune a scăpat neatins de bombe, în apropierea căruia știam că se află vagonul, nu ne-a fost greu să-l identificăm, și datorită faptului că obiectele

de inventar din metal rămăseseră oarecum întregi și le-am recunoscut imediat. Fiind lămurită situația, prin identificarea vagonului, s-a încheiat cuvenitul proces-verbal semnat de cei în drept, după care, datorită unui anunț apărut în ziarul *Curentul*, am plecat cu toții în str. Foișor nr. 9, din cartierul Bucureștii Noi, unde am găsit în bună stare pe cele trei persoane – adică părinții d-lui ing. Aurel Bocek, cu nepoata lor –, care au fost salvate de patru soldați germani, ce le-au scos din Triaj și le-au îndrumat la adresa sus-menționată, fără să-și fi putut lua niciun fel de bagaj din vagon.

În aceeași zi de 9 aprilie, subsemnatul am plecat în gara Chitila, unde m-am urcat într-un tren format și din vagoane de persoane, și din vagoane de marfă, pline de refugiați, cu care am mers până la Pitești, de unde, după puțin timp, m-am urcat într-un tren personal cu destinația Turnu Severin, din care am

coborât în Strehaia a doua zi (10 aprilie), pe la orele 7.15 seara.

În felul acesta a luat sfârșit unul dintre cele mai mari necazuri prin care mi-a fost dat să trec până atunci în viața mea.

În ce privește pe dl.ing. Șef silvic Aurel Bocek și pe părinții săi, împreună cu nepoata lor, d-lor s-au stabilit la Strehaia după vreo două zile. La fel și dl.ing. inspector Gh. Tărnăuceanu s-a întors la Strehaia, tot peste vreo două zile.

Cu acestea închei această declarație, cu rugămintea ca persoanele cărora li s-a părut prea lungă și plictisitoare să mă ierte. Aș fi putut foarte bine să o scriu numai într-o pagină sau două, dar n-am putut. N-am putut fiindcă prea adânc s-a întipărit în sufletul meu marea tragedie ce mi-a fost dat să o văd cu ochii mei și să o trăiesc cu inima îndurerată.

Strehaia, 28 aprilie 1944 ■

OPERA LUI MACHIAVELLI (Monoverb: 5-10)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluție rebus: TAKE IONESCU, POLITICIAN ȘI MEDIATOR INTERNAȚIONAL, nr. 11/2010

S – A – G – C – L – CONSERVATOR – CREMA –
PITA – TI – MEDIATOR – AVERESCU – A – OB
NI – CELA – INIȚIA – ERM – ALA – IR – OSTI –
S – LD – ARAC – N – INTERNE – UNI – O – SE –
BS – US – STATUIE – ACT – APUS – LIDER –
ITALIA – TITU

Soluție joc: ÎN SUSA ANTICĂ, nr. 11/2010

CURTEA REGALĂ A PERSIEI

(CU – R – T/E – ARE – G/A – LA – A/PE – R – SI –
E – I)

ciale să participe la licitația valutară de la B.N.R., respectiv să cumpere și să vândă valută de pe piață.

Nu pot să vorbesc de refacerea prestigiului internațional al B.N.R. fără a aminti, măcar parțial, de oamenii care, deși străini, și-au pus amprenta pe schimbările din anii de tranziție și chiar ulterior.

În ultimii 20 de ani am avut ocazia să particip la majoritatea negocierilor cu Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, BERD, să asist la discuții, uneori tensionate și să cunosc multe echipe de experți din aceste instituții.

Negocierea și încheierea primului acord de asistență financiară, în 1991, a generat, în vederea unei mai strânse colaborări și monitorizării mai bune a programului financiar și de asistență tehnică, și deschiderea, în vara anului 1991, în sediul central al B.N.R., a biroului reprezentantului rezident al Fondului în România. La începutul anilor '90, astfel de birouri au fost deschise de către F.M.I. în toate țările din zona Europei Centrale și de Est, aflate în plină tranziție la un nou sistem economic și beneficiind de sprijinul multiplu al F.M.I.

Edouard Moaiejenski s-a instalat la București în vara anului 1991 și a monitorizat negocierile și programele cu Fondul o perioadă de un an. La început, i se părea că nimic nu merge cum trebuie, legăturile electronice erau lente, orice tendință de ieșire din program sau mică problemă organizatorică sau de logistică determina clasică exprimare „Washington won't like it” (Washingtonului nu i-ar plăcea...).

Sunt surprinsă că după mai bine de 20 de ani mass-media

Mohsin Khan

românească vorbește încă de „americani de la F.M.I.” sau experții americani care discută programele de finanțare ale Fondului. Vreau să reamintesc că F.M.I., ca și instituțiile din Grupul Băncii Mondiale au într-adevăr sediul la Washington DC, S.U.A., dar sunt organizații internaționale, în care lucrează o diversitate de naționalități, criteriul angajării personalului fiind acela al performanței, și nu țara de origine. Salariații, în majoritate, sunt rezidenți în S.U.A., dar ei rămân francezi, nemți, indieni și de multe alte naționalități.

Dintre șefii misiunilor pentru România, doar ultimul (2008-2010) este cetățean american (Jeffrey Franks). Restul au avut naționalități diferite, provenind ca origine din Pakistan, Anglia, Danemarca, Grecia, Croația, Belgia sau Austria.

Sunt încântați de România și de frumusețile ei, au revenit cu mare plăcere și atunci când nu au mai lucrat la F.M.I. Nu numai că s-au străduit să înțeleagă mecanismele economice și sociale din România, mentalitățile de la noi, dar și-au arătat deschiderea de a învăța limba română, unii dintre ei chiar prezentându-și începutul sau integral conferințele de presă

în limba română, ca un gest de apreciere și politețe.

Și dacă la noi sunt prezentați ca „fioroși” negociatori – ceea ce fac în baza mandatului de negociere și al teoriilor clasice de negociere –, în realitate sunt persoane agreabile, cu familii numeroase și cu pasiuni dintre cele mai diverse.

Unul dintre șefii de misiune mi-a destăinuit odată, la încheierea unei vizite de negocieri dificile la București, în drum spre aeroport: La ce crezi că se gândește acum un șef dur de misiune... că peste două zile trebuie să adune frunzele căzute în număr foarte mare pe iarba din fața casei (în America ești amendat dacă nu-ți tunzi iarba; trebuie să știți că la Washington, din cauza umidității, crește foarte repede).

Amintesc doar câteva dintre aceste persoane. Negociatorul primelor două programe de finanțare, Mohsin Khan, este pakistanez, vorbitor a cinci limbi străine și a lucrat în F.M.I. peste 30 de ani, mulți dintre ei în Departamentul de cercetare al Fondului. A vizitat România aproape în fiecare lună în perioada 1991-1992, comunicațiile electronice nefiind atât de dezvoltate la vremea aceea la noi, iar monitorizarea programului și sistemul de raportare a datelor făcându-se destul de greu (în Direcția valutară erau doar două calculatoare). După ce a fost șeful misiunii în România, a condus ca director Institutul Fondului Monetar Internațional de la Washington, unde au fost pregătiți și mulți cursanți din România, iar din 2003 a devenit Director al Departamentului Orientul Mijlociu și Asia Centrală.

(Continuare în p. 60)

valorizarea substanțială de două ori a cursului de schimb, precum și un prim pas spre liberalizarea prețurilor, însoțit de o ajustare în sus a prețurilor controlate, de la 1 noiembrie 1990.

În aceste condiții, guvernul și banca centrală au optat, temporar, pentru un sistem (valutar) dual, format dintr-o piață interbancară, unde cursul de schimb era determinat de forțele pieței, și un curs de schimb oficial fix, aplicabil unui număr limitat de tranzacții și stabilit de către B.N.R.

Piața interbancară, care și-a început operațiunile la 18 februarie 1991, era deschisă prin băncile participante – acționând ca *brokers* –, tuturor întreprinderilor/agenților economici. Cursul de schimb era determinat printr-o licitație de tip *fixing*. La început, volumul tranzacțiilor a fost destul de limitat, poate și datorită lipsei de experiență a agenților economici de a acționa pe o piață valutară flotând liber. Cursul de schimb stabilit pe piața interbancară în prima zi de operare a fost de 150 lei pentru 1 USD, în condițiile în care cursul fix era de 60 lei pentru 1 USD, iar la sfârșitul primei săptămâni de operare s-a situat între 200-225 lei.

Regimul valutar aplicabil în acel moment agenților economici, în majoritate cu capital de stat, viza posibilitatea ca aceștia să-și rețină (într-un cont de valută la bancă) 50% din câștigurile brute din exporturi. Utilizarea sumelor în valută din acest cont se făcea liber, fără nicio restricție pentru tranzacțiile curente. Dacă

firmele aveau nevoie de mai multă valută decât cei 50% reținuți în contul de valută, puteau să o cumpere, pe piața interbancară.

Cursul de schimb oficial era determinat de B.N.R. și se aplica cumpărărilor de valută de la exportatori, care nu făceau obiectul reținerii, vânzărilor de valută pentru importul unui număr limitat de produse și unor tranzacții guvernamentale (doar unele produse energetice: petrol, gaz natural, cărbune, electricitate și unele materii prime pentru industrie: minereu de fier, plumb, cauciuc, lână, piei, soia, feroaliaje puteau fi importate la cursul de schimb oficial și într-un volum limitat).

B.N.R. nu putea cumpăra valută pe piața interbancară pentru a o vinde la cursul oficial.

Din aprilie 1991, mici tranzacții în valută ale persoanelor fizice au fost, de asemenea, permise, tot prin intermediul băncilor comerciale.

Pentru eliminarea distorsiunilor de pe piața valutară a existat preocuparea și angajamentul prin primul acord *stand-by* încheiat cu F.M.I. pentru unificarea cât mai rapidă a cursurilor de schimb. Aceasta s-a realizat în noiembrie 1991, la un curs de

180 lei/1 USD. Întârzierea mare în obținerea altor finanțări externe în afara sprijinului de la F.M.I. și nivelul foarte scăzut al rezervelor valutare au determinat guvernul să decidă obligativitatea pentru agenții economici de a vinde statului întreaga valută deținută (*full surrender*), și nu doar 50%, ca în perioada precedentă. Ei puteau dispune de valută, prin piața valutară pentru efectuarea plăților în valută.

Trebuie să subliniez că aceasta a fost o măsură temporară, care a creat mult „zgomot” și care a fost abolită în martie 1992, după discuții dificile și ezitări din partea guvernului, odată cu încheierea celui de al doilea acord *stand-by* cu F.M.I. Unul dintre argumentele pentru eliminarea acestuia a fost acela că măsura nu a adus în bănci cantitatea de valută așteptată.

Persoanele fizice nu au fost afectate de această măsură, dar schimbul valutar se făcea „pe stradă”, mai ales în fața Hotelului Intercontinental, unde străinii erau acostați, uneori brutal, pentru un eventual schimb, în special de dolari. Nici nu ne vine să credem astăzi că doar cu 18-20 de ani în urmă nu existau case de schimb valutar.

Odată cu unificarea cursurilor de schimb și cu elaborarea de către B.N.R. a regulamentului valutar pentru operațiuni curente au fost înființate și primele case de schimb valutar (monitorizate aproape zilnic, la început de rezidentul F.M.I. la București), care au fost și ele treptat autorizate ca prin băncile comer-

Prezență obișnuită azi, în urmă cu 20 ani casele de schimb valutar nu apăruiseră încă

prumutat termenul *milă* din latină, probabil prin intermediul mediogrecului *mili*, transmis și în albaneză sau turcă (în forma *mil*).

Leghe (cu variantele vechi *legă*, *leghi*, *lege*) este o unitate de distanță variind între 3 și 7,5 km. În trecut, n-a fost folosită în română (apare prima dată într-o traducere din greacă a unui manual de geografie, manuscris din 1780, aflat la Iași), deși în jurnalul lui Iacob Sobietki, fiul regelui Ioan, întocmit cu prilejul campaniei polone din 1686 în Moldova, este menționată de câteva ori expresia „leghe bune moldovenești”. Termenul este deci relativ recent și este un împrumut din it. *lega*. În italiană și în celelalte limbi romanice (fr. *lieue*, sp. *legua*) este un termen moștenit din latina târzie (din

Stație de poștă (gravură din veacul al XIX-lea)

leuca sau *leuga*), despre care se spune că ar fi de origine celtică și ar corespunde la două mile.

Păpriște (cu varianta *popriște*) este un termen învechit pentru denumirea unei unități de lungime egală cu 100 de stânjeni, deci aproximativ 200 m. Apare la Varlaam, în *Cazania* sa. Este un termen vechi slav: *puprište*.

În sfârșit, uneori distanțele se apreciau după aruncătura unei săgeți, pentru care se folosea termenul *pistreală* (derivatul slav *pristilm*, de la

strela „săgeată”). Cu vântul acesta învechit este explicat, în Dicționarul Academiei, prin „distanță până la care poate ajunge o săgeată, un proiectil” (apare prima dată la Coresi, în *Evangeliiar*); valoarea sa este apreciată la circa 308 m sau o șesime de milă.

Pistreală a avut și derivate: *a pistrela* „a țâșni, împrăștiindu-se în toate părțile”, cu sinonimul *a popistrela* (amândouă apar la Dosoftei). Alt sinonim este *a improșca* „a arunca, a azvârli”, derivat de la *proască*, cuvânt învechit cu sensul „distanță (variabilă) egală cu aceea parcursă de o săgeată aruncată cu arcul”, de origine slavă (s-au propus diverse etimoane slave).

Odată cu apariția armelor de foc, distanțele au început să fie apreciate după bătaia puștii. ■

Refacerea prestigiului internațional al Băncii Naționale a României

(Urmare din p. 58)

Englezul Maxwell Watson, specialist nu numai în economie, dar și în lingvistică și vorbitor a câtorva limbi străine, este în prezent consultant pentru Uniunea Europeană și profesor la Oxford, după o carieră de peste 20 de ani la F.M.I. În perioada în care a lucrat în Departamentul European ca șef de misiune

pentru România asculta în fiecare dimineață, în mașină spre sediul F.M.I., casete de învățare a limbii române.

Pol Thomson, cunoscut pentru cea mai lungă misiune de negociere în România în primăvara anului 1997 (cinci săptămâni), a devenit șeful biroului F.M.I. de la Moscova și este în prezent Director adjunct al Departamentului European din F.M.I., coordonând inclusiv monitorizarea programului pentru România.

Reprezentanții rezidenți ai F.M.I. în România au fost și ei de naționalități diferite: francez de origine poloneză, american, francez, englez, argentinian, danez.

Printre aceștia, Joshua Greene, mare iubitor de mu-

zică clasică și pasionat interpret la pian, a organizat miniconcerte la Biblioteca americană (în cadrul cărora a acompaniat soliști vocali români, pe lângă seratele muzicale de la el acasă, organizate la București sau Washington). Pe toată perioada celor trei ani a șederii sale în România putea fi văzut în fiecare vineri la concertele pe bază de abonament de la Ateneul Român.

John Hill este mormon. După părăsirea F.M.I., deși dorea să se retragă și visa să scrie o carte despre Marele Canion, a acceptat să conducă o misiune mormonă de trei ani în Madagascar. ■

(Va urma)

Pastila de cuvinte

Distanțele mari se calculau greu, fiindcă înainte de introducerea sistemului metric nu existau unități de măsură precise. Din această cauză, așa cum remarcă N. Stoicescu în cartea Cum măsurau strămoșii. Metrologia medievală pe teritoriul României, distanțele mari erau apreciate uneori din privire. La 1282, în Transilvania, la hotărnicia unei întinderi mari de pământ se spunea că se va măsura „din ochi”, ca și în secolul următor, la 1348, când se spune chiar explicit visu considerando – „din ochi”. În cele trei țări locuite de români se foloseau, pentru aprecierea distanțelor, ceasul de mers, mila, leghea și păpriștea, alături de alte modalități de măsurare, după bătaia săgeții sau a puștii. Aceste diverse procedee sunt explicate pe larg în cartea lui N. Stoicescu.

UNITĂȚI DE LUNGIME

Academician MARIUS SALA

Ceasul de mers a fost folosit mai ales în Moldova, fiind principala unitate de măsurat distanțele mari. Se calcula în trei feluri: după mersul omului pe jos, după mersul calului și după mersul bouului, cu diferențe între ele. În secolul al XIX-lea, se considera că măsoară în medie 2.000 de stânjeni, adică circa 4,5 km. În Țara Românească și în Transilvania a fost mai rar folosit decât în Moldova. Procedeele se regăsește, în trecut, și la alte popoare (austriecii calculau așa distanțele parcurse cu vaporul pe Dunăre). Cuvântul *ceas* este un împrumut din vechiul slav *čas* „oră”. S-a folosit și *ziua de mers*.

Poșta a fost o unitate de măsură folosită în Țara Românească și în Transilvania. Era distanța la care se schimbau caii de poștă (sau de *menzil*, cuvânt turcesc ce însemna „poștă”). Cores-

pundea la 15-20 km sau 7.000 de stânjeni.

Mila a circulat numai în Transilvania (este amintită însă și într-o scrisoare a lui Ștefan cel Mare către regele polon).

Săgeata aruncată de arcaș poate străbate o distanță variabilă

Este atestată încă din secolul al XIV-lea, dar nu se precizează valoarea ei (existau diverse *mile* folosite în Transilvania: maghiară, germană). Cuvântul a fost împrumutat din latină, unde *millia* era o formă de plural al lui *mille* „mie”, folosită ca unitate de lungime, abreviere a expresiei *mille passum* „o mie de pași”. Această unitate de măsură a distanței, de origine romană, a fost împrumutată de diverse limbi: fr. *mille* cu sensul „milă, veche unitate de lungime sau de distanță”, reprezintă o dezvoltare semantică pe teren francez a latinescului *mille* „mie”; în dicționarul *Le Petit Robert*, la cuvântul *mille* se menționează că se folosește și azi în numeroase țări (Franța, Italia, Anglia, Germania), cu valori diferite. De precizat că termenul englez *mile* a fost împrumutat în franceză ca *mille anglais* (mila engleză are 1609 m). Româna a îm-

la adevărurile eterne. Pe drum era și un francez, un profesor, care a fost fericit să afle că are a face cu mine. Am sosit aici după o oră, am luat masa, am privit marea, și apoi aici, într-o cameră, am corectat notele și le trimit la Paris. Nu mai este discursul meu, dar este ceva pe aproape. Va apărea în *La Roumanie* și îl vei citi cu plăcere. Acum este ora șase și îți scriu. Ceaiul este pe masa mea, Titulescu și Madge stau de vorbă. Eu nu-i aud. Sunt cu totul lângă tine. Vom pleca la ora opt, după cină, și mâine, Londra. Dacă totul merge bine, vom ajunge către orele unsprezece dimineața și îți voi telegrafia imediat.

Sâmbătă mă duc la Brighton să duc flori pe mormântul femeii care a fost înaintașa ta, care m-a ajutat cât a putut în viață, dar a cărei amintire nu se află și nu se va afla niciodată între tine și mine, în dragostea noastră. Te rog să fii sigură de aceasta. Când iubim suntem geloși, sau mai curând îngrijorați de orice, de trecut, de prezent, de viitor, de aerul care ne înconjoară, de vorbele pe care le pronunțăm, de vise chiar. Această grijă, care este prețul nedorit al fericirii noastre, te rog să nu o ai. Te iubesc, copilul meu drag, într-un fel atât de absolut, de complet [text deteriorat, ilizibil]. Acum, când privesc la întregul meu trecut prima dată când am trecut Canalul Mânecii pentru alt motiv decât ca s-o întâlnesc pe cea care a murit și când, în genunchi în fața ta, îți pun dinainte, fără nicio rezervă, toată viața mea, viața mea întreagă, este un alt aspect al aceleiași iubiri. Te iubesc ca femeie, ca soție, ca tovarășe, ca amantă, așa cum te-aș iubi ca mamă, dacă ne va

Petru Poni

fi dat. Nu am decât o grijă, o suferință pe care caut să o uit. Ah! Dacă aș avea zece ani mai puțin ca să sporesc cu atât perioada fericită, cea mai fericită din viața mea! Știu că tu îmi interzici această idee. S-o părăsim.

Iubito, nu am primit decât o singură scrisoare de la tine. Înțeleg. N-ai vrut să ai aerul a te introduce între mine și... Brighton. Să nu ai gândul ăsta. Dacă ai fi aici, ți-aș cere să-mi alegi florile și sunt sigur că ai face-o cu toată inima. Noi ne iubim mai presus de toate aceste lucruri. Eu unul nu am încetat să te iubesc nicio clipă și sunt sigur că tu mă iubești la fel. Să fim, draga mea, feriți de iubirea noastră. Nu le e dată tuturor această iubire. Să ne sprijinim în greutățile vieții. Vor fi destule. Soarta noastră a vrut în așa fel, încât pe mulți îi umbrim fără voia noastră. Să ne sprijinim unul pe altul. Eu găsesc, ți-o jur, în dragostea ta, toată răsplata vieții mele. Mi-ar ajunge fără nimic altceva. Aș lăsa ambiția și gloria ca să trăiesc cu tine,

numai noi doi, singuri și simplu. Nu vom face așa, împotriva destinului nu vom face așa. Dar să avem și o viață numai a noastră. Să ne cufundăm în dragostea noastră, întotdeauna și fără încetare, să fim feriți. Dacă am făcut bine în viața mea, sunt plătit pentru că o am pe Adina. Tu ești iubita mea, tu ești viața mea, tu ești speranța mea, tu ești răsplata mea. Dacă vreodată sunt nerăbdător, nervos, cam brusc, iartă-mă. Nu sunt decât un om, un om care iubește din toate puterile lui, un om care nu vrea decât un lucru: femeia lui să fie mulțumită și cât mai fericită cu putință... Ah!

Adina, Adina, cum vreau să mă aflu lângă tine! Și iată că tot mă depărtez!

Descind la Hyde Hotel Knightsbridge. Dacă vrei, telegrafiază-mi. Dacă preferi, nu-mi scrie. Cum vrei, dragă. Eu îți voi scrie în toate zilele, în toate zilele. Ah! Iubita mea, iubita mea, ce sete mi-e de viață, ce sete de fericire! Număr zilele, număr orele. Și îți spun, dragostea mea: pe curând. Și te îmbrățișez cu toată puterea. Iată, îți scriu și mă simt mai bine, odihnit, alt om. Ce-ar fi dacă te-aș vedea, dacă ți-aș vorbi?

Al tău...

*Em. Lahovari
către administratorul Cazimir*

Paris,
vineri 17 ianuarie 1919

Stimate domnule Cazimir,

Am sosit la Paris la 31 dec.[embrie], dupe un voiaj foarte lung și care pe mare a fost și foarte periculos. Ne-am hotărât să venim la Paris

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

Războaiele răstoarnă dramatic viața multor oameni. Scrisorile expediate în asemenea vremuri – dincolo de împrejurarea că unele n-au mai ajuns niciodată la destinație și doar întâmplarea a făcut să le mai afli – poartă pecetea grabei.

Constantin Filitti (Puiu), prieten apropiat al principelui

Carol – viitorul rege Carol al II-lea –, îi scrie acestuia, de la Iași, în creion, un bilet, propunându-i o întâlnire. În august 1918, Take Ionescu, aflat în vârtejul evenimentelor care, la Paris, urma să decidă statutul internațional al României, găsește răgaz să-i scrie soției rămase în țară. Este o fermecătoare scrisoare de dragoste, prin care parcă vrea să se dezvinovățească de drumul pe care se pregătește să-l facă la Brighton, în Anglia, ca să depună flori la mormântul „înaintașei” destinatarei (fosta soție Elisabeth Bessie Richards). La începutul anului următor, Em. Lahovari, diplomat aflat vremelnice la Paris, încearcă să afle de la administratorul său situația averii din țară, în perspectiva exproprierii preconizate de liberali.

Biletul lui Constantin Filitti și scrisoarea lui Em. Lahovari se păstrează la Biblioteca Națională, fondul Saint Georges; cea a lui Take Ionescu, în copie dactilografată, e în posesia noastră.

Adina...

...și Take Ionescu

*Constantin Filitti
către principele Carol*

Dragă,

Am fost la tine la ora patru fără un sfert, dară fiind ocupat cu cercetașii, n-am putut intra să te văd. Dacă găsesc bilet la tren pentru astă seară sunt obligat a părăsi Iașul, având ordin să mă prezint chiar azi. În caz că nu găsesc bilet, am să mă prezint la tine pe la ora cinci și jumătate, așa că dacă vrei să mă vezi, îmi poți lăsa vorbă când pot să te văd.

Cu drag, Puiu

*Take Ionescu
către soția lui Adina*

Le Havre, joi 1 august 1918

Draga mea Adina, ți-am trimis azi-dimineață o scrisoare de la Paris. Îți mai scriu și de aici. M-am simțit atât de obosit adineauri, dar mi-a trecut. Am vrut să dorm, dar n-am putut. Ieri noapte m-am culcat foarte târziu și m-am deșteptat la ora cinci. Călătoria a fost atât de frumoasă! Ținutul, acel ținut de pe malurile Senei este foarte frumos. De mult nu mai văzusem

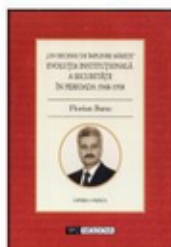
câmpii verzi, împădurite, câmpii din cele în care secole de-a rândul a lucrat civilizația umană. Ah! Cum mi-a fost răpită bucuria acestui peisaj de ecoul – de azi-dimineață – al mizeriilor pe care le fac liberalii! Ce bandă ignobilă! Eu am vorbit aici cu inima caldă și gata de unirea tuturor românilor. Și acești mizerabili sunt incorrigibili! Partidul lor, hoții lor, generalii lor compromiși, banda mizerabilă pe care încerc s-o civilizez de atâția ani și nu reușesc. Dar aerul m-a adus la lucrurile mari, la frumusețile eterne și

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Eldar Hasanov – DIPLOMAȚIE CU SUFLET ÎN ROMÂNIA**

Editura Paideia, București, 2010, 187 pp.

● **Florian Banu – „UN DECENIU DE ÎMPLINIRI MĂREȚE”. EVOLUȚIA INSTITUȚIONALĂ A SECURITĂȚII ÎN PERIOADA 1948-1958** (volum apărut sub egida Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității)

Editura Tipo Moldova, Iași, 2010, 396 pp. + anexe

● **Matila Ghyka – O CRO-NOLOGIE DOCUMENTATĂ A ISTORIEI ROMÂNILOR DIN PREISTORIE PÂNĂ AZI** (traducere din limba engleză de Georgeta Filitti)

Editura de Vest, Timișoara, 2010, 160 pp.

● **Mădălina Nițea – CĂMINUL LUI CAROL I DE HOHEN-ZOLLERN (1866-1914)** (volum apărut sub egida Muzeului Național Cotroceni)

București, 2009, 104 pp. + fotografii

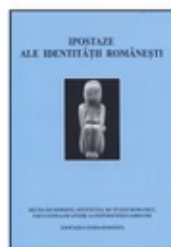
● **Dr. David Iancu – NOUĂ ANI MEDIC PE FRONT 1937-1945. MEMORII. SPANIA-CHINA**

Editura Vitruviu, București, 2008, 384 pp.

● **Ambasada Braziliei în România – CONVERGENȚE BRAZILIA-ROMÂNIA. ÎN CĂUTAREA UNEI ROMANITĂȚI FERTILE**

Editura ALL, București, 1998, 220 pp.

● **IPOSTAZE ALE IDENTITĂȚII ROMÂNEȘTI. AL III-LEA COLOCVIU INTERNAȚIONAL DE STUDII ROMÂNEȘTI DIN CEHIA, PRAGA 30-31 OCTOMBRIE 2008** (sub egida Secției de Limbă și Literatură Română, Institutului de Studii Romane, Facultății de Litere a Universității Caroline și Asociația Cehia-România)

Praga, 2009, 220 pp.

● **Cinghiz Abdullaev – DRONGO. O EROARE ADMISIBILĂ**

Editura Paideia, București, 2004, 238 pp.

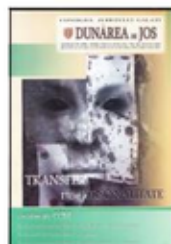
● **Serhii Plachynda, Yuri Kolisnychenko – ROXOLANA** (traducere din limba ucraineană, adaptare și note Olga Andrici)

S.C. Tipar Area S.R.L., București, 2010, 93 pp.

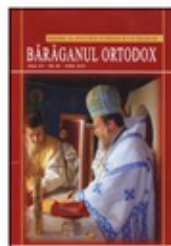
● **Prof. Ion Preda – MONOGRAFIA COMUNEI URZICA (JUDEȚUL OLT)**

Editura „Alutus”, Slatina, 2010, 216 pp.

● **DUNĂREA DE JOS**, revista lunară a Centrului Cultural Dunărea de Jos

Serie Nouă (Anul IX), Nr. 102, august 2010

● **BĂRĂGANUL ORTO-DOX**, Periodic al Episcopiei Sloboziei și Călărașilor

Anul VIII, nr. 85, iunie 2010

deoarece posibilitatea de a ne mai reîntoarce direct în țară din Copenhaga era exclusă. Nu știu când voi avea mijloace regulate de comunicare cu țara, ca să putem să ne întoarcem de aci. S-a anunțat un tren direct prin Serbia, cu vapoare prin Constantinopol... Dar pentru moment, nimic pozitiv.

Sosind aici, am văzut pe nepotul meu Jeanot, foarte doritor de a ști ce venituri s-au putut încasa pentru el din casele noastre. Am telegrafiat prin Legație cumnatului meu, rugându-l să te întâlnească și să ne telegrafieze pe aceeași cale detaliurile ce ai putea să-i dai despre starea veniturilor noastre comune în casele din Victoriei și asupra veniturilor mele particulare de la case și moșii. Asemenea, doream să știu starea caselor din Puțul de Piatră și cu deosebire a lăzii de fier din biroul meu. Nu am primit niciun răspuns la acea telegramă. Te rog, dacă vei primi această scrisoare, pe care ți-o trimit prin domnul Xenii, să-mi răspunzi cu prima ocazie și mai cu seamă să cauți să-mi telegrafiezi. Ai putea să te adresezi la Ministerul de Externe ori poate direct la domnul Emil Giurgea, care era directorul telegrafului fără fir. V-am scris din Copenhaga mai multe scrisori cu privire la exproprieri, care poate vor începe în curând a se aplica. Pentru aceste exproprieri te-aș ruga foarte mult să iei înțelegere cu cumnatul meu și totodată să însărcinezi pe domnul inginer Pascal, care a făcut hotărnicia Gologanului, să se ocupe de măsurătorile ce ar urma să se facă acolo,

luând înțelegere și cu arendașul pentru a vedea partea ce trebuie rezervată; bineînțeles, pe cât cred, partea mai aproape de conac. La Gologan trebuie ținut compt că am cedat deja din întinderea moșiei un izlaz foarte mare, care urmează a se scade. Tot în acele părți, adică spre Răstoaca Risipești, trebuie măsurate părțile ce se vor expropria, căutând ca trupul ce va rămâne să fie bine conformat și să cuprindă părți bune de cultură. Dacă va fi nevoie, poți să angajezi pentru aceste lucrări și un avocat bun din Râmnicu Sărat ori din Focșani. Acolo aveam pentru hotărnicia Adjudului pe domnul avocat Rudolf Gheorghiu, care în ultimul timp a fost prefect. E ginerele generalului Văitoianu. Am avut de avocat și pe domnul Graur. Am în Adjud și pe domnul C. Lăzărescu. Asemenea ar trebui făcut și pentru Drăgănești.

Prințul Carol,
comandantul Legiunii Cercetașilor

Planurile erau în birou la mine. Planul Drăgăneștilor e într-o cutie de lemn pătrată. E și la Credit. Și acolo am dat un izlaz întins, de care trebuie ținut compt. Am și 500 de pogoane de pădure. În ceea ce privește Adjudul, ar trebui însărcinat domnul inginer Berceanu, care a făcut hotărnicia (neisprăvită încă). Cu acești ingineri, Pascal, Berceanu ori alții trebuie făcute contracte, prevăzând prețul ce ar avea de primit. Pentru Adjud trebuie mai cu deosebire să ai bunătatea să vezi pe cumnatul meu. Poate că va lua dânsul dispozițiile trebuincioase, deoarece are și el o parte din Adjud. În scrisorile mele trecute v-am vorbit și de un proces ce intentasem domnului A. Fisher, cumpărătorul pădurii Copăcești de la Adjud, proces cu care era însărcinat domnul avocat Mănăstireanu de la Botoșani. I-am scris diferite scrisori pentru a mă informa de soarta procesului pe care doresc să-l continui (până aș obține cel puțin ca tranzacție să mi se lase 40 arbori de hectar ca rezervă), dar prefer rezilierea, pentru care am motive decisive. Asemenea, am un proces la curtea din Galați, unde am de avocat pe domnul Ilie Călcuirescu, proces pentru care pledase Poni la Casație și pe care l-a pierdut. Te-aș ruga să te informezi și de starea acestui proces, care prefer, bineînțeles dacă se poate, să se amâne.

La revedere, stimate domnule Cazimir, sper că nu vom mai întârzia mult. Al duminică devotat, Em. Lahovari. Spune-mi, te rog, ce curs au rublele în țară și ce se poate face cu ele. Se pot trimite în Rusia ori în Basarabia? ■

MARYHILL ȘI

Exclusivitate

Cei doi cititori:
Samuel Hill...

Pe doamna Ann McCormick Scott am cunoscut-o în anii '90, la Beijing, unde și-a însoțit soțul, Douglas A. Scott, șeful reprezentanței Fondului Monetar Internațional. Am activat împreună în comitetul Asociației Internaționale din Beijing (Beijing International Society), creată în anul 1981 de câteva soții de ambasadori acreditați în Republica Populară Chineză.

Este licențiată a Facultății de Istorie a Colegiului Wellesley, Massachusetts, cu o activitate bogată în domeniul cercetării și

ANN MCCORMICK SCOTT (S.U.A.)

Regina Maria te întâmpină cu prestanță regală la Maryhill. L-ai urmat pe ghid și te-ai trezit într-o sală a tronului ce amintește o Europă dispărută. Ai vizitat înainte multe dintre muzeele lumii, dar ai nevoie de un ghidaj în această clădire, mai curând masivă decât grațioasă, care străjuiește de pe un pisc râul Columbia, aflată la mulți kilometri de cea mai apropiată metropolă.

Două Washingtonuri reazemă Statele Unite. În partea de vest se află statul Washington, unde se găsește Muzeul de Artă Maryhill. El adăpostește produse specifice acestui stat, între care fructe de mare, mere, vinuri și industrie aerospațială. În partea de est se află capitala S.U.A., Washington DC, gazda Muzeului și Grădinilor Hillwood. Principalul produs al Washingtonului este politica. Maryhill și Hillwood sunt două bijuterii din mai multe unghiuri: vestic, estic, rural, urban, ținutul ranchurilor sau al parcurilor. Amândouă sunt „muzee în casele unor colecționari particulari”, ceea ce înseamnă că sunt rezultatul vizionar al unor fondatori care au umplut casele lor cu comori ce le-au plăcut, iar apoi le-au transformat în locuri unde publicul poate să le împărtășească interesul.

Maryhill și Hillwood se confruntă cu o provocare a secolului al XXI-lea: cum vor reuși colecții care se bazează pe povestiri istorice să atragă în continuare, în condițiile în care legăturile lor cu persoane și evenimente se estompează? Cine își mai amintește de regina Maria a României sau de înlăturarea dinastiei domnitoare din Rusia, a Romanovilor? Acestea sunt istorisiri pe care muzeele le păstrează vii, atrăgând în interiorul lor pe curioși, prin obiectele pe care le expun.

În spatele întemeierii Muzeului Maryhill se află o poveste americană, ușor de recunoscut a nașterii, educației, spiritului antreprenorial, migrației spre Vest și a unei căsătorii promițătoare, dar nefericită până la urmă. Sam Hill (1857-1931) a urmat

„Marca Cale Ferată de Nord”, până la Pacific, în calitate de consilier al președintelui acesteia, magnatul James Hill, cu care nu se înrudea. Sam Hill s-a căsătorit cu fiica șefului, Mary Hill, și a pășit dintr-un succes financiar într-altul, deși succesul pe care și-l dorea

pentru Maryhill l-a ocolit. Conacul lui Sam Hill se afla pe o proprietate de 2.400 hectare, destinată construirii de drumuri, pe care urma să sosească fermierii ce trebuia să ocupe o altă parte a proprietății și să creeze o comunitate agrară prosperă. Drumurile au

UNDREA

3

1926. Scriitoarea Agatha Christie, care traversează o perioadă dificilă în familie la cei 36 de ani ai ei, după moartea mamei și pe fondul infidelităților soțului, dispare în chip misterios, fără să lase urme. Mașina sa este găsită abandonată aproape de un heleșteu, iar înăuntru sunt descoperite haina de blană și actele. Poliția draghează heleșteul, scotocește împrejurimile, ziarele publică fotografia Agathe. Disparuta este căutată peste tot. Se promite o recompensă. Timp pierdut. Unsprezece zile mai târziu, ea re apare. Este găsită într-un hotel dintr-o stațiune balneară, înscrisă sub numele amantei soțului ei. A fost răpită? Întrebarea rămâne fără răspuns... Se pretinde amnezică. Nu va mărturisi nimic toată viața.

8

1941. La 24 ore după atacul japonez și dezastrul american de la Pearl Harbor, președintele Franklin D. Roosevelt pronunță un amplu discurs în fața Congresului, reunit de urgență. Vorbește în numele țării sale ultragiutate: „Se va aminti despre ziua de ieri ca despre o mare infamie. Nu trebuie să ezitam în privința realității: poporul nostru, teritoriul nostru, interesele ne sunt în pericol. Vom câștiga războiul grație armatelor noastre și absolutei hotărâri a poporului nostru. Și cu ajutorul lui Dumnezeu.” Războiul este declarat cu majoritate, minus un vot.

18

1863. În fața Camerei Seniorilor Germani (Senatul, în terminologia germană) cancelarul Otto von Bismarck lansează o formulă pe care o va tot repeta 20 de ani de atunci încolo, când împrejurările o impun: „Politica nu este o știință exactă, ci o artă.” Opinia lui va fi preluată de mulți oameni politici, dar nu numai de ei. Cunoscutul antropolog Claude Lévi-Strauss avea să declare în 1991, în *Le Monde*, că „Științele umaniste» nu sunt științe decât printr-o măgulitoare impostură”.

20

2006. Paleontologul dr. John Hurum, de la Muzeul de Istorie Naturală al Universității din Oslo, este abordat de un negustor de fosile german, care îi propune să cumpere rămășițele unei primare femele tinere, asemănătoare unui lemurian, ce măsoară aproximativ 61 de cm lungime (cam de mărimea unei pisici), pentru suma de 1 milion de dolari. În mod incredibil, fosila era completă în proporție de 95 %, lipsindu-i numai piciorul stâng. Impresionat, dr. Hurum convinge Muzeul din Oslo să contribuie cu jumătate din bani, restul sumei urmând a fi plătită dacă scanările cu raze X aveau să dovedească că fosila era reală. Testele vor arăta că, într-adevăr, fosila este autentică; muzeul din Oslo o cumpără contra 750.000 de dolari și un grup de oameni de știință, conduși de dr. Hurum, fac cercetări în secret vreme de doi ani asupra ei. Descoperirile lor vor șoca lumea științifică. Fosila Ida, cum o botează dr. Hurum și colegii lui, se încadra pe linia evolutivă umană, fiind un strămoș direct al oamenilor, afirmă ei. Paleontologul norvegian o va descrie pe Ida presei ca fiind „a opta minune a lumii”, „Monalisa noastră”, care trăise în urmă cu 47 milioane de ani. Foarte mulți oameni de știință contestă rezultatele dr. Hurum, dar chiar dacă fosila Ida nu reprezintă „veriga lipsă” în evoluția umană, ea este o descoperire științifică fascinantă.

23

1588. La castelul din Blois, Henric al III-lea (1551-1589) vine bucuros să-și anunțe reginei-mame, Caterina de Medici, moartea lui Henric, duce de Guise, șeful Sfintei Ligi (confederația catolică), în urma unui asasinat, ordonat de el: „Doamnă, Ducele de Guise a murit. N-o să mai auziți de el. I-am împiedicat planul pe care îl concepute împotriva mea. Am ordonat să fie ucis. Nu-i mai puteam tolera insolența, deși aș fi vrut poate să-l pot suporta, ca să nu-mi pătez mâinile cu sânge” (din mărturia trimisului Toscanei, Cavriana). Mult mai puțin încântată de acțiunea fiului ei, Caterina de Medici, sceptică chiar, are o replică ce va rămâne celebră: „Fiule, lucrul e bine croit, dar mai trebuie și cusut”. Știe ea ce știe. În noaptea de 1 spre 2 august 1589, la mai puțin de opt luni după ducele de Guise, Henric al III-lea este și el asasinat.

Macmillan. Aceste câștiguri s-au datorat în bună măsură prezenței reginei la Paris; „un fel de flamură ridicată pentru țara mea“, își amintea Maria mai târziu.

Moștenirea spirituală a reginei Maria

Galeria centrală de la Maryhill celebrează viziunea artistică a reginei și identificarea ei cu România. Maria a desenat mobilă bazată pe motive indigene și imaginare; a scris cărți, a pictat acuarele și a onorat portul popular românesc purtându-l. Pe catifea roșie odihnește spectaculoasa coroană pe care Maria a comandat-o pentru ea, la încoronarea, alături de Ferdinand, ca regi ai României reîntregite. Suverană și artistă, ea s-a inspirat din Evul Mediu, pentru o coroană din aur transilvănean pur bătut cu pietre prețioase. Coroana de la Maryhill este copia autorizată de ea, redată în argint aurit.

În mod inevitabil îți pui o întrebare: de ce se găesc aceste mărturii splendide despre viața reginei Maria la Maryhill, și nu în țara ei? Un răspuns onorează prietenia ei cu Sam Hill. El și cei doi îngeri americani au invitat-o pe regina Maria la muzeul lor și astfel s-a născut memorabila ei procesiune de-a lungul Statelor Unite și a Canadei, din 1926 (*Magazin istoric*, nr. 7/1997). Deja cunoscută americanilor pentru munca ei fără teamă din timpul războiului, faima i-a fost confirmată de apariția pe coperta revistei *Time*,

Regina Maria a purtat această rochie, comandată la Paris,...

prezentată drept „Maria de Windsor Hohenzollern, o regină cu adevărat regală“. În 1925 devenise o metaforă pentru ceva ce nu poate fi atins într-o strofă adesea citată a poetei Dorothy Parker: „O, viața este un glorios ciclu de cântece/ Un potpuriu de improvizații/ Iar dragostea este ceva ce nu poate merge prost vreodată/Iar eu sunt Maria de România.“

... la nunta regelui Edward al VII-lea al Marii Britanii

Călătoria, care a durat 50 de zile, a atins punctul culminant la Maryhill, împodobit pentru a primi pe regină, suita ei și nenumărate lăzi cu daruri: unele pentru Maryhill, altele pentru muzeul prieteniei ei din San Francisco (donate ulterior către Maryhill). Regina Maria s-a referit la ele numindu-le „simple daruri, făcute de mâini obișnuite; broderii și obiecte lucrate manual din lemn și metal“. Ea i-a făcut un compliment plin de grație lui Sam Hill: „Nu este doar un visător, ci și un muncitor“ și i-a mulțumit pentru sprijinul oferit țării sale: „Samuel Hill mi-a întins mâna și mi-a spus că dacă există ceva pe Pământ de care am nevoie, trebuie doar să îi spun.“

Era și altceva, dincolo de prietenie, care a determinat-o pe regină să facă acele daruri? Acasă, la București, regele Ferdinand era bolnav. Și-a întrerupt brusc voiajul ca să revină alături de el. Maria știa că succesiunea nu avea să fie liniștită. Moștenitorul desemnat era nepotul ei de cinci ani, dar se temea ca fiul ei dezmoștenit să nu pună la cale o lovitură așa cum avea să se întâmple în 1930. Intuiția și experiența i-au spus Mariei că țara sa avea să se confrunte cu vremuri grele?

Regina păstra în memorie războiul din 1916, când familia regală și guvernul fuseseră obligate să se mute de la București la Iași și să caute adăpost pentru aurul țării la Kremlin (la valoarea anului 2005, 1,25 miliarde dolari S.U.A.). La începutul anului 1917, un alt tren

HILLWOOD

predării istoriei universale și istoriei artei. În anul 2008, când a venit să-mi cunoască țara, mi-a adus în dar albumul editat de Muzeul Maryhill (Magazin istoric, nr. 10/2001). Ca doцент – colaborator și îndrumător voluntar – al muzeului, doamna Scott mi-a vorbit încântată de această colecție. Când am întrebat-o dacă nu ar vrea să împărtășească cititorilor revistei Magazin istoric momentul nașterii și menirea acestui așezământ, mi-a răspuns, vădit emoționată: „Mi-ar face o mare bucurie și onoare“.

Anna Eva BUDURA

... și Marjorie
Merriweather Post

fost construite, dar fermierii nu au mai venit în numărul așteptat. În 1917, Sam Hill a fost obligat să renunțe.

Povestea unei rochii

Anul 1917 a fost unul nefecit, dar datorită Primului Război Mondial, trei femei au devenit îngerii lui Sam Hill și au salvat Maryhill. Primul înger a fost o foarte populară dansatoare americană din Paris. Ea a devenit o persoană care aduna, cu mare succes, fonduri pentru ajutoare de război și i-a convins pe Sam Hill și pe cel de al doilea înger, o moștenitoare din San Francisco, să i se alăture. Ei au aranjat strângerea prin donații a unei sume mari de bani, în special pentru România. După război, cei doi îngeri neobosiți l-au încurajat pe Sam Hill să își transforme casa într-un muzeu pentru propriile colecții, la care dansatoarea a adăugat contribuțiile din cercul său de cunoștințe din Paris, inclusiv

bronziuri de Auguste Rodin. Moștenitoarea și-a pus la bătaie averea, gustul și experiența organizatorică – împreună cu soțul ei fundaseră un muzeu în San Francisco –, pentru ca muzeul lui Sam Hill să se deschidă pentru public în anul 1940.

Regina Maria a României a fost cel de al treilea înger care i-a legat pe Sam Hill și pe cele două americance. Așa cum a fost și în timpul vieții, regina este figura dominantă la Maryhill. Poți să o privești ca pe Maria, nepoata reginei Victoria a Marii Britanii, care a domnit între 1837-1901, și a țarului rus Aleksandr al II-lea (1855-1881). Te poți opri la o expoziție care o înfățișează drept „Soacra Balcanilor“. Dar nu îți întrerupi turul pentru dinastii: ceea ce îți captează atenția este rochia de aur a reginei Maria.

Maria, principesa moștenitoare, a purtat această rochie, realizată la Paris, la două ceremonii de încoronare: cea a vărului ei, țarul Nikolai al II-lea (1894-1917), și apoi, cu

o trenă adăugată, la ceremoniile pentru unchiul ei, regele Edward al VII-lea al Marii Britanii (1901-1910). Făcând parte din Casa Regală britanică, Maria s-a căsătorit, la vârsta de 17 ani, intrând în Casa regală a României, și s-a transformat în cea mai entuziasmată reprezentantă a acesteia.

Rochia este realizată din mătase și fir metalic, dantelă, voal și broderie în relief. La cererea Mariei, croitorii de la Paris au împodobit ansamblul cu spice de grâu stilizate, sursa de prosperitate a regatului ei. Totul strălucește; admiri efectul, chiar dacă ești uimit de talia ei de 50 cm.

Plimbându-te dincolo de rochie, capeti o imagine de fundal pentru regină. O hartă înfățișează România în 1893, anul când Maria s-a măritat cu prințul moștenitor Ferdinand. O alta arată România după Primul Război Mondial. „Dintre toți învingătorii de la Conferința de Pace de la Paris, România a obținut cel mai mult, dublându-și populația și teritoriul“, scria Margaret

nevoie de un dans verbal între obiect și istorie. Vizitatorii pot recunoaște sau nu pe Nikolai al II-lea și pe Aleksandra, cei cinci copii ai lor și execuția familiei de către bolșevici, în 1918. Directorul adjunct de la Hillwood ne-a învățat „să pornim de la publicul din fața noastră. Să ne testăm eficiența. Să fim gata să oferim răspunsuri, să ne schimbăm, în funcție de ceea ce auzim. Mereu și mereu.” Camera icoanelor era testul meu. Vizitatorii sunt dornici să vadă ouăle Fabergé, inclusiv cele două ouă imperiale de Paști. În jurul acestor ouă fabuloase – „fabulos” este adjectivul cheie – depăn povestea ultimilor Romanovi, începând cu coroana bătută cu diamante, folosită de Aleksandra la încoronare. Ea se află lângă o fotografie pusă într-o ramă cu diamante a celui de al cincilea copil, primul băiat, țareviciul, care a adus familiei atâta fericire și atâtea băți de cap. Mergem apoi către ouăle de Paști, unul albastru cobalt, din 1895, celălalt un vis alcătuit din aur, platină, perle, diamante și email roz. A fost un dar al lui Nikolai al II-lea pentru mama sa, în 1914, anul care a însemnat începutul sfârșitului.

Salvate de la distrugere

Mă mai urmăresc vizitatorii? Le arăt o cutie muzicală, un dar din 1907 făcut de doi copii pentru cea de a 25-a aniversare a căsătoriei părinților lor. Examinăm încuietorile cu diamante și palatele familiei pe panourile roz. Unul

dintre frați, Feliks Iusupov, a condus complotul în urma căruia a fost asasinat Rasputin (*Magazin istoric*, nr. 4/1967; 10, 11/1990; 2/1991), „omul sfânt” (degetele mele descriu prin aer ghilimele imaginare), al cărui control asupra familiei imperiale, favorizată de criza personală provocată de fiul hemofilic, a devenit un dezastru pentru Rusia în timpul crizei naționale din vremea Primului Război Mondial. Încep să prezint o scurtă cronologie a anilor 1917-1918: războiul, două revoluții, abdicarea, exilul siberian, asasinările din „Casa cu destinații speciale”, din iulie 1918. Și sper că au absorbit povestea, de la căsătoria imperială până la distrugerea dinastiei, în vreme ce privim obiectele unui dureros trecut.

La fel ca la Maryhill, vizitatorii întreabă: de ce se află aceste piese la Hillwood, nu acasă la ele? Un răspuns este acela că au fost vândute și cumpărate în mod oficial. Rezultatul este o colecție care nu numai că sporește valoarea muzeului, dar oferă și un centru de cercetare pentru oame-

nii de știință. „Nicăieri în afara Rusiei nu mai este reprezentată arta aplicată rusă în asemenea măsură și cu atâtea afecțiune”, se spune în cuvântul înainte al catalogului de la Hillwood, scris de Mihail Piotrovski, directorul Muzeului de Stat Ermitaj. Cu generozitate a sufletului, Piotrovski continuă: „Poate că cineva regretă uneori că piese atât de remarcabile, odată aparținând Rusiei, sunt astăzi pierdute pentru țara de origine. Totuși, trebuie să ne amintim că multe dintre aceste obiecte puteau să dispară sau să fie distruse, dacă nu ajungeau în gentila posesiune a doamnei Marjorie Merriweather Post”.

Călătoria noastră prin cele două muzee a ajuns la sfârșit. Cu ce am rămas? Suntem recunoscători celor două averi personale, care au dat naștere muzeelor Maryhill și Hillwood. Apreciem generoasa transformare a două case particulare în instituții publice, unde înfloresc frumusețea și învățătura. Învățații muzeelor analizează „obiecte de cultură materială”,

astfel încât vizitatorii au parte de evocări ale oamenilor dispăruți și ale timpurilor trecute. Regina Maria a României și ultimii Romanovi vor avea de acum un loc în memoria noastră. Maryhill, Hillwood și muzee de pretutindeni, sperăm, vor oferi o mai bună înțelegere a existenței noastre și a locului nostru în lume. ■

Versiunea românească
Dorin MATEI

Nikolai al II-lea, Aleksandra și copiii lor
aveau să piară în „Casa cu destinații speciale”

a transportat cele mai valoroase obiecte ale istoriei, religiei și culturii românești la Moscova. Maria a adăugat la acest transport bijuteriile sale personale, pentru a-și aminti apoi cu tristețe: „Bijuteriile erau singura mea avere. Erău parte a dotei mele. Tatăl meu a murit îndatorat. Aceste bijuterii erau tot ce aveam.“ Era o vreme când poziția și averea unei femei nu se aflau sub controlul ei și când nu exista siguranța unei asigurări sociale pentru ultimii ani de viață ai unei văduve.

Azi, în 2010, foarte puțin din acea avere culturală sau monetară a mai fost revăzută. Costurile războiului au fost, din punct de vedere național și personal, dezastruoase. Dar mai rămăseseră încă lucruri prețioase, ce puteau fi salvate înainte să vină un nou val. Prietenia reginei Maria cu Sam Hill, călătoria ei în America și capacitatea ei, în egală măsură generoasă, dar și calculată, de a anticipa viitorul au găsit un alt sanctuar, mai sigur decât Moscova. De aceea, o parte a misiunii continue a muzeului Maryhill este aceea de a păstra ceea ce Maria spera că putea fi salvat. Muzeul înfățișează cu grijă și mândrie comorile românești care au fost darurile reginei Maria. Prin aceste obiecte iubite, poți vedea, de asemenea, moștenirea spirituală a reginei Maria.

De la obiect la istorie

Să ne urcăm acum pe covorul fermecat și să zburăm către est, spre celălalt Washington. Vreme de zece ani, am fost docent la Hillwood. Le prezentam vizitatorilor proprie-

*Regina Maria
în fața Primăriei din New York;
în spatele ei, principesa Ileana
și principele Nicolae*

tatea lui Marjorie Merriweather Post și colecția ei de arte decorative franțuzești și, cum spuneam noi, „cea mai frumoasă colecție de arte decorative imperiale ruse din afara Rusiei“. Mă pricep să grupez vizitatorii și să-i conduc prin casă. Colecția cuprinde obiecte care-mi sunt cunoscute vechi. Aștept întrebările vizitatorilor. Dar dincolo de rutina zilnică, mă lupt cu acea provocare a secolului al XXI-lea, de care vorbeam la început: cum vor reuși colecțiile care se bazează pe narațiuni istorice să stâr-

*Cutia muzicală oferită
de frații Iusupov părinților
la a 25-a aniversare a căsătoriei*

nească interes și să atragă, în condițiile în care legătura lor cu evenimente și persoane se estompează? Cine își mai amintește despre regina Maria a României sau despre detronarea dinastiei domnitoare a Rusiei, Romanov?

Curiozitatea vizitatorilor noștri este aprinsă de viața deosebită a doamnei Post, una dintre cele mai bogate femei din America. Sincer vorbind, vizitatorii sunt întotdeauna curioși câți soți a avut doamna Post: patru. Cel de-al treilea a jucat un rol important în moștenirea pe care ea a lăsat-o pentru Hillwood. Președintele Franklin D. Roosevelt l-a numit, în 1936, ambasador al S.U.A. în Uniunea Sovietică. Cum poveștile despre viața extraordinară a doamnei Post exagerează în privința șederii ei la Moscova, încerc să cobor temperatura: în cele 18 luni petrecute acolo, a fost marcată de noul mediu estetic, dar nu și-a petrecut tot timpul făcând cumpărături. Curatorul de la Hillwood oferă o explicație scurtă, mult mai sugestivă: „Doamna Post nu și-a ancorat așa cum pretinde un mit foarte puternic – iahtul, *Sea Cloud*, în fața muzeului Ermitaj... nu a încărcat toate obiectele de artă aflate acum la Hillwood la bord și a pornit spre casă“. Doamna Post a locuit la Moscova într-o vreme când guvernul sovietic a ales să vândă artă pentru a construi fabrici și obiecte de cult pentru a făuri înregimentarea ideologică. Doamna Post, le șopteam vizitatorilor, pe când intram în Galeria liturgică, unde lumina este atenuată, a ales să salveze o parte a memoriei ruse.

Obiectele ce au aparținut ultimului țar și familiei lui au

După studii la Lycée Saint-Louis din Paris, a fost amestecat în marile lupte de influență duse de partidele conservator și liberal în jurul concesiunii sau nu a producției de țigări către firme străine. Astfel, societatea americană „Standard Oil”, care negocia cu guvernul român concesiunea pe timp de 30 ani a unor zăcămintele de pe Valea Prahovei, intrase în concurență cu „Disconto-Gesellschaft”, bancă germană care urmărea același scop.

La 1900, Constantin Alimăneșanu, în calitate de responsabil al producției industriale din cadrul Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, ceru unui corespondent străin să impulsioneze proiectul german, care putea servi la combaterea intereselor „Standard Oil”. Chestiunea a creat un scandal politic de proporții, provocând căderea guvernului conservator și constituirea guvernului liberal condus de D.A. Sturdza.

În 1901, el era președintele noii asociații „Producătorii de Petrol” și propunea crearea unei alte asociații cu participare de capital străin, care să asigure desfășurarea produselor petroliere românești; mai era administrator-delegat al S.A.R. „Columbia”, reprezentanța în România a unui consorțiu petrolier din care mai făceau parte și S.A. „Aquila Franco-Română”, și „Omnium International des Pétroles” (ultima – proprietara unui grup de sonde și rafinării).

La 1904, în calitate de director al Minelor în cadrul Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, a înființat la Câmpina „Prima Asociație a Industriștilor de Petrol”, precum și Școala de maiștri sonatori, ambele cu scopul de a forma cadre

tehnice românești pentru o industrie nevoită să apeleze la specialiști străini.

S-a căsătorit (București 1897) cu Sarmiza Bilcescu (n. București 25 IV 1867 † Câmpulung-Mușcel 26 VIII 1935), fiica lui Dumitru Bilcescu (din Bilcești-Mușcel), fost șef al Controlului Finanțelor sub Barbu Știrbey. Ea a fost prima femeie din România cu diplomă de doctor în drept (Paris 1890). A fost vicepreședinte S.A.R. „Cartea Românească”, casă de editură și Institut de Arte Grafice, posedând librării în mai multe orașe din țară. Directori erau N.Th. Ionnițiu și Carol Rădescu. Printre membrii Consiliului de Administrație se numărau scriitorul Ion Al. Brătescu-Voinești, istoricul basarabean Ștefan Ciobanu, poetul Ion Pillat (altă rudă a Brătienilor), matematicianul George Țițeica ș.a. Sarmiza Bilcescu-Alimăneșanu a fost membră a societăților „Albina” și „Furnica”, ce promovau industria casnică și protecția portului popular.

Alexandru Alimăneșanu (n. Alimănești 1 VIII 1874 †

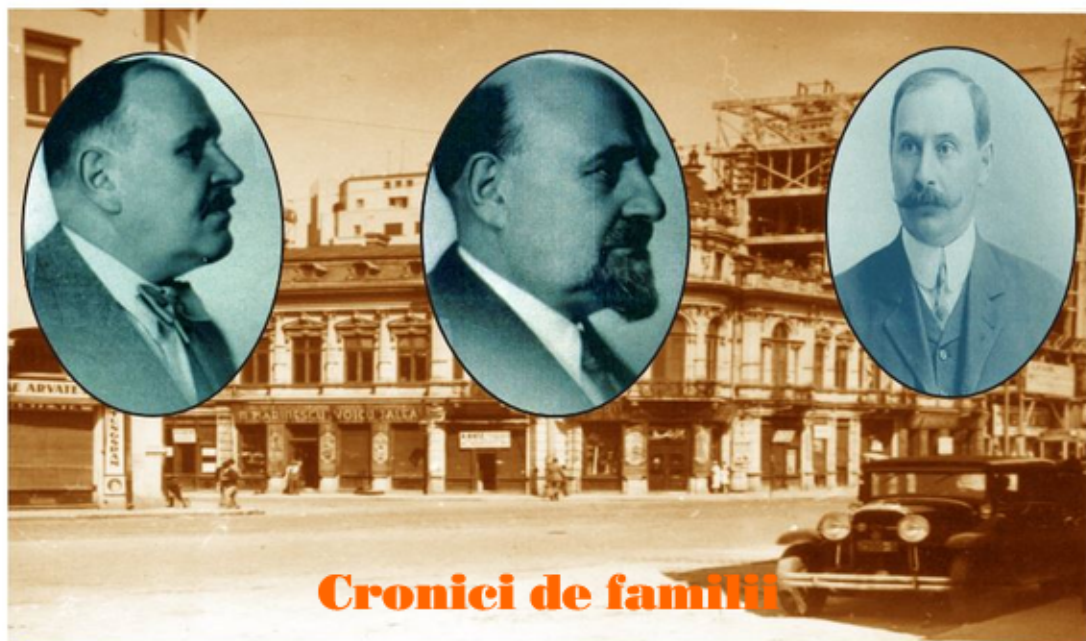
București 1946) a fost deputat și senator, administrator-delegat al S.A.R. „Clădirea Românească” și membru al Consiliului de Administrație al „Băncii Comerțului” din Craiova. Căsătorit cu Pia Brătianu (n. 1872 † 1962), fiica lui Ion C. Brătianu. Nu lipsită de îndemănare literară, aceasta a publicat mai multe scrieri, printre care *Plaiuri oltenesti*, precum și lucrări cu caracter memorialistic, dar romanțate, deci fără folos pentru istoric. Pia Alimăneșanu a fost membră în Consiliul de Administrație al S.A.R. „Clădirea Românească”, societate proprietară a 18 mari terenuri și imobile în București, acoperind o suprafață de 80.000 m².

Virgil Alimăneșanu (n. Alimănești 1882 † București 30 XI 1942) era inginer diplomant al Ecole des Mines din Bruxelles, membru al Consiliului de Administrație al S.A.R. „Creditul Minier”, alături de, printre alții, generalul (viitor mareșal) Averescu (acesta din urmă, membru în multiple Consilii, printre care cel al S.A.R. „Mica”, importantă instituție minieră, al cărei președinte era Octavian Goga). Numele lui Virgil Alimăneșanu se regăsește și în Consiliile de Administrație ale Băncii de Credit Român, al S.A.R. „Duplex” (exploatarea petroliere), „Petrol Govora” și „Creditul Carbonifer”.

Prin soția sa, Elena („Nina”) Leon, Virgil Alimăneșanu se încuscrea cu personalități marcante ale lumii intelectuale ale vremii. Ea era fiica doctorului Nicolae Leon, profesor la Universitatea din Iași, și sora Luciei Leon, soția altui profesor universitar, zoologul Ion Borcea, și a Corinei Leon, soția unei celebrități a științei economice europene, profesorul Werner Sombart, de la Berlin.

Sarmiza Bilcescu-Alimăneșanu

Cronici de familie

Casa Alimăneșteanu din București și, de la stânga la dreapta: Vasile, Alexandru și Constantin

„NEOBOIERIMEA LIBERALĂ” FAMILIA ALIMĂNEȘTEANU

MIHAI DIM. STURDZA

În 1923, Andrei Corteanu, unul dintre cei mai talentați ziariști ai vremii, afirma, lucru știut, că puterea în România modernă trecuse cu încetul în mâinile noii burghezii dominate de marii funcționari ai statului. Dar transferul s-a făcut, scria el, numai la suprafață, spre beneficiul noii clase, cu aparență modernă, dar pătrunsă tot de vechea mentalitate boierească, nobilizată prin funcțiuni publice, menținută prin tradiție feudală, inclusiv în conducerea instituțiilor industriale și bancare, și îmbrăcată în formele burgheziei din Apusul Europei. „Vechii boieri au dispărut”, scria Andrei Corteanu, „dar spiritul lor nu a murit și înfloarește în cadrul nou, al internaționalismului economic”. Deși nu dădea nume, textul viza marile familii liberale apărute în preajma Brătienilor și înrudite cu aceștia. Corteanu se făcea însă că nu vede că „noi boieri” erau oameni de înaltă pregătire intelectuală și tehnică, și nu simpli beneficiari ai schimbărilor politice.

Din anturajul lui Ion C. Brătianu și al familiei sale făcea parte și familia Alimăneșteanu, originară din Alimănești (Olt), coborâtoare din Mihalache Alimăneșteanu, moșnean din ținutul Oltului, și din soția sa Ecaterina Boianu (n. Ploiești cca 1849 † Alimănești 26 XII 1910/6 I 1911), fiica marelui

negustor Petru Iovan Boianu (originar din Sliven, Bulgaria) și a Dumitranei. Altă ramură a familiei, mai puțin ilustră, a purtat numele Alimănescu, membrii ei desfășurându-și activitatea la Slatina și Giurgiu.

Fiii lui Mihalache și ai Ecaterinei s-au numit Constantin, Alexandru, Virgil și Vasile. Îi

vom prezenta pe rând, mai întâi pe ei, apoi pe fiii lor, precizând că istoria acestei familii s-a încheiat fie prin uciderea reprezentanților ei în temnițele comuniste, fie prin fuga celorlalți, toți, în străinătate.

Constantin Alimăneșteanu (n. Alimănești 27 IX 1865 † Drăgășani-Vâlcea 1 VI 1911).

Forțele de reacție antiteroristă

Evenimentul care a consacrat SAS și ca o redutabilă forță de reacție antiteroristă, și nu doar ca o unitate de comando pentru zonele de conflict militar a fost operațiunea „Nimrod” și a avut loc în primăvara anului 1980, chiar în centrul capitalei Marii Britanii.

Imagini din timpul operațiunii „Nimrod” (și în p. 75-76) și Fowzi Nejad, singurul supraviețuitor dintre atacatori, pe o stradă din Londra

SPECIAL AIR SERVICE (SAS)

LUMINIȚA BANU, FLORIAN BANU

În dimineața zilei de 30 aprilie 1980, la ora 11.30, șase persoane înarmate au atacat prin surprindere pe singurul polițist britanic, Trevor Lock, ce asigura paza Ambasadei iranene din Prince's Gate, nr. 16, South Kensington. După neutralizarea acestuia, au ocupat clădirea ambasadei, luând ostatici toate cele 26 de persoane aflate în interior. Printre cei reținuți se afla chiar ambasadorul Iranului, precum și doi angajați ai BBC (jurnalistul Chris Cramer și inginerul de sunet Sim Harris),

veniți la ambasadă pentru a obține o viză de intrare în Iran.

Negocieri prelungite

În scurtă vreme, membrii comandoului terorist s-au prezentat drept originari din Kurdistan, membri ai grupului „Moudjaheddine Al Nasser”, și și-au făcut cunoscute revendicările: eliberarea a 91 de conaționali aflați în diverse închisori din Iran și transportarea lor la Londra, acordându-se prioritate maximă deținuților politici din închisorile

Abadan și Ahwaz; acordarea autonomiei provinciei Khuzestan din sudul Iranului, cu imense rezerve de petrol; punerea unui avion la dispoziție pentru părăsirea teritoriului britanic.

Termenul acordat autorităților pentru soluționarea revendicărilor era de 24 de ore, în caz de nerezolvare, ostaticii urmând a fi executați, iar clădirea ambasadei aruncată în aer. Totodată, la cererea comandoului, reporterii BBC au expediat la redacție un telex

Nina Alimăneșteanu, născută Leon, a fost arestată la 15 aprilie 1952, conform procesului-verbal de internare nr. 560, din 1952, sub motivul: „Element dubios”, imediat condamnată la 24 luni închisoare de la 15 aprilie 1952 și întemnițată în închisoarea pentru femei de la Dumbrăveni, în Ardeal. Eliberarea ei s-a produs la 17 aprilie 1954.

La acea dată murise de mai mulți ani între zidurile temniței de la Sighet fratele ei Gheorghe Leon (n. Iași, 1888), licențiat al Facultății de Drept din Iași, doctor în economie politică și financiară al Universității din Jena (1914), profesor la Facultatea de Drept și la Academia Comercială din Cluj (1919-1935) și la Academia de Înalte Studii Comerciale din București, deputat P.N.L., președinte al Asociației Economistilor Români, director al periodicului *Analele Economice și Statistice*, secretar general al Ministerului Industriei și Comerțului (1926), subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor (1934-1936), cenzor la Banca Națională a României, membru al Consiliului de Administrație al Societății Române de Radiodifuziune (1937), ministru al Economiei Naționale și ministru interimar la Finanțe, Agricultură și Domenii, precum și la Ministerul de Finanțe (septembrie-noiembrie 1940). Eliminat din învățământ în cadrul epurărilor hotărâte de guvernul comunist (1947), apoi arestat și întemnițat odată cu mulți foști demnitari, Gheorghe Leon a murit cândva prin 1949.

Vasile Alimăneșteanu (n. Alimănești 28 XI 1884 † București 5 III 1943) era posesor al unei diplome de inginer agronom obținute la Institut

Agronomique din Gembloux, în Belgia. Prefect și senator liberal de Olt, publicist. Căsătorit cu Maria Raicoviceanu (fiica lui Gheorghe N. Raicoviceanu, n. 1854 † 1927, magistrat și consilier la Casație, dintr-o familie a micii boierimi muntenesti, și a Ecaterinei Iuca, n. 1866 † 1951), cu care a avut trei fete: Pia, Miza și Nina.

Trecem la generația următoare. Dumitru Alimăneșteanu (n. 1898 † 1973), fiul lui Constantin și al Sarmizei, după studii la Ecole Centrale (Institutul Superior de Studii Tehnice și Comerciale din Paris), lucrează în diferitele servicii ale Ministerului de Finanțe. Raportor al Buzetului. Ales deputat în 1936 și numit subsecretar de Stat la Finanțe (1936). A fost membru în Consiliul de Administrație al S.A.R. „Lignitul”, întreprindere specializată, între altele, în exploatare carbonifere și electrice, numărând printre clienții săi Căile Ferate Române și Societatea de Gaz și Electricitate din București.

Dumitru Alimăneșteanu

Dumitru Alimăneșteanu se depărta de liberalii brătieniști, trecând alături de Gheorghe Tătărescu. Ulterior a ocupat postul de ministru de Finanțe în guvernul Petru Groza (6 martie 1945). Supus la presiuni, a demisionat la 11 aprilie 1945. Dumitru Alimăneșteanu a fost atacat în *Scân-teia* prin articolul *Înfierare*, semnat de Sorin Toma, care cerea „extirparea putregaiului” din viața publică, pe baza unor acuzații grave, dar lipsite de orice bază reală. Este arestat în noaptea de 5 spre 6 mai 1950 („noaptea demnitarilor”; *Magazin istoric*, nr. 5/2010) și închis la penitenciarul de la Sighet, de unde a fost eliberat după mulți ani, fiind unul dintre foarte puținii supraviețuitori ai acelei sinistre închisori.

Pecce lângă o fiică, Dina, cei patru fii ai lui Virgil și ai Ninei au fost: Mihai, Șerban, Călin și Constantin. Toți au fugit din țară între 1947 și 1951, luând cetățenie americană sau canadiană. Dintre ei, Mihai Alimăneșteanu, mort în 1999 într-un accident de avion în Ghana, a fost căsătorit cu Ana Fulga, fiica lui Hercul Fulga, membru în câteva consilii de administrație industriale și bancare și consilier al marelui industriaș Nicolae Malaxa. În 1946, Mihail și Șerban, studenți în Italia, nu s-au mai întors în țară, aflând de represiunea la care erau supuse elitele vechiului regim. Călin și fratele său Constantin (n. București 25 V 1926 † Boone, North Carolina, S.U.A., 13 X 2000) și-au riscat viața, reușind să treacă Dunărea clandestin, înotând. Urmașii lor, născuți și căsătoriți în Occident, trăiesc departe de România. ■

Opt luptători din grupul de asalt, plasat în spatele ambasadei, folosindu-se de o fereastră a unei clădiri învecinate, au ajuns pe acoperișul ambasadei, au fixat frânghii de coșuri și au executat coborârea în rapel pe terasă și pe balconul de la etajul 2. Planul inițial prevedea folosirea unor rame explozive de dimensiunea ferestrelor, pentru aruncarea acestora în aer și obținerea accesului în interior. Simultan, o a doua echipă trebuia să atace ambasada frontal. Blocarea scripetelui mecanismului de coborâre al unuia dintre luptători și imobilizarea acestuia în aer au condus la modificarea planului inițial, astfel că explozia a avut loc doar în cazul unei singure ferestre, restul luptătorilor pătrunzând de pe terasă și prin spargerea geamurilor de la luminatoare, fără a mai aștepta atacul echipei a doua. Simultan, au fost aruncate în interior așa-numitele „grenade de consternare” (*flash-bang grenades*, care produc un zgomot și o lumină puternică, ce paralizază orice reacție câteva secunde). Luptătorii SAS, înarmați cu pistoale mitralieră „Heckler&Koch MP5” și pistoale „Browning”, au deschis focul asupra teroriștilor aflați în interior.

deschis focul asupra acestora. Ca urmare, Dr. Gholam Ali Afrouz, însărcinatul cu afaceri al ambasadei, a fost rănit la cap și la picioare, Ali Akbar Samadzadeh, adjunctul atașatului de presă, a fost ucis, iar Abbas Fallahi, portarul ambasadei, a scăpat cu viață datorită unei monete aflate în buzunarul drept de la piept, aceasta deviind glonțul.

În momentul în care luptătorii SAS au pătruns în cameră, s-a creat o confuzie generală, atât teroriștii, cât și ostaticii strigând „sunt ostatic, sunt ostatic” sau „sunt englez”. Potrivit mărturiei lui Abbas Fallahi, pătrunderea intempestivă a luptătorilor i-a îngrozit, deopotrivă, și pe ostatici și pe teroriști: „Ne-au înspăimântat mai mult decât se poate imagina. Parcă erau marțieni, așa, îmbrăcați în negru din cap până în picioare. Toți am înghețat de spaimă”. Dr. Abdul Fazi Ezzati, atașatul cultural iranian, relatează la rândul său: „Toți stăteam culcați la pământ de-a lungul pereților. Teroriștii se aflau și ei cu fața la perete. Membrii SAS au început să strige «teroriștii, teroriștii!». Nimeni nu a răspuns. Nu puteam să facem niciun gest”. Totuși, el a arătat spre doi dintre teroriști și aceștia au fost împușcați pe loc.

Operațiunea a durat 11 minute și s-a soldat cu uciderea a cinci dintre cei șase teroriști și cu eliberarea a 19 dintre cei 20 de ostatici. Un luptător SAS a fost ușor rănit, iar un ostatic a fost ucis de către teroriști. Teroristul supraviețuitor, Fowzi Nejad, a susținut că este ostatic și a fost condus de luptători în afara ambasadei, dar aici a fost recunoscut de unul dintre ostatici drept terorist și se pare că luptătorii SAS l-au transportat inițial înapoi în ambasadă cu intenția de a-l executa, dar nu au făcut-o, probabil, din cauza prezenței masive a ziariștilor.

Luptătorii SAS au fost anhețați cu privire la această acțiune, cât și în legătură cu împușcarea celor doi teroriști care erau cu fața la perete și, aparent, fără arme. În apărarea lor, luptătorii au susținut că aceștia puteau avea arme ascunse asupra lor (ostaticii eliberați anterior intervenției SAS afirmaseră că teroriștii poartă grenade în buzunare) și, de asemenea, puteau controla un detonator care să arunce în aer ambasada, așa cum amenințaseră în prealabil.

Acțiunea SAS a fost apreciată drept un succes, luptătorii primind felicitări atât din partea premierului

Thatcher, cât și de la consulul general al Iranului în Marea Britanie și de la guvernul iranian.

Fowzi Nejad, teroristul care a supraviețuit intervenției SAS, a fost ulterior judecat și condamnat la închisoare pe viață. A fost eliberat din închisoare în anul 2008 și trăiește în sudul Londrei. ■

Din cauza ziariștilor

Zgomotul spargerii geamurilor de la luminatoare a declanșat și atacul echipei SAS de la parter, care a aruncat, de asemenea, în clădire „grenade de consternare”.

Panicați, cei trei teroriști care îi păzeau pe cei 16 ostatici de sex masculin au

(Va urma)

prin care teroriștii prezentau scuze poporului și guvernului britanic pentru acțiunea lor.

De îndată, forțe ale Brigăzii Antiteroriste C 13 și ale Unității C 7 pentru Sprijin Tehnic, din cadrul Scotland Yardului, precum și echipe de lunetiști ale poliției au sosit la fața locului, au izolat perimetrul din jurul clădirii Ambasadei iraniene și au interzis circulația în zonă. Forțele SAS, alcătuite din 36 de luptători, au fost, de asemenea, alertate și deplasate în Londra.

Totodată, premierul britanic, Margaret Thatcher, l-a informat pe președintele iranian, Abulhassan Banisadr, asupra situației create și asupra deciziei de a „rezolva incidentul grabnic și, pe cât posibil, fără victime”. La rândul său, guvernul iranian a făcut publică decizia sa de a nu ceda în fața șantajului exercitat de către teroriști, anunțând, totodată, că întreaga răspundere pentru soarta ostaticilor din ambasadă revine guvernului britanic.

În acest timp, negociatorii profesioniști ai Scotland Yardului i-au contactat telefonic pe membrii comandoului, încercând să-i convingă să elibereze ostaticii.

Pentru a-și demonstra bunăvoință, teroriștii au eliberat la ora 16.20 pe secretara III a Ambasadei iraniene, iar a doua zi, cu un sfert de oră înainte ca ultimatumul să expire, a fost pus în libertate și unul dintre angajații BBC.

Deși termenul acordat autorităților pentru soluționarea revendicărilor a expirat, teroriștii nu și-au pus în aplicare amenințările, continuând negocierile cu autoritățile. Situația a devenit tensionată în urma refuzului categoric al guvernului iranian de a negocia cu teroriștii,

fiind respinsă și oferta teroriștilor ca negocierile să fie purtate prin intermediul ambasadorilor Irakului, Iordaniei sau Algeriei la Londra. Ba, mai mult, ministrul de Externe iranian, Sadegh Ghotbzadeh, a anunțat că nu va ceda în fața pretențiilor teroriștilor, precum și că a fost înștiințat de către personalul diplomatic al ambasadei că fiecare membru al misiunii diplomatice se consideră un martir al revoluției și că toți sunt gata să moară, dacă situația o va impune.

Un scripete buclucăș

După noi negocieri, oferta de mediere a ambasadorului Algeriei a fost acceptată și, în contrapartidă, în seara zilei de 3 mai, alți doi ostatici au fost eliberați, ocazie cu care teroriștii au subliniat din nou că nimeni nu va păți nimic, câtă vreme forțele de ordine nu vor acționa pentru eliberarea prin forță a ostaticilor.

În urma continuării negocierii, teroriștii au fost de acord ca în seara de 4 mai să mai elibereze un ostatic. Cu această ocazie, echipele de negociatori au cules noi date despre grupul de teroriști, sesizând și o stare de accentuată oboseală a acestora, în urma încordării nervoase prelungite.

Reluarea negocierilor în dimineața zilei de 5 mai a relevat accentuarea stării de

iritare și oboseală a membrilor comandoului, specialiștii britanici evaluând momentul ca fiind favorabil unei intervenții în forță. Aflați în a șasea zi a negocierilor, cu nervii întinși la maxim, teroriștii îl împușcă pe atașatul de presă Abbas Lavasani și-i târăsc corpul în fața ambasadei. În acest context, premierul Margaret Thatcher decide că trebuie executată misiunea de salvare a ostaticilor. Poliția metropolitană a fost informată de ministrul Apărării că aceasta a devenit, din acel moment, „o operațiune militară”.

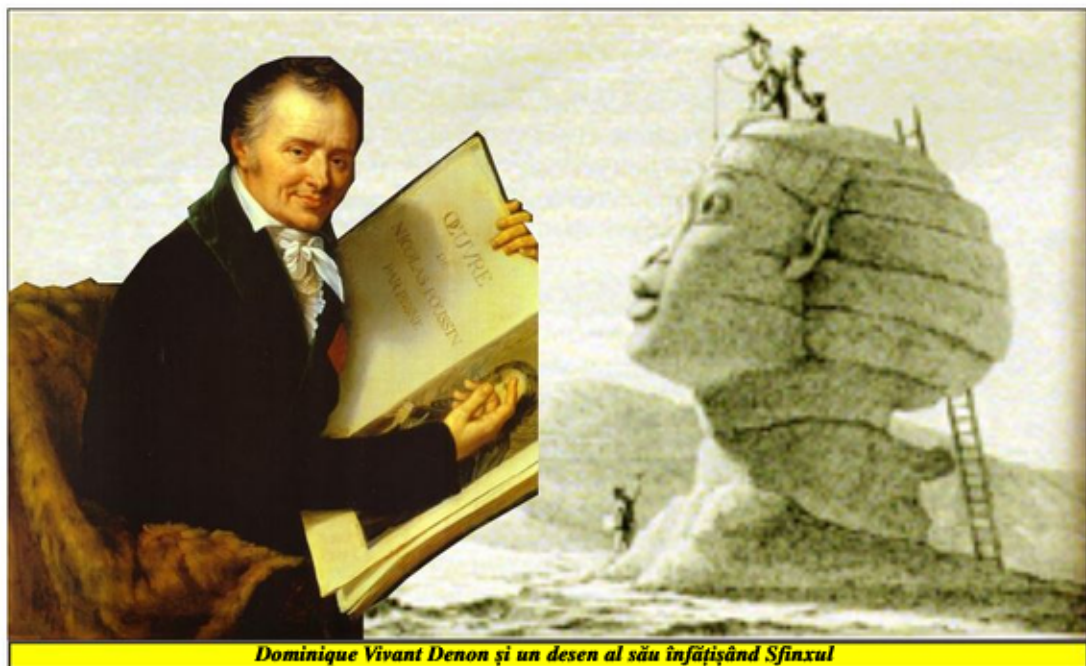
Ca atare, 20 membri ai SAS, împărțiți în patru grupe, au intrat în dispozitiv. În paralel, au fost luate măsurile necesare pentru a camufla pregătirile de asalt asupra clădirii. Aeronavele care decolau sau aterizau pe aeroportul Heathrow au primit indicația să zboare la joasă altitudine deasupra ambasadei. Compania British Gas a început lucrări de spargere a carosabilului pe o stradă din imediata vecinătate, sub pretextul unei avarii la rețeaua subterană de conducte.

Operațiunile de recunoaștere executate relevaseră faptul că ferestrele de la primele două niveluri ale clădirii aveau geamuri blindate, cu excepția a două luminatoare. De asemenea, folosindu-se fibrele optice introduse printr-un perete comun al unei clădiri învecinate, se stabilise poziția

ostaticilor aflați la etajul doi. Se știa că cele patru femei se află într-o încăpere separată, păzite de un terorist, în vreme ce cei 16 bărbați erau în camera telexului.

Asaltul a fost declanșat în seara zilei de 5 mai 1980, la ora 19.23.

Dominique Vivant Denon și un desen al său înfățișând Sfinxul

UN COLECȚIONAR DE ARTĂ SAU UN JEFUITOR LUMINAT?

ELENA STOENESCU

Ne punem această întrebare când îl evocăm pe Dominique Vivant Denon (1747-1825), mare estetik și iubitor de artă. Originar din orașul Chalon-sur-Saône, a început ca gravor, iar ulterior avea să se specializeze în negoțul cu opere de artă.

Ochiul său priceput în aprecierea valorii artistice a operelor pe care le evalua și prietenia sa cu împăratul francez vor face minuni pentru îmbogățirea muzeului Luvru, dându-i o strălucire unică în lume...

Debarcat în 1799, în Egipt, ca însoțitor al corpului expediționar francez condus de generalul Bonaparte, desenatorul numit de viitorul împărat va realiza sute de schițe la Karnak, Luxor, Denderah, Theba sau Cairo. Nici furtunile de nisip, nici căldura sufocantă nu păreau a-l deranja în munca sa. Matematicianul Gaspard Monge îl caracteriza ca fiind cel mai cultivat, dar și cel mai curajos dintre ei,

capabil să îndure mari suferințe pentru un ideal. La întoarcerea în Franța, în 1802, Bonaparte îl numește în fruntea Muzeului Central al Artelor. Era o meritată consacrare pentru Denon, atunci în vârstă de 55 de ani, un burghez prin naștere, devenit diplomat de profesie și mare specialist în achiziționarea de opere de artă.

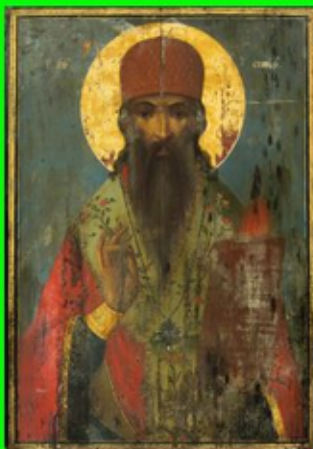
Până atunci, sălile reci și întunecate ale vechiului palat regal nu adăposteau decât

opere franceze. Odată cu el, tablouri din întreaga Europă, începând cu Olanda, au intrat în colecțiile Luvrului. În 1803 Denon dorește să-și adjudece colecția de artă a istoricului Filippo Baldinucci (1624-1696). Astfel, câteva mii de opere florentine din secolul al XVI-lea sunt achiziționate pentru Luvru. Printre acestea *Încoronarea Fecioarei de Fra Angelico* (spre 1430-1432), intrată în muzeul Luvru în 1812.

A fost odată ca niciodată SPIRIDON, FĂCĂTOR DE MINUNI

Dr. GEORGETA ROȘU

Decembrie, luna a zecea în calendarul roman (care începea la 1 martie) și a douăsprezecea în calendarul iulian și gregorian (de la 1 ianuarie), este numită în popor Undrea.

Satul tradițional cunoștea în această perioadă o anumită stare de acalmie, pentru că eforturile fizice se terminaseră odată cu muncile la câmp, în livezi și în vii.

Aveau însă să se înmulțească acum manifestările spirituale, întrucât credincioșii se pregăteau să întâmpine Nașterea Domnului, să îngroape Anul Vechi și să se pregătească de venirea Anului Nou. Sărbătoreau pe Sfânta Varvara, Sfântul Spiridon și Sfântul Nicolae, Crăciunul și pe Sfântul Ștefan.

Despre aceste prăznuiri mentalul popular păstrează numeroase legende. Sfântul Spiridon „plăcut lui Dumnezeu, impresionează prin viața trăită în smerenie și pentru că era blând cu firea și milostiv cu sufletul“. El a îndurat „patimi grele“ pentru apărarea creștinilor în timpul prigoanei pornite împotriva acestora de împărații Dioclețian și Galeriu.

Viețile Sfinților pomenesc minunile pe care acest sfânt le-a înfăptuit în viața sa pământească: prin credință și rugăciune, a adus ploaia în timp de secetă. Tot el a oprit furia acesteia, atunci când devenise o primejdie pentru oameni. A pedepsit pe negustorii de grâu care refuzau să mai vândă grâu pentru pâine oamenilor, punând astfel capăt foametei. Impresionat de durerea unei mame, a readus la viață copilul care-i murise. A vindecat un diacon de muțenie; a oprit cursul apelor. De fapt, toate aceste minuni trebuie înțelese prin corelarea numelui

său cu latinescul „spiritus“. Astfel sunt subliniate înțelepciunea, cumpătarea și corectitudinea sfântului.

Sfântul Spiridon este sărbătorit în ziua de 12 decembrie.

După Erminia lui Dionisie din Furna, Sfântul Spiridon este reprezentat în icoane ca „bătrân, cu barba lungă (înțepoșată), puțin despicată, purtând pe cap o scufie“.

Sfântul este reprezentat și în alte ipostaze: în Icoana Primului Sinod (din Niceea, anul 325), alături de alți ierarhi, în timp ce strânge într-o mână o cărămidă din care iese focul în sus, apa în jos, iar lutul i-a rămas în mână, ilustrând astfel Sfânta Treime, „anume cum este posibil ca Trei să fie Una“.

Memoria colectivă l-a investit pe Sfântul Spiridon ca patron al cizmarilor. Printre aceștia chiar circulau niște versuri hazlii: „Sfinte, sfinte Spiridoane./ Rupe tocuri la cucoane...“. În această zi nici cizmarii, dar nici femeile, în general, nu muncesc. Se spune că e rău de boală și de lovituri. Cizmarii nu primeau la lucru încălțăminte desprecieată, de teamă că le-ar fi putut muri nevestele.

Se mai spune că de Sfântul Spiridon „ziua crește cât sare cocoșul peste prag“. ■

ALEKSANDR ORLOV: DEFECȚIUNE SAU DEZINFORMARE?

CRISTIAN TRONCOTĂ, DORIN MATEI

L-am părăsit în episodul anterior pe generalul cu trei stele Aleksandr Orlov pe puntea vasului care îl ducea, împreună cu soția și fata lor, către Canada, după ce alesese să părăsească țara pe care o servise până atunci cu fidelitate. Înainte de a evalua ultimele argumente aduse de ofițerul FBI care l-a avut în grijă în ultimii săi ani și care și-a povestit experiența în cartea Alexander Orlov. The FBI's KGB general (Aleksandr Orlov, generalul KGB al FBI-ului), apărută la Carroll and Graf Publishers, New York, 2002 în favoarea ideii că Orlov a trădat, nu a fost un agent infiltrat de sovietici, să ne oprim asupra poveștii unui spion britanic, Sidney Reilly. O vom face tot cu ajutorul lui Orlov.

Este un episod care ne va arăta, pe de o parte, la ce rafinament ajunseseră sovieticii, chiar în acei ani de început, în montarea unor operațiuni de dezinformare; pe de altă parte, ne va oferi o imagine asupra valorii informațiilor pe care Orlov le-a adus cu el, când a schimbat tabăra.

Așadar, cine a fost Sidney Reilly?

● Încă un model pentru James Bond ● Corespondentul plătit de „Le Figaro” îl informează pe Dzerjinski ● „Spectacolul” de pe scena Balșoi Teatr nu a mai avut loc ● O arhivă bine păzită ● O amantă eficientă, dar prea lacomă ● Nepoata nu îl trădează pe unchi, doar organizația lui ● O combinație mortală, o femeie și banii ● În misiune pe lângă iubit

Sidney Reilly și James Bond, întruchipat de Roger Moore

**Doă picturi „preferate”:
un Ciotto (Stigmatizarea
Sfântului Francisc de Assisi)...**

Numit șef al muzeului, rebotezat Muzeul Napoleon, Denon visa să aleagă operele din țara unde au fost realizate. În 1805 îl urmează pe împărat în cucerirea Europei. El străbate cu pași mari galeriile de artă ale orașelor învinse și întocmește inventare, înainte de a trimite în Franța operele care îl interesau. „O mare recoltă de lucruri superbe”, avea să-i scrie Denon lui Napoleon. Din palatul Sans-Souci, reședința regilor Prusiei, va aduna 55 de tablouri, de la Brunswick – 278, de la Belvedere din Viena – circa 400.

Cu farmecul său personal, Dominique Vivant Denon era foarte apreciat de cei din jur. Știa să aleagă, să negocieze... Și asta, pentru că își urma nobilul său scop, acela de a arăta celor mulți

prima istorie universală a artei. Era fascinat de primitivii germani: Cranach, Dürer, ca și de italienii Giotto, Fra Angelico și alții. A adus în Franța zeci dintre tablourile acestor artiști. Era un estet luminat, un administrator fără pereche. El a comandat noi busturi în marmură reprezentându-i pe Michelangelo, Tițian, Caravaggio, pentru a orna marea galerie a Muzeului Luvru, unde a ridicat o scară monumentală în vestibulul de la intrare, spre primul etaj.

Împătimit colecționar, Denon a reușit să adune, printre altele, și câteva șuvițe din părul unor personaje ilustre ca: Napoleon I, Voltaire, Descartes etc., ca și un smoc de fire din barba bunului rege Henri al IV-lea al Franței.

Toate acestea au rămas la fel până azi, chiar și după căderea brutală a inițiatorului. În octombrie 1813, odată cu înfrângerea suferită la Leipzig, suna ora sfârșitului imperiului. Parisul a căzut cinci luni mai târziu, iar împăratul abdică. În 1815, trupele prusace intrau în Luvru, pentru a-și recupera comorile naționale. Muzeul este golit, dar neobositul colecționar care a fost Denon a continuat să adune opere de artă pentru el însuși. Îi va spune lui Talleyrand că „golurile se vor umple pe parcurs... Unui muzeu ca Luvrul îi trebuie secole ca să adune aceste comori de artă”.

A fost contele Thomas Elgin (1766-1841), celebrul diplomat și anticar scoțian care a adus la British Museum colecția de marmure a Parthenonului, un jefuitor luminat ca Denon? Și Hitler îi ordonase generalului Karl Wolff să-l aresteze pe Papa Pius al XII-lea și să pună mâna pe comorile de artă ale Vaticanului, în septembrie 1943. Din fericire, Wolff nu a ascultat ordinele Führerului. Dar ce să mai spunem despre dogele Enrico Dandolo, care, în 1204, cu ocazia deturnării spre Constantinopol a celei de a patra cruciade, va aduce la Veneția cei patru cai de bronz, care se odihnesc de atunci pe terasa bazilicii San Marco? Aceiași cai, 600 de ani mai târziu, fuseseră aduși de Napoleon la Paris și instalați pe arcul de triumf al Carrousselului de lângă Luvru! După căderea imperiului, caii au revenit la Veneția și îi putem admira și astăzi la San Marco...

Așa se scrie istoria! Dacă veți trece prin Paris, nu uitați să vizitați și aripa lui Denon de la Luvru! ■

... și un Fra Angelico (Adorația magilor)

Fany Kaplan

această operațiune ar avea 37 volume și ar cuprinde o asemenea încrengătură de agenți dubli și o asemenea cantitate de dezinformare, încât și specialiștii ruși în istoria serviciilor secrete nu reușesc să se descurce. Un alt defector celebru, Vasili Mitrohin (*Magazin istoric*, nr. 4-12/2000, 1-2/2001), a relatat că dosarele nu erau păstrate la sediul Primului Directorat Principal, la Iasenovo, ci în fondurile speciale de la Lubianka, sediul central al fostului KGB.

Între marile reușite ale acestei operațiuni s-au numărat și aducerea în U.R.S.S. și executarea lui Savinkov și Reilly. Savinkov reușise să pună pe picioare o foarte eficientă organizație de luptă, ce acționa în Belarusia. Un ofițer pe nume Grișa Siroiejkin, aflat în fruntea unei subunități, s-a prezentat într-un sat unde știa că Savinkov avea numeroși aderenți și a pretins că vrea să se alăture celor care luptau contra puterii sovietice. A reușit să convingă pe Pavlovski, cel care coordona acțiunile militare – Savinkov acționa din afara Uniunii Sovietice –, de buna sa credință. Cu timpul, a devenit curierul care transporta corespondența între Pavlovski și Savinkov.

Savinkov plănuia o revoltă militară pentru sfârșitul verii lui 1921. În iulie 1921, sovieticii au efectuat numeroase arestări, punând organizația în imposibilitatea de a mai acționa, dar având grijă să nu o distrugă cu totul, pentru a putea continua jocul dezinformării. Din 1923, scrisorile adevărate trimise de Pavlovski au început să fie schimbate cu altele, redactate de sovietici, prin care se crea iluzia unei mișcări de rezistență de mare amploare.

În aprilie 1924, Artuzov a primit o scrisoare în care Pavlovski îl avertiza pe Savinkov că nu avea să îi mai

Robert Bruce Lockhart

trimită scrisori și că nu trebuie să se încreadă în nimeni. Pavlovski a fost arestat. Simțind că ceva nu este în regulă, Savinkov l-a chemat la Paris pe Siroiejkin. Acesta l-a convins că totul este în ordine și i-a transmis „rugămintea” lui Pavlovski să vină în U.R.S.S. pentru a conduce personal ridicarea la luptă. Abia după ce au reușit să o recruteze pe amanta mai tânără a lui Savinkov, o doamnă Derental, au reușit să îl convingă. Doamna Derental s-a arătat însă mult prea lăcomă și a solicitat o sumă foarte mare de bani. Avea să plătească scump acest

lucru. L-a însoțit pe Savinkov în U.R.S.S., dar nu a mai fost lăsată să plece. Probabil și din teama că nu avea să își țină gura.

La scurtă vreme după ce au trecut granița, Savinkov și însoțitorii săi au fost arestați. Adus în fața lui Dzerjinski, lui Savinkov i s-a comunicat că toată mișcarea lui de rezistență devenise o iluzie abil întreținută de CEKA. I s-a promis că dacă avea să se pocăiască în cadrul procesului ce urma să i se organizeze, urma să primească o condamnare ușoară. Poziția lui Savinkov la proces l-a enervat teribil pe Reilly, care a protestat într-o scrisoare publicată în ziarul *Morning Post*. I-a trimis o copie și lui Winston Churchill, care era un mare admirator al lui Savinkov. Churchill i-a replicat că doar cei care au trecut printr-o experiență și au rezistat cu succes pot să condamne pe alții. La 12 mai 1925, presa sovietică anunța că Savinkov s-a sinucis. Siroiejkin i-a dat de înțeles lui Orlov, sub ale cărui ordine a luptat în Spania, că nu fusese vorba despre așa ceva.

Următoarea țintă a operațiunii „Încredere” a devenit Sidney Reilly. Tot o femeie avea să îi vină și lui de hac.

Boris Savinkov

I s-a spus „asul spionilor“ din secolul al XX-lea. Ian Fleming l-ar fi luat ca model pentru James Bond dar tot ca model pentru același personaj literar i-ar mai fi avut pe încă vreo câțiva spioni britanici. Oricum, nu a murit ca un as al spionajului, după cum vom vedea.

Originile sale sunt controversate și Orlov nu aduce foarte multă lumină. S-a născut în Rusia țaristă și era de origine evreu. A avut o viață plină de aventuri, până la sfârșitul Primului Război Mondial. La începutul anului 1918, Reilly a fost trimis în Rusia, aflată sub controlul bolșevicilor.

Lenin i-a cerut lui Feliks Dzerjinski, conducătorul CEKA (precursorul NKVD) să prindă cât mai mulți spioni britanici și francezi și să arate lumii ce puneau la cale. CEKA recrutase un leton, fost ofițer în armata țaristă, care se întâlnește în mai multe rânduri cu atașatul britanic la Petrograd, căpitanul Cromie. Îi vorbește acestuia despre un colonel Berzin, gata să lucreze pentru britanici, în realitate agent al CEKA și el. Cromie i-a dat întâlnire în apartamentul din Moscova al primului trimis diplomatic al Marii Britanii în Rusia bolșevică, Robert Bruce Lockhart.

În continuare, Berzin s-a întâlnit cu un personaj care s-a prezentat drept Constantine – era Sidney Reilly. Potrivit unui plan pus la cale de el, trupele letone urma să se predea unei forțe expediționare anglo-franceze, ce urma să debarce în Rusia, iar trupele letone din Moscova urma să îl asasineze pe Lenin și să pună stăpânire pe oraș.

Tot atunci, corespondentul la Moscova al ziarului francez *Le Figaro*, René Marchand, l-a informat pe Dzerjinski despre o conferință secretă

Conducătorul CEKA,
Feliks Dzerjinski, i-a cerut ...

ținută la Consatul general american din Moscova, unde participaseră și britanicii și francezii, la care Reilly își prezentase planul. La 28 august 1918, când urma să se țină la Balșoi Teatr o reuniune a Congresului Sovietelor din Rusia, militarii letoni ai colonelului Berzin, la semnalul dat de Reilly, urma să îi aresteze și execute pe toți liderii bolșevici. Dzerjinski i-a cerut să facă publică informația, dar Marchand a refuzat. Cariera lui ar fi luat sfârșit. Au convenit atunci ca el să scrie o informare către președintele Republicii Franceze, în care să-i prezinte toate datele, iar CEKA să vină „înopinat“ la

... lui Aleksandr Artuzov
să pună la punct
operațiunea „Încredere“

el acasă și să găsească textul scrisorii. Ea avea să fie publicată, la 24 septembrie, în presa sovietică.

Întâlnirea de la Balșoi Teatr a fost amânată pentru 6 septembrie. La 30 august a fost asasinat șeful CEKA din Petrograd și, în aceeași zi, Fany Kaplan l-a împușcat pe Lenin. A doua zi, trupele CEKA au luat cu asalt Ambasada britanică din Petrograd, căpitanul Cromie murind în timpul luptelor. Reilly a reușit să scape, dând dovadă de mult sânge rece și cu un dram de noroc de plasa întinsă de CEKA și a fugit din Rusia. În decembrie 1918, el și Bruce Lockhart au fost condamnați, în absență, de un tribunal revoluționar din Moscova la moarte.

La sfârșitul anului 1920, sovieticii au pus la cale o vastă operațiune de dezinformare a Occidentului și prin care aveau, în același timp, să atragă în U.R.S.S., pentru a-i captura și executa, pe câțiva dintre cei mai înverșunați adversari ai lor. Operațiunea s-a numit „Încredere“ și a fost coordonată de șeful contraspionajului din acea vreme, Artuzov. În fapt, concepția i-a aparținut adjunctului său, Fedorov. Prin această manipulare, s-au oferit Occidentului informațiile pe care el dorea să le creadă ca fiind adevărate, despre o amplă mișcare de rezistență care funcționa în secret, despre o țară, U.R.S.S., aflată în pragul colapsului, unde mai era nevoie doar de un mic efort pentru a obține victoria mult dorită. Potrivit ziaristului american John Costello – care s-a ocupat de cazul Orlov împreună cu rusul Oleg Tarev, pe baza unor dosare desecretizate parțial de noul serviciu de spionaj al Rusiei, FSB, realizând volumul *Iluzii mortale* (Deadly illusions) –, dosarele privind

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

„Locuiești pe o stradă pavată, curată. E strada ta. Și uite că te trezești într-o bună dimineață cu o echipă de lucrători. Sparg pavajul, sapă un șanț pentru o conductă. Lucrarea se termină. Se reface și pavajul. Totul a reintrat în normal. Dar nu după multă vreme, te pomeniești cu o altă întreprindere. Are și ea ceva de reparat. Și iar se desfundă strada“. Niciunul dintre executanți nu repară strada, decât dacă este obligat să o facă, în urma sesizărilor Sfatului Popular al Capitalei.

Cât de puțin s-a schimbat orașul nostru, din acest punct de vedere!

Sigur, sunt și multe lucruri care făceau parte din aspectul cotidian al orașului și care azi au dispărut. În anul 1950 existau în București 1.000 de puncte de unde se aprindea și se stingea în fiecare zi iluminatul public. În 1960, mai existau doar opt oameni care aveau grija aprinderii și stingerii luminilor pe străzi. În anul următor aveau să dispară și ei, întreg sistemul fiind automatizat.

De ce mai este nevoie ca sirenele fabricilor să-i scoale pe toți bucureștenii la ora șase dimineața, când unii încep lucrul la ora opt? se întreba *Informația Bucureștilui*. Mai este nevoie ca ora exactă să fie anunțată de sirene, când acest lucru îl face și postul național de radio?

Chiar în prima zi a lunii noiembrie în Capitală își încep activitatea două teatre noi: Teatrul de Comedie, în locul Teatrului „Nottara“, și Teatrul pentru copii și tineret, în locul Teatrului tineretului. La Teatrul de Comedie, Radu Beligan îl avea ca secretar literar pe Alexandru Mirodan, iar din trupa de 30 actori făceau parte, printre alții, Ștefan Ciubotărașu, Nineta Gusti, Nicolae Gărdescu, Mircea Șeptilici, Ion Lucian, Dem Savu, Sanda Toma, Aurel

Cioranu, Dem Rădulescu, Iurie Darie, Vasilica Tastaman, Tamara Buciuceanu, Amza Pellea. Nicolae Gărdescu povestea în revista *Flacăra* cum a devenit actor. Familia îl vroia avocat. La admiterea la Conservatorul de artă dramatică, l-a convins pe Nottara că el, de fapt, imita perfect grasciul, nu că așa vorbea în realitate. A debutat cu roluri de june prim. Camil Petrescu se întreba chiar dacă nu este el junele prim căutat de atâta vreme. Avea să își continue cariera cu multe roluri de comedie, dar probabil că a rămas în memoria colectivă pentru rolul din serialul de televiziune consacrat aventurilor baronului Münchhausen.

Dorina Tănăsescu și partenerul ei de scenă, Tândărică

Critica literară salută culegerea de povestiri *Somnul de amiază*, a tânărului scriitor Fănuș Neagu, dar îi reproșează faptul că „cititorul nu poate fi totuși satisfăcut de aspectele vieții noi, socialiste, prezentate în povestiri. L-am îndemnat pe Fănuș Neagu să descrie mai mult fenomenele caracteristice epocii noastre.“ Criticată este și coperta volumului semnat de A.G. Vaida, *Clocote*. Graficianul aruncă o lumină falsă asupra realității evocate de scriitor: lupta comuniștilor de la Doftana. A pus în prim-plan

Maria Zaharcenko – nume de cod Maria Schultz – era nepoata generalului albgardist Aleksandr Kutepov, unul dintre liderii emigrației. Pe toată perioada cât a lucrat pentru NKVD, a refuzat să îl convingă să revină în U.R.S.S., deși nu a avut niciun fel de rețineră să îi trădeze organizația. Dar numai puterea de convingere a Mariei nu ar fi fost de ajuns pentru a-l păcăli pe Reilly. S-a adăugat un alt agent al sovieticilor, un ofițer al serviciilor de informații britanice, al cărui nume nu a fost dezvăluit de Orlov, dar care a fost identificat de Gazur și făcut public, pe considerentul că nu mai reprezintă un secret: Ernest Boyce. Acesta i-a trimis lui Reilly o scrisoare în care îl informa că reprezentanții unui puternic grup de rezistență din spațiul sovietic dorea să îl întâlnească. Reilly s-a dus în Finlanda pentru a se întâlni cu Maria Schultz și un ofițer NKVD, care poza în soțul ei. Ei l-au convins să meargă mai aproape de frontieră, pentru a se întâlni cu presupușii reprezentanți ai rezistenței. Chiar atunci, Reilly a primit o scrisoare scrisă de mână de Boyce, care îl informa că un diplomat sovietic aflat la Londra lăsase să îi scape că un grup important de disidenți, membri ai conducerii de la Kremlin, se pregăteau să meargă în Finlanda pentru a-i contacta pe britanici și a le cere ajutorul. Maria i-a arătat și o fotografie dintr-un ziar mai vechi, tructă, în care apărea alături de Lenin un individ, care era chiar cel cu care urma să se întâl-

Abia de la Opperput și iubita sa, Maria Schultz, care îi era și nepoată...

nească lângă frontieră. Când l-a văzut, Reilly a fost și mai convins de adevărul poveștii. Elementul final care l-a convins să treacă granița a fost promisiunea „emisarului” că noul guvern avea să îi acorde o serie de concesiuni și alte avantaje economice, oricâte și-ar fi dorit.

L-au lăsat să ajungă până la Moscova, să se întâlnească cu diferiți „lideri” ai rezistenței, încât era convins de amploarea mișcării. Adevărul este că nici măcar ofițerii care pregătiseră acțiunea nu au știut că Reilly urma să fie arestat. Ei se pregăteau să îl conducă din nou către graniță, convinși că „Încrederea” căpătase o nouă acreditare, când a venit ordinul să îl aresteze.

Reilly a refuzat să colaboreze cu autoritățile sovietice și a fost împușcat. Peste câțiva ani, s-a publicat o scrisoare a lui, potrivit căreia își oferea serviciile și era gata să deconspire spionii britanici din U.R.S.S.: Era încă o încercare de dezinformare.

Merită relatată și soarta Mariei Schultz. În toamna lui 1926, ea a fost chemată de Artuzov și i s-a cerut să se apropie de un ofițer, Opperput, care trecea printr-o depresie. I s-a aranjat să primească locuință în aceeași clădire cu el și, rapid, cei doi s-au îndrăgostit. Ea i-a mărturisit rolul pe care trebuia să îl joace, ceea ce i-a provocat furia lui Opperput contra șefilor. Au hotărât să fugă din U.R.S.S. Au reușit să ajungă în Finlanda, apoi la Paris, la unchiul Mariei, generalul Kutepov. Dezvăluirile lor despre operațiunea „Încrederea” au fost un șoc. Kutepov i-a cerut lui Opperput să se reîntoarcă în U.R.S.S. și să își spele păcatele organizând acțiuni de sabotaj. A vrut să o oprească pe Maria să îl însoțească, dar fără succes. Aveau să moară amândoi acolo, dar nu împreună, în confruntări cu forțele de securitate.

... a aflat generalul Kutepov (în centru, la monumentul ridicat la Gallipoli, în amintirea militarilor căzuți în Primul Război Mondial) că mișcarea de rezistență din Rusia sovietică, pe care credea că o coordona, era o creație a serviciilor secrete sovietice

Iată doar o mostră a bagajului de informații pe care Orlov l-a adus cu el atunci când a trecut în cealaltă tabără. Deși nu a participat direct la aceste operațiuni, aflându-se la vârful ierarhiei serviciului de spionaj sovietic, a avut acces la toate aceste informații în discuțiile cu colegii implicați. ■

(Va urma)

final, opt victorii, nouă remize și are doar o înfrângere.

Își încheie misiunea în țara noastră A.A. Epișev, ambasadorul U.R.S.S., care a fost numit în R.P.F. Iugoslavia. În locul lui vine Ivan Jegalin. Epișev părăsește România la 10 decembrie, cu trenul, din Gara de Nord. Fusesse numit ca ambasador în România la sfârșitul lui 1955 de Hrușciiov, alarmat de cererea formulată de români pentru retragerea trupelor sovietice. Epișev era un apropiat al lui Hrușciiov și supraveghease acțiunile menite să desprindă o parte a Maramureșului în 1945 (*Magazin istoric*, nr. 12/1999; 5-7/2007). Îndeplinise apoi funcția de adjunct al șefului KGB (1951-1953). Avea să conducă misiuni de analiză în Cehoslovacia, înainte de invazia din 1968, și în Afganistan, înainte de invazia din 1979.

„Sunt fel de fel de părinți constată un editorial din *Scânțiea*. Unii care spun așa: răspunderea mea începe de aici și sfârșește acolo – să zicem –, la ușa casei mele. Îi cumpăr haine copilului, de mâncare îi dau, de cărți până-ntr-o optă ne-a luat statul grija de pe suflet [...] Mai departe, treaba școlii! Alți părinți socotesc că au răspundere pentru educația copilului, dar numai ei [...] E de mirare că mai găsești încă părinți, tributari ai unor mentalități vechi, potrivit căreia lumea se împarte în oameni cu carte și muncitori. Ei socotesc școala medie doar ca o etapă spre învățământul superior. Pe astfel de părinți îi auzi ocărându-și copiii: «Dacă nu înveți, la me-serie te dau!». Dar vine sfârșitul de an și vacanța de iarnă (24 decembrie-10 ianuarie). Pe cei mici îi așteaptă Orășelele copiilor (șase în total), cu căsuțe pictate într-o sumedenie de culori, cu zeci de ghirlande, cu sute de becuri colorate și nelipsita vată de zahăr pe băț. Numărul de telefon cel mai solicitat este probabil 16.22.02. Este telefonul unde răspunde Moș Gerilă (versiunea comunistă a lui Moș Crăciun), pentru a prelua comenzile pentru

jucării. Sunt în jur de 500 de apeluri pe zi.

Începând de azi s-au pus în vânzare răvașe de Anul Nou la chioșcurile de ziare și difuzarea presei”, anunță *Informația Bucureștiului* din 27 decembrie. În același ziar, Eugen Barbu scrie: „Ajunul Anului Nou aruncă un viscol de cumpărători prin ușile magazinelor [...] Vitrinele au devenit peste

noapte adevărate scene. Un popor de marionete s-a instalat ca la el acasă, acolo unde erau așezați altădată pantofii și stamba de vară. S-a recurs la ingineri și iată un Moș Gerilă bătând la o fereastră înghețată. Dincolo, lângă geamul geamăn, o familie pitică se mișcă după legile rotației păpușărești la apariția unui musafir [...] Deasupra unei străzi foarte umblate, Lipsanii, arde o centură de becuri colorate, anunțându-ne că suntem în ultima lună a anului, căreia nu i se mai zice numai *De-chembrie*, cum era tradițional, ci și *Luna cadourilor*“. În *Flacăra*, Josiana își prezintă argumentele contra unei „tradiții“. „Nu pot să uit o masă pe care am luat-o iarna trecută la niște rude din cartierul Rahovei. Mi s-au servit tot felul de preparate din porc, începând cu toba, slăninuța, cârnații și terminând cu mușchiul la tigare. Toate afumate și spre marea mea disperare, deși sărate potroacă, toate cu un iz de rânțed. Am fost bolnavă o săptămână, după aceea. Cu toate că aveau la doi pași de

casă o unitate alimentară îmbelșugată aprovizionată, oamenii se țineau de tradiție, preferând să-și crească singuri porcul și să-i conserve apoi carnea cu mijloacele rudimentare moștenite de la părinți. Sunt încă mulți gospodari care procedează astfel, nedându-și seama cât de rămași în urmă sunt față de progresul sistemului alimentar de azi.“ Josiana accepta ca la țară să se mai păstreze astfel de obiceiuri, dar la oraș? Ar fi probabil fericită să constate că azi sunt pe cale să dispară aceste tradiții și la țară.

La Mulți Ani și să ne reîntâlnim cu bine în... 1961! ■

„Aho, aho, copii și frați!...“

gratiile masive ale temniței, pe un zid cenușiu imens. Nimic nu amintește eroismul comuniștilor, clocotul revoluționar, pe care nu a reușit să îl înăbușe închisoarea.

La Festivalul internațional de film de la San Francisco, filmul *Homo Sapiens*, creația lui Ion Popescu Gopo, a luat premiul întâi la secțiunea desene animate. Sfârșitul de an aduce și premiera filmului *Darclée*. „Filmul înfățișează un crâmpci din efortul dramatic al artiștilor patrioți de a întemeia o operă românească“, în opoziție cu dezinteresul moșierimii și al burgheziei. Entuziasmul este general. Lucia Sturdza Bulandra spune despre Silvia Popovici, interpreta rolului principal: „felul cum și-a contopit vocea cu cea a Artei Florescu [cântăreața de operă care a dublat-o în ariile interpretate] era atât de perfect, încât nu îți venea să crezi că nu această fetiță cântă și că totul nu este decât o imprimare foarte reușită“. Distribuția îi mai cuprindea pe: Victor Rebengiuc (în rolul soțului), Costache Antoniu, Marcel Anghelescu, Toma Dimitriu, Geo Barton, iar dublura pentru ariile cântate era asigurată de Valentin Teodorian, Magda Ianculescu, Octav Enigărescu, David Ohanesian, Nicolae Herlea. Se reproșează filmului faptul că aceeași scenă cu figuranți apare și la Moscova, și la Petersburg, și la Nisa. Cronicarul *Scânteii* consideră că *România liberă* a căutat nod în papură filmului atunci când atrage atenția asupra unor inadvertențe istorice.

Începând cu data de 10 noiembrie, se desființează Gările Filaret și București Dealul Spirei și se înființează Gara Progresul. De la 1 ianuarie anul următor, autobuzele cu numere peste cifra 40 circulau doar în afara orașului. Drept consecință, linia 47 (Foișorul de

Silvia Popovici

Spitalului Colțea se marchează 100 ani de la nașterea doctorului Thoma Ionescu, chirurg, fratele lui Take Ionescu. Apar articole despre Doftana, despre semnificația zilei de 13 decembrie, când în piața Teatrului Național s-a tras în muncitorii tipografici, dar nu se scrie nimic despre 1 decembrie.

Tuburile electronice încep să fie înlocuite cu tranzistori, care sunt de 1.000 de ori mai mici și consumă de 20 ori mai puțină energie electrică. Dar deja și tranzistorului i s-a găsit un înlocuitor, un element al cărui nume nu a fost încă stabilit. I se spune când „elemente moleculare“, când „elemente integrate“ și are dimensiunile unui vârf de creion. La rubrica noutăți să mai reținem prenanzele,

o soluție de lipit care își face acum apariția pe piață, „Pic“, ce curăță ușor petele de cerneală (se umezește locul pătat, se presară „Pic“, în timp ce se usucă, acesta absoarbe cerneala).

La fotbal, campioană de toamnă este C.C.A. (Steaua), care a reușit să învingă în confruntarea directă pe Dinamo cu 3-2, după ce fusese condusă. Golul victoriei a fost marcat de Constantin, în minutul 81. La șah, spre surpriza generală, campion al țării devine un tânăr de numai 16 ani și jumătate, Florin Gheorghiu, care obține, în turneul

Un dar recomandat pentru cadourile de sfârșit de an: cartea

DIHONIE ÎN TRE EXILATII EUROPEI

Continuăm prezentarea documentului intitulat Notă despre relațiile dintre FEC [Free Europe Committee, Comitetul Europa Liberă] și ACEN, începută în numărul anterior. Documentul provine din Fondul Brutus Coste, aflat la Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace.

Asemenea tuturor documentelor publicate până acum la această rubrică, și pe acesta l-am primit grație doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU.

Cenzura sporită exercitată asupra publicațiilor și declarațiilor ACEN și intervențiile flagrante ale domnului Kappel în treburile organizației sunt ilustrate de scrisoarea domnului Kappel, din 27 ianuarie 1965, prin care el ridică obiecții la publicarea în *ACEN News* a unui articol intitulat *Cele cinci fundamente ale păcii*, sub care vroiam să publicăm concluziile *Ghidului pentru victoria în Războiul Rece*, editat de Consiliul de Securitate American. Nici măcar Christopher Emmet, președintele Prietenilor Americani ai Națiunilor Captive, nu era considerat acceptabil pentru a fi prezent în *ACEN News*. Un extras din declarația lui, pe care noi voiam să îl publicăm sub titlul *Miezul problemei*, a fost cenzurat. Domnul Kappel și-a exprimat obiecțiile în următorii termeni de superioritate: Ambele sunt retipăriri și ambele interpretează politicile Occidentului într-o manieră controversată. ACEN, desigur, este liber să adopte atitudini critice față de politica Occidentului sau față de cea a Statelor Unite. Totuși, mi se pare că aceasta ar trebui să se petreacă la momentul potrivit, în locul potrivit, *cu o înțelegere clară a rezultatelor așteptate* [subliniat în original] și într-o manieră care să fie respectată și care să nu afecteze simpatiile prietenilor săi. *Veți fi de acord că cele două pasaje pot fi cu greu considerate tipice pentru curentul general de gândire american...* Este deci în interesul ACEN să răspândească astfel de puncte de vedere atipice și controversate? (adică punctele de vedere ale Consiliului de Securitate American și al lui Christopher Emmet). Ce se așteaptă de la aceasta? "

Drept urmare, ACEN a fost avertizat că nu vor mai fi disponibile fonduri, până când nu se va găsi o formulă editorială convenită de comun acord. În consecință, *ACEN News* nu a

mai apărut până în ianuarie trecut. S-a căzut de acord în final asupra noii formule. În esență, FEC spune că vrea mai multe materiale editoriale și mai puține informații despre acțiunile ACEN. Totuși, ei obiectează de fapt față de orice material care exprimă opinia sinceră a ACEN și se îndepărtează de interpretările înguste ale FEC despre politica oficială a Statelor Unite pentru Europa de Est.

Iulie-Noiembrie 1964

Săptămâna Națiunilor Captive și marcarea celei de a zecea aniversări a ACEN au adus un soi de pauză în tacticile de hărțuire folosite contra ACEN și secretarului său general. Mesajul cald al președintelui Johnson și multiplele mesaje de sprijin de la alte personalități proeminente au adus această stare de lucruri, probabil (vezi mesajele în exemplarul din *ACEN News* anexat).

Ianuarie 1965

Ofensiva a fost reluată la începutul lui ianuarie. În absența secretarului general, președintele și toți membrii Comitetului General au fost convocați în mod individual de către domnul Kappel. Mai întâi au fost asigurați că subsidiile pentru Comitetele lor Naționale vor continua, după care li s-a spus că FEC găsește inefficient același Secretariat pe care a ținut să îl plaseze, cu jumătate de an mai înainte, în poziția din care să controleze toate Comitetele Naționale. El a cerut o reducere cu 40% a bugetului Secretariatului și a lăsat să se înțeleagă în mod clar că FEC dorește să vadă cât mai curând sfârșitul asocierii secretarului general cu ACEN. A existat din nou o mare doză de rezistență între membrii Comitetului General. S-au făcut studii, în urma cărora a rezultat că o reducere cu 15% a bugetului ar fi fost satisfăcătoare. ■

(Va urma)

Telex Telex Telex Telex Telex

ALFRED NAKACHE

O piscină din Toulouse poartă numele acestui înotător renumit, despre biografia căruia un istoric francez, Denis Baud, a semnat recent o carte (*Alfred Nakache, le nageur d'Auschwitz* – Înotătorul de la Auschwitz). Nakache a fost un supraviețuitor, un om cu două vieți. În prima, ca adolescent, a părăsit Algeria natală pentru a se antrena în bazinele din Franța, unde va face o strălucită carieră sportivă, colecționând record după record. Războiul mondial, declanșat în 1939, l-a prins la Toulouse, în Franța neocupată de naziști. Este deportat, iar soția și fiica nu se mai întorc de la Buchenwald. În pofida nenorocirii abătute asupra sa, Alfred Nakache vrea să redevină cel mai bun înotător, să recucerească titlurile de altădată. Și reușește. Obține recordul mondial, al Europei și al Franței. Se antrenează la Toulouse, alături de un tânăr, care îi va succeda pe podium, Alex Jany. Până prin anii '50 se consacră exclusiv carierei sportive, apoi se recăsătorește. Retras din competițiile de bazin, pleacă în Réunion – insula franceză din Oceanul Indian, la est de Madagascar –, să antreneze tineri sportivi, apoi se instalează la Cerbère, în Pirineii Orientali, la granița cu Spania. În fiecare dimineață traversează portul înot. Așa și moare, în urma unei crize cardiace, în 1983, la vârsta de 68 de ani.

ȘCOALA DE CADETE DIN MOSCOVA

Școlile militare rusești după modelul prusac au apărut în Rusia în 1732, în timpul împărătesei Anna Ivanovna, nepoata lui Petru cel Mare, pentru a se desființa odată cu instalarea comunismului. La Moscova conceptul a fost recent reabilitat. La început pentru băieți, apoi și pentru fete. 300 eleve, majoritar provenind din familii de militari și în urma unor severe teste de aptitudini, urmează cursuri șase zile pe săptămână în Școala nr. 9 din capitala Federației Ruse. Telefoanele mobile le sunt interzise, în afara câtorva minute zilnic, când pot vorbi cu părinții. În sălile de clasă este evocată adesea catastrofa de la Beslan, din 2004, când separatiștii ceceni au luat sute de ostatici într-o școală, între care copii cu mamele lor, și când intervenția forțelor speciale pentru a-i salva s-a soldat cu moartea a 344 de civili, între care 186 de copii.

Cursurile încep la ora 7 dimineața. Fetele nu au voie să se machieze decât o dată pe an, la balul de iarnă. Acolo, cele mari, de 16 ani, poartă elegante rochii de seară. Cele mici, de zece ani, arată ca niște veritabile domnișoare de onoare. Toate defilează la brațul unor băieți de vârsta lor, ei purtând uniforme ireproșabile și caschete mari, sub care par a se pierde. Copilele învață mai multe limbi străine (așa încât la 16 ani pot vorbi curent în cinci limbi), dar și mijloace de autoapărare și bune maniere. Uniformele lor sunt impecabile, seară de seară călcate, pentru că fetele sunt educate ca veritabile modele. Din hrana zilnică nu le lipsește caviarul, iar exigența exercitată de profesori, adesea veterani ai războiului din Afganistan, decorați cu ordine și medalii, este maximă. La sfârșitul fiecărui an cadetele trebuie să organizeze „un spectacol”, în care să prezinte ce și-au însușit la cursuri.

Fetele sunt viitoarea elită militară feminină a Rusiei, viitoarele cadre din departamentele FSB, din serviciile secrete rusești, unde se vor ocupa de contraspiionaj, antiterorism, crimă organizată. La această academie nouă ele își însușesc croitoria, dansul, bucătăria, desenul, pentru a deveni soții fidele și bune mame, dar și mânuirea pistoalelor mitralieră AK47 și a grenadelor.

DIALOG CU CITITORII

SĂRBĂTORI FERICITE! LA MULȚI ANI! tuturor colaboratorilor și cititorilor noștri, sponsorilor Premiilor Fundației Culturale Magazin Istoric, prietenilor tipografi și celor care asigură difuzarea revistei.

VON PAULUS ȘI LIMBA ROMÂNĂ

În urmă cu câteva luni am citit o notiță în revista dvs. din cadrul rubricii *Dialog cu cititorii* despre feldmareșalul Friedrich von Paulus cum că ar fi știut românește – **ne scrie domnul doctor CRISTIAN ALEXANDRESCU.**

Vă trimit câteva date despre acest ofițer german, extrase din cartea *Războinicii lui Hitler*, apărută la Editura Litera, în 2010, și având ca autor pe Guido Knapp.

În anul 1912, având gradul de locotenent, Friedrich Paulus s-a căsătorit cu Elena Constance Rosetti-Solescu (Coca) și au avut doi fii.

Mama Elenei-Constance locuia în Baden-Baden, unde deținea o casă, și avea un alt nepot ce făcea parte din suita reginei Elena, cu titlul de mareșal al Curții.

Soția feldmareșalului considera că atacarea Poloniei, la 1 septembrie 1939, era o crimă de neiertat, iar agresiunea împotriva Uniunii Sovietice „o nedreptate strigătoare la cer”. A murit în noiembrie 1949, fără a-și mai vedea soțul din 1942.

În timpul procesului de la Nürnberg, când feldmareșalul

Friedrich Paulus a fost folosit de sovietici ca martor, acesta a cerut să-și vadă soția, dar Stalin nu a aprobat întrevăderea. După proces nu a mai fost dus în lagărul pentru generali, ci a fost internat lângă Moscova, într-o casă cu grădină, având bucătar, valet, medic personal și aghiotant.

Feldmareșalul a fost eliberat din prizonierat și a trăit în Dresda, murind la 1 februarie 1957. A fost incinerat, iar urna, la dorința familiei, a fost dusă în R.F.G. și așezată în cavoul familiei din Baden-Baden, lângă rămășițele soției sale de la care învățase românește.

MUZEUL DE LA PEARL HARBOR

Domnul NICOLAE KAZAKOWSKI, din BACĂU, ne întreabă: Există un muzeu consacrat atacului japonez asupra bazei navale americane de la Pearl Harbor?

Baza navală americană de la Pearl Harbor a fost declarată National Historic Landmark (Memorial Istoric Național), adăpostind ceea ce a mai rămas din câteva nave care au fost atacate în dimineața zilei de 7 decembrie 1941, între care cuirasatele „USS Utah” și „USS Arizona” și submarinul „USS Bowfin”.

Memorialul „USS Arizona” cuprinde un centru aflat pe uscat, cu două cinematografe, un muzeu, o librărie, iar chiar deasupra epavei lui „USS Arizona” a fost amenajată o clădire la care se ajunge cu șalupa. Biletele sunt gratuite, fiind distribuite după principiul primul venit, primul servit, vizitele având loc între ora 7.30 dimineața și 17.00 (însă ultimul turist se poate înscrie pentru turul cu șalupa până la ora 15.00, cel târziu).

„USS Arizona” avea la bord un echipaj de 1.177 de marinari, dintre care au supraviețuit atacului 337. În mormântărilor supraviețuitorilor de pe „USS Arizona” se fac la bordul epavei. Până în ziua de azi, acest eveniment s-a repetat de 25 de ori.

În interiorul navei se mai găsește încă mai bine de 5.299.000 litri de păcură, care continuă să urce la suprafața apei – unii dintre marinarii care au supraviețuit atacului le numesc „Lacrimile Negre”.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin Istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin Istoric figurează în catalogul electronic al Poștei Române la poziția 19.356.

În București revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, etajul 3, camera 283, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde veți avea acces începând cu primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

CONDUCĂTORI AI RUSIEI

IOSIF V. 1917-1953	DE LA MARE			TĂCERE!		DIN MUZICĂ	
PREFIXUL VECHIMII	BĂTRÂN			AFLAȚI ÎN FLOAREA VÂRSTEI		VLADIMIR 1999-2008	
	UCRAINEAN DIN TRECUT		ȘESARID				
			CEL NEDREPT				
FĂCUȚI SĂ LUCEASCĂ					INCLUSE ÎN SUMĂ!		
BORIS 1991-1999					INTRATE ÎN HORĂ!		
				MICĂ ÎNSEMNAȚE			
				UN LUCRU OARECARE			
INFANTERIS- TII TURCI							ȚĂRINĂ DIN DINASTIA ROMANOV 1762-1796
LUATĂ LA PESCUIT							
		SPAȚIU DE EMISIE			ÎN INEL!		
		MIHAIL 1988-1991			...AL II-LEA ULTIMUL ȚĂR 1894-1917		
NĂȚĂNG ȘI FĂRĂ INIMĂ!			LICOAREA VILOR			INSTRUMENT MUZICAL CU SUNET GRAV (pl.)	
NICHITA S. 1953-1964			CAP DE DIPLOMAT!				
	IMN CAPE- TELOR ÎNCORONATE				PIESĂ DE RĂZBOI		
	ÎN BALTĂ!				CUȘERE!		
CUVÂNTUL DURERII				MIJLOC DE APĂRARE			
DISTAN- ȚĂȚI				SE LAUDĂ CU CULTURA SA			
			DOVEZI ÎN INSTANȚĂ				
			INTRAREA ÎN ȚARĂ!				
TULPINĂ SUBTERANĂ					REFREN ÎN COLINDE		
ȚĂRI					ELAN NEFINALIZAT		
	A SE LOVI DE PĂMÂNT					SPAȚIU DE EMISIE	
	INIMĂ DE PATRIOT!						
INIMĂ DE DUCE!			UN DOR APARTE				
E MITIC, ÎN FOND!			ASIA!				
					ETERNA POVEȘTE		
PURTATĂ ȘI DE ȚĂRI				SUPRAFE- ȚELE FIGURILOR GEOME- TRICE			
TRĂIASCĂ!							

Pavel TOTOLICI

Rușine, bre!	– Bureca C.	7(520)	26
Păcat de această țară	– Bureca C.	9(522)	12
Dureroasa problemă a pensionarilor	– Bureca C.	11(524)	64
Dovadă națiunii române a sentimentelor prietenești	– Căpușan A.A.	5(518)	9
Două condiții	– Chircă S.I.	2(515)	29
Războiul din Crimeea	– Chirca I.	4(517)	10
Centenarul Moscheii Regale „Carol I” din Constanța	– Coman V.	6(519)	43
Lagărul de prizonieri nr. 9 Crăciunești	– Corduncanu V., Chirca I.	3(516)	25
În Cehoslovacia	– Corduncanu V., Chirca I.	5(518)	74
Grija pentru fetele cu conducță	– Corduncanu V.	9(522)	87
Sub covorul de bombe	– Corduncanu V., Bârzu E.	12(525)	49
Doctorul Duma, prietenul Brătienilor	– Duma N.	11(524)	78
România-Finlanda. O comparație care nu se susține	– Ghețău Gh.F.	1(514)	58
Două bancnote cu amintiri de la Canal	– Golgojan N.	9(522)	66
Hamdullah Subhi Tanriover și România	– Hasanov E.	8(521)	34
Să vă văd ministru, domnule Cristescu!	– Hîncu D.	8(521)	22
Anticomunistul Nicolae Bălcescu	– Ilie C.	7(520)	38
Ecouri	– Ionescu M.-P.	1(514)	62
Voinicul cel cu cartea în mână născut	– Ispas S.	5(518)	33
		6(519)	33
Căluș și călușar. O viziune neconvențională	– Ispas S.	12(525)	33
Vremea când se verifică virtuțile creștine	– Lazăr T.D.	6(519)	30
Tradiția protocolului	– Manca N.	2(515)	52
Vânătoarea ca artă	– Manca N.	3(516)	73
Câteva explicații	– Man A.	5(518)	91
Refacerea prestigiului internațional al Băncii Naționale a României	– Marinescu A.	8(521)	45
		9(522)	47
		10(523)	60
		11(524)	52
		12(525)	56
Cum se fac și se păstrează banii	– Matci D.	8(521)	49
130 de ani de relații diplomatice germano-române	– Mettenheim A. von	5(518)	5
Călătoria unui francez prin țara românilor în veacul al XX-lea	– Michaud P.	9(522)	14
Morminte ale soldaților români în Franța	– Mihail A.	8(521)	85
Tata, poetul Teodor Murășanu	– Mureșanu C.	1(514)	19
Să ne amintim de Institutul de Chimie Industrială	– Mureșanu L.	7(520)	85
Diplomatul Corneliu Bogdan și Securitatea	– Nițulescu C.	4(517)	17
Adina Brătianu i-a scris lui Nicolae Ceaușescu	– Opreș P.	2(515)	60
„Nimeni nu uită, nimic nu trebuie uitat”	– Otu P.	3(516)	7
Prostituția, secret de stat	– Otu P.	6(519)	82
Râșnov, cetatea revenită la viață	– Pepene N.	7(520)	82
Intelctuali mușceleni la Vălenii de Munte	– Petrescu R.	11(524)	10
Reluarea relațiilor diplomatice România - Republica Cuba	– Preda D.	11(524)	20
1940. Dej la Moscova?	– Pokivailova T.A.	10(523)	84
Mărul discordiei	– Pokivailova T.A.	12(525)	10
Congresul internațional al istoricilor	– Pop I.-A.	11(524)	13
Noiembrie 1968. România sub amenințare sovietică	– Radu L.	3(516)	37
Unii la Făgăraș, alții la Iași	– Rădulescu A.	3(516)	63
SOE România. O istorie	– Retegan M.	3(516)	17
		4(517)	25
		5(518)	69
		6(519)	53
		7(520)	66
		8(521)	17
		9(522)	38
1975. Români la Whitehall	– Retegan M.	7(520)	10
		8(521)	74
		9(522)	38
Pictorul Ion Țuculescu	– Rezeanu P.	5(518)	66
Leon Biju, un pictor controversat	– Rezeanu P.	10(523)	46
A fost odată ca niciodată	– Roșu G.	2(515)	62
		4(517)	30
		6(519)	29
		8(521)	53
		10(523)	29
		12(525)	77
Dicționarul, catedrala unei limbi	– Sala M.	6(519)	5
Mihai Beniuc, cenzor al corespondenței externe	– Scăiceanu C.	2(515)	47
Poșta Română în campanie electorală	– Scăiceanu C.	11(524)	24
1928: „Nu mai vrem jug, nu mai vrem lanțuri”	– Scurtu I.	2(515)	24
Vintilă Brătianu	– Scurtu I.	9(522)	5
Pictorul George Russu și episcopul Tit Simedrea	– Shai M.	2(515)	6
Fotbal... interceptat	– Spănu A.	8(521)	87
„Neoboierimea liberală”: familia Alimăneșteanu	– Sturdza M.D.	12(525)	71
Nu uicideți Sarmizegetusa	– Șerbănescu S.	6(519)	23
Mobilierul francez de la Banca Națională	– Tone M.	5(518)	27

SUMARUL SUMARELOR, 2010

Istoria României

Veche

O aşezare cucuteniană deosebită	– Diaconu V.	2(515)	41
Un urmaş al regelui Decebal pe tronul Imperiului Roman?	– Petolescu C.C.	9(522)	24

Medie

Ustic, domeniul de refugiu al Movileştilor	– Cojocaru T.	1(514)	66
Revoltă la Sibiu	– Pakucs M.	4(517)	37
Despre numele românilor şi al ţării (ţărilor) lor	– Pop I.-A.	4(517)	5
		5(518)	18
Cum au trăit românii cu ungurii, cu saşii şi cu secuii	– Pop I.-A.	12(525)	5
Bucureşti 1459-2009. 550 de ani, dar de la ce?	– Rezachevici C.	1(514)	9
Bătălia de la Guruslău în viziunea lui Hans von Aachen	– Rezachevici C.	5(518)	13
1410. Bătălia de la Grinwald	– Rezachevici C.	7(520)	5
		8(521)	39
Dimitrie Cantemir la Istanbul	– Țvircun V.	3(516)	11
		4(517)	54
Moartea neagră în Bucureşti	– Zănescu I.	8(521)	79

Modernă

Bunicul, medalia şi „moşia“	– Aldescu Aldea G.	2(515)	83
„Şi noi am avut pe Vlaicu“	– Avram V.	6(519)	11
Pe cerul Balcanilor	– Avram V.	10(523)	78
Avionul fără elice	– Avram V.	12(525)	24
Ţara Caraşului şi revoluţia anului 1821	– Bota I.	10(523)	55
O lume într-un manuscris	– Brad-Chisacof L.	6(519)	58
Statele Unite recunosc independenţa României	– Ciocinaru Şt.	6(519)	19
Rudele lui Eugeniu Carada	– Ciobotea D., Florescu A.	7(520)	49
Aminiri despre Vasile Alecsandri	– Ciotoran G.	8(521)	66
Spionul prins în tren	– Ciotoran G.	10(523)	24
Pe urmele lui Stenjel Condrat	– Cristache Panait I.	3(516)	55
Hotel „Concordia“	– Dobrovicescu M.	2(515)	32
Vizita ţarului la Constanţa	– Dragalina V.A.	10(523)	12
România acum 100 de ani	– Filitti G.	1(514)	71
		3(516)	78
		5(518)	53
		7(520)	71
		9(522)	51
		11(524)	66
Pe vremuri oamenii îşi trimiteau scrisori	– Filitti G.	2(515)	66
		4(517)	45
		6(519)	38
		8(521)	56
		10(523)	21
		12(525)	61
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“ din Iaşi – 150 de ani	– Hriscu M.	10(523)	50
1906. Sistematizarea oraşului Bucureşti	– Ioniţă M.	5(518)	43
		6(519)	77
Împăratul Iosif al II-lea vizitează Transilvania	– Ittu Gudrun-Liane	6(519)	66
Învăţătorul Vasile Tomegea	– Moşneagu M.	5(518)	37
Revoltă pe crucişător	– Moşneagu M.	11(524)	47
Corabia „Mariţa“ între realitate istorică şi imaginaţie artistică	– Pădurariu N.	2(515)	84
Două portrete ale reginei Maria a României, de Philip de Laszlo	– Păun G.B.	10(523)	66
Eugeniu Carada ctitorul	– Păunescu C.	4(517)	59
Când a murit Carada	– Păunescu C.	6(519)	28
Povestea unei pietre din Cetatea Mediaşului	– Puşcă V., Drotloff H.	11(524)	88
Gheorghe Pănculescu, un inginer inspirat	– Săvulescu M.C.	8(521)	68
Primarul Barbu Ştefănescu Delavrancea	– Zănescu I.	3(516)	47
Fântânile şi cişmelele bucureştene	– Zănescu I.	10(523)	71
Românele care au îmblânzit marca	– Atanasiu-Croitoru A.	8(521)	28
Aviaţia şi restauraţia	– Avram V.	1(514)	28
Nicolae Iorga văzut de contemporani	– Bulei I.	11(524)	5
Turişti străini în România anilor '60	– Banu L.	1(514)	22
Acţiunea „Venezii“	– Banu F.	2(515)	37
		3(516)	69
Holocaust în Basarabia şi Bucovina	– Benz W.	8(521)	60
Un manuscris inedit de Eugen Ionescu în arhivele editorului Guy Lévis Mano	– Breazu M.	1(514)	17

Beksics Gusztáv și „unitatea” statului maghiar	– Mihăilescu Ș.	9(522)	33
Memoria președinților	– Popescu O.	7(520)	19
Cecenia	– Rotaru V.	5(518)	23
		6(519)	71
Tunul Parisului	– Scafeș I., Scafeș C.	7(520)	78
Maryhill și Hillwood	– Scott McCormick A.	12(525)	66
Și altădată oamenii se vaccinau...	– Stănescu-Stanciu T.	3(515)	22
Un colecționar de artă sau un jefuitor luminat?	– Stoicescu E.	12(525)	78
Povestea unui tablou	– Ungureanu C.	1(514)	84
		3(516)	89
		7(520)	63
		9(522)	79
		11(524)	74
Aleksandr Suvorov	– Vasilev Al.	12(525)	44
Contemporană			
Raporturile croato-sârbe. Iluzia unității și realitatea conflictuală	– Andrei I.G.	1(514)	51
		2(515)	69
François Mitterrand și construcția europeană	– Baltes L.	3(516)	29
Forțele de reacție antiteroristă	– Banu L., Banu F.	10(523)	38
		11(524)	43
		12(525)	74
Szentendre, farmecul aparte al confluențelor culturale	– Bazso M.	3(516)	58
O nouă relație transatlantică	– Budișteanu Al.	2(515)	58
Un tratat extrem de costisitor	– Bulei I.	2(515)	10
		3(516)	42
O nouă lume	– Bulei I.	4(517)	48
„Leul deșertului”	– Burcea C.	3(516)	82
Europa Centrală după 20 de ani	– Cioculescu Ș.	7(520)	89
Katyn răzbumarea lui Stalin	– Constantin I.	8(521)	26
Georges Dementhon, un artizan al relațiilor culturale franco-române	– Dementhon A.	11(524)	26
Anii nebuni (1920-1930)	– Dolghin F.	9(522)	86
Primele doamne de la Kremlin	– Dolghin F.	10(523)	82
Copiii emigranți ai Imperiului Britanic	– Dolghin D.	1(514)	88
Istorie – cuvânt scris. Metamorfozele unui binom	– Dragomir C.T.	1(514)	33
O perspectivă cultural-psihiatrică în istorie	– Dragomir C.T.	10(523)	33
		11(524)	33
Istoria și calculatorul: Edificiul roman cu mozaic de la Tomis... virtual	– Ilie C., – Popovici D.-M., – Voinea V.	8(521)	36
Congo 50 de ani de criză	– Ionescu V.	4(517)	40
		5(518)	79
Rememorări istorice la Terezin	– Ionescu A.-S.	7(520)	45
Ecouri	– Ispas I.	11(524)	63
Novruz, sărbătoarea primăverii	– Karimli F.	5(518)	41
Un român, fondator al Conservatorului din Bagdad	– Lupchian G.	2(515)	44
Universitatea din Sofia. Lectoratul de limba română. Începuturi	– Marcova R.	3(516)	66
Pierre Vidal-Naquet	– Petre Z.	10(523)	25
Artiste spioane	– Popescu Al.	1(514)	80
Pastila de cuvinte	– Sala M.	1(514)	56
		2(515)	61
		3(516)	52
		4(517)	52
		5(518)	62
		7(520)	58
		8(521)	54
		9(522)	59
		10(523)	30
		11(524)	76
		12(525)	59
		10(523)	5
U.R.S.S. declară protocolul secret al Pactului Ribbentrop-Molotov nul și neavenit	– Sato K.	11(524)	57
Austria și căderea Cortinei de Fier	– Stackl E.	12(525)	15
O întâmplare, mai multe versiuni...	– Stănescu-Stanciu T.	6(519)	62
Mafalda, prințesa de la Buchenwald	– Stănescu-Stanciu T.	7(520)	41
Reverberații militare ale „Primăverii de la Praga”	– Stănescu M.	2(515)	77
Victimele zidului	– Strehlow H.	4(517)	33
Cuba: curajul libertății!	– Todericiu A.	7(520)	24
Aleksandr Orlov: defecțiune sau dezinformare?	– Troncotă C., Matci D.	7(520)	28
		8(521)	50
		9(522)	70
		10(523)	75
		11(524)	70
		12(525)	80
Stalinismul în Europa de Est. Dezbaterile continuă...	– Volokitina T.V.	7(520)	33
Milenii, secole și o lună într-o pagină		1(514)–12(525)	65
Telex		1(514)–12(525)	

Herta Müller în dosarele Securității	- Țăranu L.	9(522)	19
La A.N.E.F., meci Ion Antonescu - legionari	- Țurlea P.	1(514)	43
Teatrul în vreme de război	- Țurlea P.	7(520)	75
O bancnotă de două ori buclucașă	- Vasiliță Șt.	2(515)	89
Tudor	- Vasile A.	5(518)	83
Un secret bine păzit	- Watts L.L.	12(525)	20
1 Mai în București	- Zamani L.	5(518)	30
Toamna în București	- Zamani L.	11(524)	16
În București, acum 50 ani		2(515)	86
		4(517)	62
		6(519)	87
		8(521)	90
		10(523)	90
		12(525)	84
Documente românești la Hoover Institution		1(514)	93
		2(515)	93
		3(516)	93
		4(517)	68
		6(519)	92
		7(520)	93
		8(521)	93
		9(522)	93
		10(523)	93
		11(524)	93
		12(525)	88
Simpozionul de istorie și civilizație bancară „Cristian Popișteanu”:	- M. Isărescu,		
<i>Bancnotele și monedele Băncii Naționale a României. 130 de ani de istorie</i>	- D. Berindei,		
	- B. Murgescu,		
	- C. Păunescu,		
	- M. Chiriac,		
	- B. Costache,		
	- S.D. Neacșu,		
	- R. Dumitru,		
	- C. Ciornei	4(517)	76

ISTORIE UNIVERSALĂ

Veche

O față nerecunosătoare de acum 2 200 de ani	- Dumitru A.G.	2(515)	42
Creșterea și descreșterea statului Chola	- Ionescu V.	9(522)	74
Calendarul egiptean	- Preda M.	9(522)	43
Toate drumurile duc spre al doilea triumvirat	- Vasiliță Șt.	1(514)	75
Să comunicăm Antichitatea	- Zerbini L.	3(516)	34

Medie

Misionarul Matteo Ricci la 400 de ani	- Budura A.E.	10(523)	16
Antonio Possevino, preot iezuit, scriitor, diplomat și... evreu?	- Castaldini A.	7(520)	22
„Au luat Constantinopol, luat-l-au!”	- Dumitru A.G.	5(518)	49
Sfântul Scaun sfidează Imperiul	- Falcan D.	4(517)	21
„Il Palio”. Cursele de cai în Italia medievală	- Ionescu V.	12(525)	37
Bătălia de la Mohi	- Moldoveanu A.R.	2(515)	20
Regi și alchimiști	- Stănescu-Stanciu T.	2(515)	54
Povestea porcului	- Stănescu-Stanciu T.	12(525)	30
Georgius din Mediaș: Credințele și obiceiurile otomanilor	- Tatu R.	7(520)	60
Povestea alfabetului coreean	- Urian I.	7(520)	55

Modernă

Asediul Parisului în fotografii	- Addade S.-J.	9(522)	29
Emoție și răs de la Aristotel la Kant	- Askenasy J.	2(515)	33
Clara și Robert Schumann	- Boga I.	10(523)	42
Ascensiunea și declinul drumului maritim chinez al mătăsii	- Budura A.E., Ping S.	6(519)	46
Statele Unite interesate de Est	- Ciochinăru Șt.	7(520)	15
Testamentul reginei Maria Antoaneta	- Ciotoran G.	4(517)	66
Naufragiul cuirasatului „Împărăteasa Maria”	- Dolghin F.	5(518)	57
Perfidul Albion	- Dolghin F.	7(520)	53
Albert I, regele soldat	- Dolghin F.	11(524)	87
Amélie Zéphyrine de Hohenzollern-Sigmaringen	- Egli C.	1(514)	38
De la „splendidă” izolare la tratatele inegale	- Falcan S.-A.	2(515)	81
Un Rommel al Primului Război Mondial	- Falcan D.	11(524)	80
Prințul Napoleon, prietenul lui George Sand	- Hamon B.	8(521)	69
Maria Mitchell	- Ionescu D.	2(515)	74
Balaclava sau Waterloo, Kiseleff sau Gorecakov	- Ionescu A.-S.	8(521)	83
Războiul cel mare în caricaturi	- Ionescu A.-S.	11(524)	84

Contents (Romanian History) S. Cantacuzino A portrait of Eugeniu Carada, the founder of the National Bank of Romania ● I.-A. Pop The everyday life of Romanians, Szekely, Hungarians and Saxons in Mediaeval Transylvania ● T.M. Islamov, T. A. Pokivailova Unpublished documents from the Russian archives about the collaboration between Moscow and Budapest before and during the summer of 1940, when Romania was forced to give up Bessarabia, Northern Bukovina and Hertza to the Soviet Union and part of Transylvania to Hungary ● L. Watts The deception orchestrated by Moscow against Romania and its echo in the West, before and after 1989 ● V. Avram Henri Coandă, the inventor of the jet plane, as seen by his contemporaries ● A. Castaldini Only a common memory, shared by all the Europeans, can be the solid foundation of a future European construction ● S. Ispas Where from comes the name of the popular dance „Călușul“, its significance and origins ● T. Gemil The creation of the Turcology and Central-Asian Studies, The „Babeș-Bolyai University from Cluj, its programme and objectives ● Al. Todericiu The fascinating day of reading books. A reading marathon at the Romanian Academy ● V. Corduneanu, E. Bârzu An unknown testimony of the American bombardment of Bucharest, April 4th, 1944, with unpublished photos ● A. Marinescu The story of the relations with the International Monetary Fund, by an eyewitness (V) ● M. Sala Chronicle of words designating units of length ● G. Filitti Letters from former days. With love, from Take Ionescu to his second wife, Adina; about the estate of E. Lahovary, from his administrator; G. Filitti to his friend, prince Carol ● A. McCormick Scott The memory of Queen Maria of Romania at Maryhill Museum, in the United States ● M. Sturdza Family chronicles. The Alimăneșteanu family ● G. Roșu Saint Spyridon, that God so much loved ● In Bucharest, 50 years ago ● Romanian Documents at Hoover Institution (CIX). Brutus Coste is removed as secretary general of the Assembly of Captive European Nations

Содержание (Румынская история) С. Кантакузино Портрет Е. Карады, основатель Национального Банка Румынии, учреждению которому исполняется 130 лет ● И.-А. Поп Как жили вместе венгры, ссеки и саксы в Трансильвании Средневековья ● Т.М. Исламов, Т.А. Покивайлова Неопубликованные документы из российских архив о советско-венгерском сотрудничестве в 1940 г., во время передачи Бессарабии, Северной Буковины и Герцы, части Трансильвании соответственно ● Л. Уаттс Как удалось Москве дезинформировать Запад относительно Румынии до 1989 г. и в первые годы после крушения Берлинской Стены ● В. Аврам Генри Коандэ, изобретатель реактивного самолёта, в глазах современников ● А. Касталдини Память разделяемая всеми жителями континента может быть твердой основой для будущего европейского строительства ● С. Испас О происхождении наименования народного танца «Кăлушул», его корни и что он означает ● Т. Джемиль Как родился Институт Туркологии и Среднеазиатских Исследований в составе Университета имени «Бабеш-Бойой» в Клудже, программа, цели ● Ал. Тодеричу Захватывающий день прочитанной книги. Читательный марафон в Румынской Академии ● В. Кордуняну, Е. Бързу Неизвестное описание американской бомбёжки Бухареста 4 апреля 1944 г. ● А. Маринеску История отношений Румынии с МВФ, написанная очевидцем (V) ● М. Сала Хроника слов, обозначающих единицы мер длины ● Дж. Филиити Былые письма. Таке Ионеску жене, Адине, с любовью, Е. Лаховари управляющему о состоянии имени, друг Константин Филиити принцу Карлу ● А. Мэксормик Скотт Память королевы Марии в музее Мэрихилл в США ● М. Стурдза Семейные хроники. Род Алимэнештяну ● Дж. Рошу Приятный Богу Святой Спиридон ● В Бухаресте, 50 лет назад ● Румынские документы в Институте Гувера (CIX). Отзвуки увольнения с должности Брутуса Косте, генерального секретаря Ассамблеи европейских пленённых наций

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile postale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Măărăcineanu, nr. 1-3, sector 1 PO Box 15-702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul.

Tiparul executat la Compania Națională a Imprimeriilor „Coresi” S.A. – București
ISSN 0541-881X

Lei 4,00

Cuvinte din bătrâni

Eugen Carada	– Cantacuzino S.	12(525)	4
De vorbă cu Mihai Viteazul	– Călinescu G.	4(517)	4
Basarabia, tipar sufletesc	– Costenco N.F.	3(516)	4
Ce așteptăm de la învățământ	– Ghica I.	5(518)	4
Moldovene, învață-te a te prețui	– Ț Gurie	10(523)	4
Țara gazetelor și țara adevărată	– Iorga N.	11(524)	4
Rostul monumentului	– Palcologu A.I.	6(519)	4
Sub tăvălugul orașelor	– Toynbee A.	8(521)	4
Rostul intelectualului	– Vulcănescu M.	7(520)	4
Lașitatea favorizează dictatura	– Xenii C.	1(514)	4
O singură și mare inimă	– Xenopol A.D.	2(515)	4
Cum câștiga Ștefan cel Mare bătăliile	– Xenopol A.D.	9(522)	4

Interviurile noastre

Aleksandr Rostislavovici Sokolov: Arhiva, ca valoare obiectivă și subiectivă	– Dolghin F.	1(514)	46
Mahmud Ahmetovici Garceev	– Dolghin F.	3(516)	88
Coen Stork: Amintiri despre un trecut comunist	– Dumitru A.G.	2(515)	15
Hans Hubertus Mack: Era războaielor mondiale	– Dumitru A.G.	9(522)	55
Andreas von Mettenheim: „De pe pământ german poate emana doar pacea”	– Matei D.	1(514)	5
Gheorghe Cojocaru: Am întârziat delimitarea de comunism	– Matei D.	3(516)	5
Alex Todericiu: „Drumurile” lui Conrad Haas	– Matei D.	6(519)	16
Iulian Fota: Niciodată nu am beneficiat de garanții de securitate mai bune	– Matei D.	8(521)	5
Shen Zhihua: China și Războiul Rece	– Matei D.	8(521)	15
Alberto Castaldini: Doar o memorie împărțită poate fi fundația solidă a noii Europe	– Matei D.	12(525)	28
Tahsin Gemil: Institutul de Turcologie și Studii Central-Asiatice din Cluj	– Matei D.	12(525)	40

Eveniment

Prima întâlnire a istoricilor din România și Lituania	– Anghel F.	9(522)	62
115 ani de la nașterea lui Ilie Lazăr	– Babici I.	12(525)	14
Teleormanul în 1.000 de imagini	– Beda C.	8(521)	32
Gravură japoneză din secolul al XIX-lea	– Brad C.	2(515)	80
Fanarioții demistificați	– Brad-Chisacof L.	2(515)	91
Colaborare științifică fructuoasă	– Buga V.	5(518)	89
Dracula: voievod și vampir	– Conțu M.	11(524)	39
Noaptea demnitarilor	– Corduneanu V.	5(518)	17
Misteriosul descântec	– Dolghin F.	9(522)	58
Memoria, numărul 70	– Dolghin F.	11(524)	91
Mărturie românească peste hotare. Serie nouă	– Feodorov I.	11(524)	23
La vremuri noi, om nou... la Oradea	– Marian E.C.	10(523)	52
Chipuri și momente	– Matei D.	2(515)	31
Dialog între istorici	– Matei D.	3(516)	86
B.N.R. – 130 ani	– Matei D.	6(519)	27
De ce iubesc ei România	– Matei D.	10(523)	86
Citiți această carte	– Matei D.	11(524)	55
Bibliografia istorică a României	– Mândruț S.	12(525)	55
Expoziție arheologică la New York	– Mușțeșanu C.	1(514)	31
Marele dicționar român-polon	– Porawska J.	10(523)	54
Din Bucureștiul de altădată...	– Rențea A.	1(514)	16
Decenii de tradiție	– Rențea A.	5(518)	87
Artiștii români descoperă Bretania (1880-1940)	– Sarrazzozelles N.	1(514)	86
București 550	–	3(516)	51
Între neputință și responsabilitate	– Stancu R.	11(524)	31
A X-a ediție a „Zilelor Muzeului Militar Național”	– Șerbănescu H.V.	4(517)	71
Pasionanta zi a cărții citite	– Todericiu A.	12(525)	48
Pe viață și pe moarte	– Trifan N., – Marcov Z.	6(519)	85
Istoria mea Eustory. Ediția a VI-a	– Tudor A.	9(522)	90
Istoria la...feminin	– Țăranu I.	7(520)	32
Holocaustul la periferie	– Țăranu I.	8(521)	59
Grădina valorilor românești	– Țăranu I.	9(522)	69
Premiile Fundației Culturale Magazin Istoric	–	10(523)	87
Istoria și școala:			
Dolhasca prima atestare documentară	– Drăgoi D.	2(515)	63
Monument pentru profesori și elevi	– Stan A.	1(514)	91

magazin istoric

